

Polis

Bilwa

Biblioteca Municipală B.P. HASPEU Vol. 82 (2021) Nr. 3

ISSN 1811-900X

The logo for BiblioPolis is a grey square containing the words "Biblio" and "Polis" in a white, stylized, serif font. "Biblio" is on the top line and "Polis" is on the bottom line, both centered.

Biblio Polis

Revistă de biblioteconomie,
științe ale informării și de cultură,
editată de Biblioteca Municipală
„B.P. Hasdeu” din Chișinău

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

BiblioPolis

Apare din anul 2002

Vol. 82 (2021) Nr. 3 (serie nouă)

Director-fondator:

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Director:

dr. Mariana HARJEVSCHI

Redactor-șef:

Ivan PILCHIN

Colegiul de redacție:

Elena BUTUCEL (*Servicii, Imagine*);

acad. Mihai CIMPOI;

Tatiana COȘERI (*Evaluare*);

dr. Mariana HARJEVSCHI (*Legislație, Politici*);

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI (*Dezvoltare, Inovații*);

prof. univ. dr. Zamfira MIHAIL (București);

Ludmila PĂNZARI (*Tehnologii, Resurse*);

Ivan PILCHIN (*Editorial, Lectură*);

Maria PILCHIN (*Programe și evenimente*);

Vitalie RĂILEANU (*Procesul literar contemporan*);

dr. Sorina STANCA (Cluj-Napoca);

Margarita ȘCELICOVA (*Biblioteci ale minorităților etnoculturale*);

prof. univ. dr. hab. Nelly ȚURCAN (*Teorie și practică*);

dr. hab. Elena UNGUREANU (*Studii și cercetări*);

Natalia ZAVTUR (*Revista presei*)

Revista este editată cu suportul financiar al Primăriei Municipiului Chișinău, sub egida Direcției cultură a Consiliului municipal Chișinău.

Aprobat de Consiliul științific-editorial al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”.

Secretar general de redacție:

dr. Nadejda IVANOV

Coperta:

Valeriu HERȚA

Tehnoredactare:

Ion VĂRLAN

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova

Tel. redacției: 022 210 734; e-mail: bibliopolisbm@gmail.com;

www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>

CUPRINS

EDITORIAL

<i>Ivan PILCHIN</i> 2021 – Anul aniversărilor	5
--	---

CHIȘINĂU – 585

„Chișinăul meu”: ancheta „BiblioPolis”	7
<i>Val BUTNARU</i> Despre Chișinău ca personaj literar	33
<i>Sergiu MUSTEAȚĂ, Dumitrița EFREMOV</i> Chișinău. Unele considerații privind arheologia urbană	37
<i>Maria PILCHIN</i> Poveștile orașului: jurnal urban	49
<i>Taisia FOIU, Andrei VEREBCEAN</i> Carol Schmidt în agenda evenimentelor Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” (2011-2021)	59
<i>Irina COJOCARU, Irina CEBAN</i> Cărți noi despre Chișinău și chișinăuieni	65
<i>Corina REZNEAC</i> Revistele electronice elaborate la Biblioteca Municipală cu prilejul aniversării Chișinăului la 585 de ani de la fondare	74

PROVOCAREA VERII 2021

<i>Taisia FOIU</i> Descoperim orașul prin excursii	84
<i>Marina MÎNDRU</i> Cunoaștem Chișinăul prin activități ludice	89
<i>Cristina DICUSAR</i> Orașul care inspiră	93
<i>Irina COJOCARU</i> „Vreau ca în orașul meu...”	98
<i>Liliana JUC</i> Programul estival „Provocarea verii” (ediția 2021) în evocări	100

INTERVIURI MAGISTRALE

Confesiuni din inimă la ceas aniversar: un interviu cu directoarea Bibliotecii „Transilvania” Parascovia Onciu (<i>Consemnare: Raia ROGAC</i>)	110
--	-----

EVENIMENTE

Lansare la BM „B.P. Hasdeu”: „Tu ești rusul cel bun” de Maria Pilchin și „Spinner” de Artiom Oleacu (<i>Consemnare: Raia ROGAC</i>)	129
<i>Mila ȘEREMET</i> Reușita ne face să fim împliniți	133
Sărbătorim Independența Republicii Moldova și Limba Română la BM „B.P. Hasdeu” (<i>Consemnare: Raia ROGAC</i>)	139

RECENZII ȘI CONSEMĂRI

<i>Maria PILCHIN</i> Un portret bibliografic	143
<i>Elena PRUS</i> Jozefina Cușnir: reactualizarea constantelor dinamice ale umanizării mitului în proza intelectuală a secolului al XX-lea	145

2021 – ANUL ANIVERSĂRILOR

*Ivan PILCHIN,
redactor-șef*

Orice aniversare, marcată în cadrul unei comunități, este un exercițiu al memoriei. O acțiune necesară și așteptată, asumată și încorporată cumva în matricea identității și în imaginarul acelei comunități. Fie că e vorba despre o familie, despre o breaslă profesională sau despre o națiune, o aniversare este, în același timp, un semn al durabilității și viabilității unor proiecte și valori de referință, un test al rezistenței lor în timp și în spațiu. Ajunși la început de secol și de mileniu nou, am avut deja și avem, în continuare, ocazia de a privi în trecut, cu mândrie sau cu tristețe, o aniversare istorică, științifică sau artistică fiind percepută drept un prag sau o treaptă, o unitate de măsură ce ne menține amintirea despre un eveniment hotărâtor pentru viața noastră particulară sau cea socială.

Anul 2021, în acest sens, nu este o excepție. Doar câteva aniversări de proporții ai acestui an creionează harta legăturilor culturale care s-au stabilit dintre prezent și trecut. Astfel, în acest an, am marcat cele 100 de ani de la nașterea scriitorilor Stanisław Lem și Friedrich Dürrenmatt, ai savanților Andrei Saharov și Eugen Coșeriu; 200 de ani de la nașterea lui Vasile Alecsandri, Charles Baudelaire, Gustave Flaubert, Feodor Dostoievski; 700 de ani de la apariția unei capodopere literare fundamentale – *Divina Comedie* de Dante Alighieri.

Pentru Republica Moldova, anul 2021 a trecut sub semnul celor 30 de ani de la proclamarea independenței. Chiar dacă, la scara istorică, 30 de ani de exercițiu democratic sunt doar o vârstă a unor începuturi și tatonări, idealul unui stat de drept, liber, modern și integru, este ceea ce ne ghidează aspirațiile cetățenești. Mesajul președintei țării Maia Sandu, din 27 august 2021, a fost în această privință pe cât de realist, pe atât de încurajator:

Aniversarea ne oferă un prilej de a celebra reușitele acestor 30 de ani, dar și pe oamenii care și-au dăruit harul și energia pentru ca țara noastră să fie mai bună. [...]

Oricât de greu ne-a fost, Republica Moldova a rămas o țară democratică, o țară care își prețuiește libertatea. Moldovenii au respins dictatura, nu au permis nimănui să le fure libertatea. Aceasta este, probabil, cea mai mare realizare a noastră.”

Și capitala Republicii Moldova, orașul Chișinău, a marcat în anul 2021 o dată aniversară – 585 de ani de la prima atestare istorică a localității. Astfel, într-un hrisov domnesc din 17 iulie 1436, este menționat faptul că frații Ilie-Voevod și Ștefan-Voevod, domnii Țării Moldovei, i-au miluit lui pan Oancea logofăt mai multe sate, printre care și „lângă Bâc, de cealaltă parte, pe valea ce cade în dreptul Cheșenăului lui Acbaș, la Fântâna, unde este Seliștea Tătărească, în dreptul pădurii”. Sunt doar câteva rânduri care ne oferă ocazia să ne imaginăm „Cheșenăul” de la începuturile sale și să recapitulăm istoria personală a fiecăruia dintre noi în relația cu acest oraș. Astfel, numărul curent al revistei *BiblioPolis*, prilejuit aniversării Chișinăului, debutează cu o anchetă, în care mai mulți scriitori, bibliotecari, remarcabili oameni de cultură și știință din spațiul nostru încearcă să definească sintagma „Chișinăul meu”, atât de individuală și de surprinzătoare de fiecare dată. Mai multe materiale dedicate culturii, arheologiei locale, imaginii literare a orașului, dar și contribuției Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” la promovarea interesului pentru istoria și prezentul Chișinăului, vor deveni, cu siguranță, de referință în tabloul imagologic, profesional și uman al capitalei noastre.

O aniversare importantă pentru întreaga familie BM sunt și cei 30 de ani de la inaugurarea bibliotecii „Transilvania”, filială a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, – primă bibliotecă de carte românească deschisă în Basarabia după cel de-Al Doilea Război Mondial. Despre povestea de succes a proiectului acestei biblioteci, dar și despre multiplele provocări și emoții trăite de-a lungul acestor ani, împărtășește, într-un interviu captivant și sintetizator, Parascovia Onciu, directoarea Bibliotecii „Transilvania”.

Nu e de mirare, probabil, faptul că, la fel ca într-o structură fractalică, aniversarea unei biblioteci a fost marcată în anul aniversării Chișinăului, iar aniversarea Chișinăului a coincis cu o dată importantă în devenirea Republicii Moldova – o bibliotecă situată într-un oraș situat într-o țară. În această ecuație imaginară, biblioteka pare a fi centrul, punctul de plecare și de revenire. Un spațiu al memoriei, pentru ca aniversările să fie posibile în continuare.

„CHIȘINĂUL MEU”: ANCHETA „BIBLIOPOLIS”

Cu prilejul aniversării a 585 de ani de la primă atestare documentară a orașului Chișinău, redacția revistei „BiblioPolis” a lansat o anchetă la care am invitat să răspundă scriitori și bibliotecari, prieteni și colegi ai Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”:

1. *Care este prima dumneavoastră amintire legată de Chișinău? Cum s-a schimbat, în timp, acea prima percepție a urbei?*
2. *Ce străzi, parcuri, clădiri, piețe etc. ale capitalei noastre reprezintă pentru dvs. o deosebită valoare afectivă, intelectuală, existențială? Unde vă simțiți bine în Chișinău, și de ce?*
3. *Cum ați defini sintagma „Chișinăul meu”?*

*Lena CHILARI,
poetă*

1. Prima mea amintire conștientă cu orașul Chișinău este cea a unor zgârie-nori gri care tăiau cerul senin. Eram în mașina tatălui meu și m-am gândit că fericiți sunt cei de la ultimul etaj, or ei se pot uita la nori toată ziua și mi-am promis că într-o zi o să locuiesc și eu lângă niște nori.

Cu cât am crescut mai mare, cu atât mi-am dat seama că acei zgârie-nori sunt niște clădiri destul de mici și că, de fapt, mi-e frică de înălțime.

2. La Chișinău mă simt cel mai bine acasă la nanul meu, Sergiu. Îmi plăcea foarte mult și apartamentul fratelui meu mai mare din Botanica. Avea pereții verzi, liftul sinistru, iar apa de la chiuveță avea un gust specific de clor pe care îl simt și acum pe vârful limbii. Îmi plăcea magazinașul de lângă bloc, de unde îmi luam

o prăjitură cu ciocolată și mac de 2 lei 50 și Fanta de portocale de 5 lei. Îmi plăcea drumul pe jos de la fratele meu din Botanica, pe pod până în centru, la librăria Făt-Frumos de unde îmi luam cărți Polirom Top10+ ce nu depășeau 75 de lei. De acolo îmi luasem Murakami – *În căutarea oii fantastice*, W. Somerset Maugham – *Vălul pictat* și Dai Sijie – *Balzac și micuța croitoreasă chineză*. Cea mai scumpă carte din Chișinău pe care tatăl meu mi-a luat-o este *Cartea viitorului* de Cecelia Ahern de 225 de lei din librăria de lângă Gălbenușul de pe Bulevardul Ștefan. Intram acolo să mâncăm împreună cu tata de câte ori mă lua cu el la Chișinău și o dată am intrat în micuța librărie de lângă și mi-am dorit această carte. Tatăl meu mă întrebase atunci: „Sigur ai s-o citești?”. Înainte să plec la facultate, o donasem bibliotecii liceului din satul Pepeni cu multe însemnări personale pe coperta din spate.

3. Chișinăul meu sunt părinții mei tineri cu primul copil la cămin. Chișinăul meu e fratele meu la facultate. Chișinăul meu e nepoata mea, Emilia, un bebeluș cu panglică roz și părul creț care plânge mult și nu doarme. Chișinăul meu e nanu și nana. Chișinăul meu e tortul Kiev și bomboanele Miracol. Chișinăul meu sunt colegii mei de liceu cu care m-am revăzut pe parcursul anilor. Chișinăul meu sunt eu la 17 ani, un mic adult care dorește să slăbească, să își facă primii bani de buzunar pe o muncă cinstită și să citească patru cărți pe troleibuzul 22. Chișinăul era al meu, înainte să aflu, peste exact un an, de Cluj.

Grigore CHIPER,
scriitor

1. Una din impresiile cele mai puternice, legată de Chișinău, devenită în timp și amintire, ține de dihotomia sat-oraș, văzută dintr-o perspectivă despre care voi pomeni imediat. În copilărie, nu am fost la Chișinău decât când eram foarte mic. Aceste amintiri sunt aproape șterse. Am locuit în preajma a două orașe și nu s-a simțit, atunci, nevoia de a merge, singur sau cu părinții, în capitală. În copilăria mea, oamenii nu se deplasau la Chișinău în excursie, iar piață sau magazine erau și în orașele de lângă satul nostru. Mă deprinsesem în acei ani de fragedă copilărie că în sat se vorbește moldovenește/românește, iar la oraș – rusește. Mi se crease un fel de tipar că limba satului este româna, iar limba orașului – rusa.

Când am devenit student și m-am stabilit în capitala pe care o puteam cunoaște mai îndeaproape, am realizat că limba română se poate vorbi și într-un oraș, chiar mai mare decât cele cu care mă deprinsesem eu în copilărie. Chiar dacă nu mai eram un naiv la data absolvirii școlii, totuși am trăit încă mult timp cu imaginea aceasta fabuloasă că limba română poate avea o circulație urbană, poate fi mai mult decât am reușit eu să cunosc. Tot așa cum, în continuare, am descoperit la anul întâi și în anii următori că literatura noastră națională nu e doar cea sovietică moldovenească.

2. Din păcate, Chișinăul nu este un oraș care să impresioneze prin arhitectură monumentală, prin vestigii istorice sau măcar prin curățenie și alte atribute ale unei civilizații mature. Ceea ce a mai rămas din atracțiile sale sunt spațiile verzi. Dacă ne-am imagina că ele dispar sau se împutinează mult, Chișinăul devine de nelocuit. Acum măcar este pomenit printre capitalele europene *ugly and boring*, dar în afara vegetației s-ar șterge nu numai din statistici. Îmi vine în minte o comparație cu Detroit, care și-a închis multe din marile uzine constructoare de mașini și a realizat că nu are nimic altceva.

Mi se crease un fel de tipar că limba satului este româna, iar limba orașului – rusa. Când am devenit student și m-am stabilit în capitala pe care o puteam cunoaște mai îndeaproape, am realizat că limba română se poate vorbi și într-un oraș, chiar mai mare decât cele cu care mă deprinsesem eu în copilărie.

Fiind un mare amator de plimbări cu bicicleta, îmi place să fac măcar o dată pe săptămână, – duminică – când traficul este ușor diminuat, o plimbare până și prin parcul Valea Morilor, care este mai aproape de casa mea. Parcurile sunt singurele locuri unde te poți simți în voie într-un oraș cu o populație numeroasă, concentrată pe o suprafață extrem de restrânsă.

3. Sintagma poate fi definită doar în raport cu oamenii pe care i-ai cunoscut și pe care îi cunoști, în preajma cărora te-ai simțit și continui să te simți bine. Cu cât acest cerc de oameni este mai larg, cu atât „Chișinăul meu/tău/nostru” este mai mare. Viceversa este la fel de valabilă.

Vitalie CIOBANU,
scriitor

1. Primele mele amintiri despre Chișinău sunt din copilărie, când veneam cu părinții și fratele meu în ospeție la surorile mamei care locuiau aici. Și dacă să vorbesc de „impactul cultural” al orașului, îmi amintesc de o vizită pe care am făcut-o cu familia la „Muzeul de studiere a Ținutului Natal”, cum se numea atunci Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală de azi – o știti: clădirea cu frontoane zimțate, în stil oriental, din str. Kogălniceanu. Am fost foarte impresionat de scheletul mamutului uriaș care trona într-una din săli. Nu știu dacă mai este acolo, dacă n-o fi emigrat și el, luat de valul exodului din ultimii ani, care a cuprins viețuitoarele bipede ale Moldovei. Fug, dispar, ca după o altă catastrofă provocată de un asteroid.

Anii au trecut și maturitatea, experiențele acumulate m-au făcut să văd altfel orașul, însă și Chișinăul s-a schimbat mult. Pretinsa modernizare, demența mafiei imobiliare i-au distrus în mare parte patrimoniul arhitectonic și zonele verzi, ridicând în locul vechilor clădiri, învăluite în mister, aureolate de „povești de familie” nobiliare din secolul XIX și din interbelicul veacului trecut, uriașe blocuri de beton care i-au urât obrazul. Azi, e o urbe din care aș pleca cât mai departe, ca să scap de coșmarul ambuteiajelor și al gazelor de eșapament... Dar m-aș întoarce mereu, pentru că o parte din sufletul meu e în acest oraș.

2. Grădina Publică „Ștefan cel Mare” face parte obligatoriu din toponimia mea afectivă, pe aleile sale s-a forjat istoria acestui ținut de pe la 1988 încoace, dar chiar și în deceniile anterioare, dacă ne gândim că statuia voievodului a reprezentat un simbol al rezistenței naționale sub ocupație sovietică. La fel de mult sunt legat și de strada Mateevici, pe unde mi-am preumblat studenția. Zona Academiei de Teatru, Muzică și Arte Plastice cu panta care coboară spre lac a fost întotdeauna un loc care m-a atras. Mă uit însă cu jale la acest edificiu legendar, în care a fost proclamată Unirea Basarabiei cu România la 27 martie 1918 – delabrată, friguroasă, căzută în paragină nepăsării manifestate de administrația acestei instituții și de edilii orașului. Auzisem de un acord sau de o intenție de acord cu primăria Iașiului, care se oferea să repare/recondiționeze clădirea din banii ei. Dar... o fi fost doar un zvon sau poate

pandemia a blocat totul. Mă uit și la sediul Bibliotecii Centrale Municipale „B.P. Hasdeu”, din plin centrul urbei, o clădire scorjtită, cu tencuiala căzută, și mă apucă disperarea.

3. „Chișinăul meu” pot spune oamenii conectați sufletește la acest oraș, cu sau fără viză de reședință aici. Ar fi bine să o pronunțăm cu mai multă mândrie. Din păcate, nu avem motive.

*Cristina DICUSAR,
Secția „Memoria Chișinăului”, BM „B.P. Hasdeu”*

1. M-am născut la Chișinău și despre oraș am fragmente de amintiri din perioada când eram foarte mică. Atunci mi-am format acea primă impresie despre oraș. Un oraș care, pentru mine, era tot cuprins în acel unghi de 90° pe care îl face strada Alecu Russo cu strada Nicolae Dimo, un spațiu care mi se părea imens.

Îmi tot răsar în minte iernile și curtea plină de zăpadă, parcul de la Râșcani, o stradă zgomotoasă (Alecu Russo). Mi-e greu să mă opresc la o singură imagine, la o singură amintire.

Poate doar una dintre ele îmi stăruie în minte: trotuarul ud de lapoviță, niște gherete cu dulciuri (anii '90) și o vânzătoare încercând să-mi dea o ure-

chiusă pe degeaba. Să fi avut trei ani? Dar episoade de acest gen se tot întâmplau și mai târziu, când mergeam la cumpărături, de regulă cu mama sau bunica. Chiar dacă rareori acceptam ceva de la străini, retroactiv, gestul acesta al vânzătorilor, care probabil o duceau și ei greu, de a dărui din ce aveau, mă emoționează. Nu cred că oamenii din Chișinău s-au schimbat prea mult și se zice că oamenii fac locul.

Acum Chișinăul e un oraș care, la suprafață, se schimbă foarte repede (spre bine, cred eu). Esența, oamenii, au rămas la fel: calzi și familiari. De familiaritatea și căldura asta duc lipsă deseori când merg în alte orașe.

2. Unele parcuri, curți, cartiere în care / în preajma cărora am trăit îmi sunt cele mai dragi. Parcul de la Râșcani, de care mereu mi-e dor; izvorul din parcul „Valea Trandafirilor”, prima mea Școală, nr. 32, Biserica Ciuflea lângă care trăiam, str. Negruzzi.

Acum Chișinăul e un oraș care, la suprafață, se schimbă foarte repede (spre bine, cred eu). Esența, oamenii, au rămas la fel: calzi și familiari. De familiaritatea și căldura asta duc lipsă deseori când merg în alte orașe.

Apoi prima mea bibliotecă, „Ion Creangă”, unde mergeam cu bunica. Teatrul „Lucaefărul” și Teatrul Național „Mihai Eminescu”, unde lucrau părinții și coridoarele cărora le știam pe de rost.

Mă simt mereu ca acasă la bibliotecă, atât la cea Națională, cât și la cele municipale, unde îmi place să citesc, să împrumut și să

Raportând la suprafața pe care o ocupă actualmente (123 km²), e un oraș redus la amintiri, la senzații, la câțiva oameni apropiați, la câțiva colegi și cunoscuți, la câteva locuri de care sunt legată afectiv sau cultural.

descopăr cărți. Mă simt bine în zonele vechi, mai liniștite, ale Chișinăului, în pădurile de la marginea orașului; în curtea Bibliotecii „Onisifor Ghibu”, unde e întotdeauna liniște și unde găsești un copac cu frunze uriașe (să fie Paulovnia?); în librăriile Cartier, Cărturești, Librarius, Cartego, care devin zone culturale centrale și unde, pe lângă vânzări, se pune accent pe pro-

movarea culturii, pe imaginea librăriei, dar și a autorilor; în locuri ca Tucano, CoffeeMolka, Uptown, Marlene, Bonjour, EliPili etc. Un alt loc drag este Muzeul de Etnografie, una dintre cele mai vechi instituții culturale din Republica Moldova, care are și o bibliotecă și un parc în spate.

3. Aș zice că e un oraș foarte mic, raportând la suprafața pe care o ocupă actualmente (123 km²), e un oraș redus la amintiri, la senzații, la câțiva oameni apropiați, la câțiva colegi și cunoscuți, la câteva locuri de care sunt legată afectiv sau cultural.

Carolina DODU-SAVCA,
dr. hab., critic și istoric literar

1. *De la Chișinău, la Chișinău, din/prin/în Chișinău...* aceeași vocabulă cocheta în urechile mele cu diferite prepoziții care-i tot schimbau mersul, adică sensul. De aducea cineva ceva delicios sau sclipitor de altundeva, toți ziceau, ca puși de acord, că-i *de la Chișinău*. De se muta cineva cu traiul, auzai *la Chișinău*, de venea mătușa tânără și frumoasă în vizită cu cadouri, de primeam în dar cărți de la părinți, de vedeam o pălărie nouă la mama, toate erau *de la Chișinău*. De aveau oaspeți peste vară vecinii, erau *de la Chișinău*; purtau oglinzi pe ochi, șorturi, rochii rotate, scurte, colorate, cântau frumos noaptea și le era somn dimineața. Și televizorul, „conspiratorul”, arăta *de prin Chișinău*. Iată primara mea

amintire legată de acest „ținut” la un orizont nemaipomenit de altfel, drapat în basmele copilăriei, furișat între coperti, răsfoit în reviste, ambalat în hârtie colorată, cu gust de ciocolată „Bucuria”, mirosind a pantofi noi de lac, a păpuși oacheșe și a acuarele în set de 24 culori ce-l pictau voios, iar el, Chișinăul, îi îmbrățișa pe toți la studii, ca un bunel mărinimos, apoi îi căsătorea, îi așeza pe la casele lor și-i lăsa să trăiască fericiți.

În Chișinău îmi este prezentul și deja jumătate din trecut. Desigur că percepția urbei face față nouă azi: bunicul de altădată e un unchi mai înstărit, mai zvelt, în costum business, dar parcă e un pic mai înstrăinat și uneori mai puțin respectat de cei pe care-ia sub tutelă.

2. Afectiv, parcul Valea Morilor îmi ține de bliț-vacanță, mini-excursie, flash-escapadă și cvasi-refugiu, adică este locul perfect care dizolvă rutina comprimată: mă pune pe alergat vara, pe gânduri toamna, pe contemplat iarna și pe meditat primăvara. Și da, mă pune pe respirat mai multă viață în restul timpului.

Cărțile mă redau mie-însămi; așa că acolo unde e carte, e trai bun. Lecturile mă ridică de jos și mă scot din toropeală, mă teleportează în trecut și mă situează trainic în prezent. Bibliotecile, inclusiv cele din tot Chișinăul, sunt poarta timpurilor vechi și labirintul firii viitoare.

Intellectual, bibliotecile și librăriile îmi sunt un-acasă alternativ. Acest răspuns e valabil pentru oricare alt loc de pe Terra. Cărțile mă redau mie-însămi; așa că acolo unde e carte, e trai bun. Lecturile mă ridică de jos și mă scot din toropeală, mă teleportează în trecut și mă situează trainic în prezent. Bibliotecile, inclusiv cele din tot Chișinăul, sunt poarta timpurilor vechi și labirintul firii viitoare.

Existențial, rădăcinile mele au migrat din Nordul țării în Nord-Vestul Chișinăului. Mă simt bine în prezentul acestui Chișinău care pulsează ritmat, care pare să știe ce vrea și încotro merge.

3. Chișinăul meu e divizat (ca și totul în lume) pe unitatea contrariilor: e plin de visare și de uitare. Dacă-l privesc drept în ochi, îl văd în reconstrucție cu biblioteci și baruri, hoteluri luxoase și edificii în ruină, cu terase vesele și cerșetori lihniți, cu afișe culturale și anunțuri-capcană, cu manifestări și proteste [regizate], cu studenți care lucrează și specialiști șomeri, cu grăbiți și prietenoși... pentru toți el e încăpător duminicile și aglomerat diminețile, cu miros ademenitor lângă „Franzeluța” și respingător pe lângă canalizări, înghesuit în spații comerciale și golit în sălile de spectacole.

Acest tușeu-clیșeu e proiectat pe sticlă, prin geamul de transport public sau personal, din birou și de-acasă, din ferestrele Google și Facebook. Chișinăul meu e cel-ocrotit de fiecare printr-un gest firesc și zilnic, este spațiul public ne-vandalizat și locuitorii care se respectă între ei și cinstesc locul.

*Iacob FLOREA,
scriitor (România)*

Am ajuns prima dată la Chișinău într-un septembrie feeric al anului 1990. Eram corespondentul păgubos al unui ziar de provincie din România. Așa că transmiteam corespondențe despre ce se întâmpla în Republica Moldova, în special de la Parlament. Dezbaterile parlamentare erau aprige, pline de dramatism, iar eu nu aveam de făcut mare lucru: transcriam cu conștiinciozitate luările de poziție, gesticulațiile și cuvintele amprentate mai mult sau mai puțin de istorie și-mi ieșeau chiar niște texte inteligente.

Dar bățăioasele dispute parlamentare nu mi-au rămas în memorie. Mie mi se părea că nimerisem într-o piesă a lui Caragiale ușor modificată, cu câteva accente schimbate. Iar imaginile n-au reușit să se metamorfozeze într-o amintire.

Amintirea s-a coagulat în jurul unei mici plimbări pe ceea ce se numește și astăzi Aleea Clasicilor din Grădina Publică. Am intrat pe alee și am început să

**Chișinăul meu e cel-ocrotit de
fiecare printr-un gest firesc și zilnic,
este spațiul public ne-vandalizat și
locuitorii care se respectă între ei și
cinstesc locul.**

calc pe un strat destul de gros de semințe de floarea soarelui. La început nu mi-a venit să cred. Pur și simplu înotam într-o mare de coji de semințe. Și, dintr-o dată, am crezut că am pătruns în *Rusoaica*

lui Gib Mihăiescu. Nu știu și nici nu stau să verific dacă marele romancier a fost pe la Chișinău. Dar eu, încă odată, am căzut în admirația lui.

În săptămânile cât am stat la Chișinău, am locuit în hotelul cu același nume. N-am mai simțit nevoia să merg pe Aleea Clasicilor. Seara, când ajungeam în cameră, auzeam niște focuri de armă. L-am întrebat pe cel care avea grijă de mine ce se întâmplă. A, nimic, îmi spunea el, se mai ceartă bandele între ele.

Cu câteva zile înainte să părăsesc Chișinăul, mi-am dat seama că, în afara corespondențelor, eu nu aveam nicio dovadă că trecusem pe acolo. Așa că m-am hotărât să-mi cumpăr o căciulă de astrahan. Numai că asta se dădea pe un cupon pe care eu nu-l aveam. L-am rugat pe însoțitorul meu să mă ajute, dar am fost atât de iritat, încât am luat căciula cu un număr mai mic. Îmi amintesc cu destulă neplăcere că n-am purtat-o niciodată.

Am plecat din Chișinău, dimineața, cu trenul și până la Bacău am băut vinul dintr-un borcan de cinci litri pe care vecinul de compartiment intenționa să-l ducă unei rude de la Timișoara.

Pentru mine Chișinăul a fost, mai întâi, o idee, un concept și abia mai apoi un loc.

La sfârșitul anilor '60 ai secolului trecut, un învățător destoinic le-a vorbit învățăceilor lui despre Chișinău. Și i-a întrebat dacă nu vor să corespundă cu colegii lor de acolo. Așa am învățat eu alfabetul chirilic și i-am trimis câteva scrisori Taniei din Chișinău. Cred că mi-a răspuns și ea o dată sau de două ori.

Și a trecut timpul și ne-a înghițit precum chitul pe Iona, dar nu ne-a dat drumul peste trei zile, ci aproape peste treizeci de ani când eu m-am întors în Chișinău pentru o perioadă mai lungă.

În toată vremea asta eu și Chișinăul ne-am schimbat foarte mult. Nu am avut norocul să ne schimbăm împreună, ne-am urmat fiecare calea și ne-am metamorfozat separat.

Pentru mine Chișinăul a fost, mai întâi, o idee, un concept și abia mai apoi un loc.

Mă gândesc mereu că poate copiii mei vor exclama vreodată precum Karl Gutzkow despre Paris: „Dragul de taică-meu a fost la Chișinău!”

În tot acest interval de timp, am încercat să-i intru în grații Chișinăului. Nu era o obligație, era o mare și sofisticată plăcere. Poate și el a încercat. Ceea ce e sigur este că ne-am agreat unul pe altul. Cel puțin, până alaltăieri.

Taisia FOIU,
șefa Secției „Memoria Chișinăului”, BM „B.P. Hasdeu”

1. Fiecare dintre noi are câte o primă amintire legată de Chișinău... Evident, am și eu una, care vine tocmai din copilărie.

Eram mică și veneam cu părinții de la Fălești la Chișinău, în vizită la unchiul meu, fratele tatei.

Unchiul locuia pe bulevardul Moscovei, la stația terminus al troleibuzului nr. 10, într-un cartier de blocuri noi și frumoase, de piatră albă, vizavi de Uzina „Mezon”.

Fiecare călătorie la Chișinău era o revelație, ne pregăteam din timp de ea, bucurându-ne de revedere. Când ajungeam, părinții și unchiul se ocupau de ale lor, puneau masa și își povesteau noutățile. Aveam și eu o ocupație preferată – îmi plăcea să privesc orașul pe fereastră de sus.

Uzina „Mezon” care, după cum am zis, se afla peste drum de blocul unchiului, avea montat pe fațadă un panou electronic – un ceas mare, luminos, care alterna cu un termometru. Fiind mică, mi se părea o feerie această imagine, care se schimba la fiecare 30 de secunde – ceasul, care indica ora exactă și termometrul, care arăta temperatura de afară.

Ani și ani la rând, unchiul și întreaga sa familie nici nu au avut nevoie de ceas în casă. O privire peste fereastră le spunea totul – ce oră e și cum e pe-afară, cald sau frig.

Au trecut anii. Unchiul și azi tot mai privește, involuntar, pe fereastră, dar, din păcate, nu mai e nici ceasul, nici termometrul, nici Uzina „Mezon”... Au dispărut toate... Nu mai e nici vederea de altădată din fereastră, în fața blocului fiind ridicat un complex locativ nou, „ascunzând” uzina...

Au dispărut multe, de-a lungul timpului, dar a rămas o amintire din copilărie despre călătoriile făcute cu părinții la Chișinău, despre blocul unchiului, despre curtea cu găști de băieți și fete și despre un ceas mare și luminos... – *o primă amintire legată de Chișinău...*

2. Numeroase locuri din Chișinău au pentru mine o valoare afectivă, multe din acestea fiind chiar locuri dragi de ani și ani de zile, cu multe amintiri însoțite de impresii și gânduri bune.

Nu aș putea face un clasament al locurilor ce-mi trezesc sentimente pozitive deosebite, pentru că sunt multe.

Poate fi aici, de exemplu, și strada Ekaterininskaia (astăzi str. Arhanghelul Mihail), pe care am locuit când am venit la Chișinău, în 1982, ca abiturientă, la Universitate – o stradă mică, despre care multă lume nici nu auzise, chiar și în acele timpuri. Locuiam la mătușa mea, în imediata apropiere a Cinematografului „Moscova”, fapt care îmi permitea seara să vin acasă repede, în 3 minute, fără probleme, chiar și de la cel mai târziu film!

Sau strada Bulgară, pe care am locuit când eram studentă și care era atunci mult mai liniștită și foarte dragă mie.

Aș aminti și de zona parcurilor „Lacul comsomolist” (azi „Valea Morilor”) și „Dendrariu”, unde am petrecut mult timp și care mi-a lăsat multe amintiri frumoase.

Sunt doar câteva din locurile dragi din Chișinău, dintr-un șir lung...

3. Chișinăul meu... Aș zice, că nu trebuie să reducem această sintagmă doar la orașul propriu-zis, la străzile sau parcurile lui, dar și la atmosfera generală din oraș, la oamenii lui.

Mă bucur că Chișinăul meu e în permanentă dezvoltare și arată din ce în ce mai bine.

Aș avea doar o doleanță de la concitadinii mei – un pic mai multă educație, cultură și respect reciproc oriunde ne-am afla – pe stradă, în transport, etc. Și ne vom simți mult mai bine cu toții în Chișinăul nostru!

*Victoria FONARI,
scriitoare*

1. Prima amintire îmi apare cinematografic. O plimbare cu părinții pe bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt în segmentul dintre Universitatea de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” și rondul „Dimitrie Cantemir”. Aveam vreo 3 ani. La început simt mâinile care îmi dau certitudine și reper. Eu sar de pe un picior pe altul. Apoi ușor le las și îmi continui salturile tot mai sus, distanțându-mă, și îmi vine să strig: „Eu cresc, eu cresc”. Copilăria mea o asociez cu un oraș cu Festivalul „Mărțișor”, cu spectacole, muzee, ceea ce a rămas amprentat în fotografiile realizate de maestrul Mihai Potârniche, bun prieten al tatălui meu, Serafim Fonari.

Orașul Chișinău se schimbă și noi de asemenea.

2. Îmi amintesc despre marea libertate prezentă în ochii studenților din anii '90, când toți doreau să învețe la Facultatea Litere, când aveau certitudine că limba latină, filosofia este importantă în formarea personalității elevului.

Dar, se vede, criza economică a transformat Chișinăul și el a cedat multe cartiere istorice. A plâns, dar nu a putut să lupte pentru clădirile din secolul al XIX-lea. Acestea au fost dărâmate. În locul lor au fost construite hoteluri, clădiri de locuit, magazine.

Într-adevăr, Chișinău ascunde trasee emotive. M-am convins de aceasta în prima mea excursie ghidată. O aventură organizată de soțul meu, Ruslan Șevenco, la prima noastră întâlnire. M-a invitat să călătorim prin orașul vechi, centrul istoric din secolul al XIX-lea: drumuri cu pavaj din acele timpuri, un labirint de melc, Moara Roșie, biserica, și toate erau într-un alb imaculat dintr-un început de an 2006.

Mie îmi pare că și orașul mă iubește.

De multe ori, în cele mai neordinare situații, mi-a scos în cale oameni deosebiți. Mulțumesc, orașul meu!

3. „Chișinăul meu”! În acest pronume posesiv eu văd orașul Chișinău ca o posibilitate de a ne intersecta prin destin la evenimente culturale, săli de

curs la Universitatea de Stat din Moldova, recitaluri la Uniunea Scriitorilor și la Muzeul Literaturii, de a cunoaște oameni interesanți, de a ne provoca la o redescoperire atunci, când îl prezentăm celor care vin să viziteze acest oraș. Chișinău pentru mine este și o sursă de inspirație. El îmi oferă un sentiment de fericire când revin după câteva zile, ca un om foarte drag, care îmi ține minte părinții tineri, mă știe de copil, urcarea treptelor spre studenție. Este orașul care mă înțelege, unde pot să plâng, să fiu iubită, unde pot zâmbi și să-mi realizez dorințele. Una dintre ele era să prezint acest oraș prin ochi de copil, ceea ce am realizat în „Jurnalul micului călător din Chișinău” (2020). Mie îmi pare că și orașul mă iubește. De multe ori, în cele mai neordinare situații, mi-a scos în cale oameni deosebiți. Mulțumesc, orașul meu!

*Oxana GHERMAN,
poetă, critic literar*

1. În 2005, absolveam școala din satul de baștină, Antonești, și fierbeam de dorință să merg la studii. Aveam și o frică teribilă, pe măsură ce se apropiau examenele, că părinții mei ar putea să decidă să nu urmez facultatea, ci vreun alt tip de școală, mai aproape de casă. Spre marea mea fericire, s-au sfătuit cu dirigintele și profesorul meu, Alexei Vakulovski, iar dânsul i-a orientat cum se poate mai bine. Așadar, în vara 2005 eram visătoare și plină de entuziasm – vin la Chișinău!

Chișinăul mi se părea pe atunci un spațiu mirific, pe care trebuia să-l descopăr, un loc în care voi fi cu totul altfel, altcineva,

în care viața mea se va schimba radical. În Chișinău nu cunoșteam absolut pe nimeni și totul pentru mine începea de la zero. Credeam că vin doar pentru cinci ani, cât durau studiile, însă după absolvire, Chișinăul mi-a făcut câteva promisiuni. Și m-a prins.

Când am venit prima dată în Chișinău, orașul mi se părea imens și extrem de încurcat. Tata m-a adus la căminele Universității „Ion Creangă” și a plecat în sat. Am reușit să rețin doar drumul de la facultate la cămin, atât. Când a trebuit să merg acasă, m-am rătăcit pe drumul de la universitate spre gară, fapt care mă înduioșează acum... nu-mi imaginez că te poți rătăci într-un oraș cum e Chișinăul.

În primele amintiri, persistă imaginea panoramică a parcului „Dendrariu”, pe care îl admiram zilnic de la balcoanele sau geamurile căminului studentesc, parcul lecturilor, al orelor de sport, al odihnei și al aventurilor. Imaginea universității, cu sălile de curs pe atunci neîncăpătoare, în care fojgăiau sute de studenți, vizitatori literați. Mai sunt imaginile celor două biblioteci municipale – Biblioteca Centrală „Bogdan Petriceicu Hasdeu”, sala ei mi se pare și acum foarte somptuoasă grație coloanelor albe, imense, și Biblioteca Națională, la fel de sobră și elegantă.

Chișinăul acelor timpuri avea cu ce mă uimi și prin ce mă atrage. Îmi rezervam, deseori, plăcerea de a mă plimba de una singură pe drumuri pe care nu pășisem încă, trăiam un fel de farmec al vieții Chișinăului.

2. O deosebită valoare afectivă și intelectuală a fost și rămâne pentru mine Biblioteca „Onisifor Ghibu”. De ce anume ea? Pentru privilegiul pe care îl acordă cititorilor de a-i explora spațiile, de a pătrunde printre rafturi, de a-și alege singuri cărțile, de a le scoate

Chișinăul te poate scoate în ochii lumii sau te poate ascunde chiar și de privirea lui Dumnezeu. Și în momentele lui de tristețe, și în locurile lui sumbre, Chișinăul meu e de o frumusețe sclipitoare.

de pe raft și de a le lua acasă, cu împrumut. Era o perioadă când aveam un loc de muncă în apropierea bibliotecii și mergeam aproape zilnic, nu numai pentru a lua sau întoarce cărțile, uneori mă duceam doar să răscolesc prin rafturi, pentru plăcerea de a mă afla acolo, de a mă pierde în labirintul cărților. E unul dintre locurile unde dispăre noțiunea timpului, unde orele devin minute. Cu cea mai mare plăcere merg la spectacolele Teatrului „Satiricus”, la evenimentele literare ale Librăriei din Centru, la câteva cafenele unde se adună prietenii mei.

3. Chișinăul meu este o jucărie cu secrete. O jucărie care te face să te simți uneori minuscul, un... fir de praf ce se pierde după vreo cotitură, alteori – din contra – gigantic, mai ales când ai chef de joacă. Chișinăul te poate scoate în ochii lumii sau te poate ascunde chiar și de privirea lui Dumnezeu. Și în momentele lui de tristețe, și în locurile lui sumbre, Chișinăul meu e de o frumusețe sclipitoare.

*Mariana HARJEVSCHI,
dr., director general al BM „B.P. Hasdeu”*

1. Fascinantă și spectaculoasă amintire o am despre Chișinău. Părinții și-au dorit să ne facă o surpriză, în una din zile, vizitând seara orașul îmbrăcat în straie de sărbătoare. Abundența de luminițe, ghirlande în partea centrală a orașului era fermecătoare. Îmi amintesc cu vivacitate incandescența care ne-a inundat. Pentru mine și frații mei, era o descoperire. Nu văzusem până atunci multitudini de lumini colorate. Piața Marii Adunări Naționale, dar și străzile adiacente, îmi creau o stare de poveste în ajun de sărbătoare.

2. Strada Șciusev cu numărul 15 rămâne pentru mine cea mai prețioasă parte a orașului. Cu multă verdeață, case vechi, cu puțin transport public. Mă încânta și invita încă din 1997 să revin la locurile ce au aparținut străbunilor mei. Pe această stradă rămâne pentru mine *casa urbană*, așa cum uneori mă delectez în discuții cu familia, făcând o comparație cu *casa de la Mereșeni*, unde am copilărit. Desigur, lista locurilor cu semnificație poate fi extinsă. Deloc ușor este acest exercițiu. Îmi amintesc, cu aceeași afecțiune, strada Mateevici 60, unde mi-am întâlnit primii colegi de facultate. Cu unii din ei împărtășim acum aceeași pasiune pentru profesia aleasă. Nu poate fi ignorată nici Armeneasca 42, o altă stradă pe care am îndrăgit-o datorită Bibliotecii Publice de Drept. Toate se măsurau acolo – și bucuriile, și succesele, și înfrângerile, și multiplele activități, și, desigur, mii de cărți, puse spre lectură, și studiul cititorilor de la facultățile de drept. Astăzi, un loc cu multiple valențe pentru mine personal a devenit, desigur, bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt 148. Frecventând acum, peste 20 de ani, cea mai îndrăgită bibliotecă, am revenit să administrez cea mai inovativă bibliotecă a orașului Chișinău. Ador

acest oraș, mă simt la fel oriunde, iar asta datorită oamenilor care îmi iese în cale.

3. De mulți ani deja, mă identific cu Chișinăul. De la New York sau Paris, mă întorceam cu același dor și sentiment de revenire *acasă*. Probabil, pronumele *meu* semnifică și *Chișinăul de seară*, savurând bomboanele „Bucuria”, și *Chișinău, oraș de vis*, amintindu-mi de poezia lui Grigore Vieru. Și pot mereu să îi zic: „Te salut, Chișinău!”

Nadejda IVANOV,
dr., critic literar

1. Prima amintire legată de Chișinău ține nemijlocit de ziua în care am depus actele pentru admitere la Facultatea de Litere a Universității de Stat din Moldova. Eram copleșită de fericire pentru că noul, necunoscutul urma să ia locul rutinei de atunci. Mai ales că mi se părea, la acei 18 ani, că nu-mi ajunge o viață să învăț toate străzile acestui oraș „mare” – un adevărat labirint, un mister ce mă absorbea neîngăduitor. Sentimentul de bucurie era completat, mai ales, de impresia lăsată de arhitectura spectaculoasă, istorică a facultății. Clădirea m-a transferat imediat în istoria culturală a neamului nostru, creându-mi impresia că am venit de-acasă – acasă, dar mai aproape de valorile literare, de visul meu, de mine însămi. Și, da – intuiția n-a dat greș! Casa mea (a se citi ființa mea) a început să se țese în jurul aceluia punct urban. De-a lungul anilor petrecuți în orașul acesta, fericirea de a locui aici nu m-a părăsit o clipă, mai ales, pentru că am avut muuuulte obstacole de depășit și multe de învățat.

2. Pentru mine și pentru Constantin, parcul Valea Morilor rămâne și astăzi un loc sublim. Era cel mai apropiat parc de lângă facultate. Astfel, după ore, mergeam acolo să ne plimbăm, să discutăm ore în șir despre facultate, literatură, trecut-viitor, să ne încurajăm, să vorbim despre teme noastre de licență (eram de atunci pasionați de cercetare). Parcul, în anii 2007-2010, nu era încă amenajat așa cum îl vedem astăzi, dar îl împodobeam cu emoțiile noastre.

Desigur, acasă mă simt cel mai bine, apoi la Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu Hasdeu”. De ce? Pentru că este instituția ce-mi reprezintă cel mai bine traiectul existențial.

3. Firesc și organic: Chișinăul ce m-a acceptat să fac parte din viața lui, mi-a acceptat visele și proiectele, mă așteaptă cu drag din deplasări.

*Liliana JUC,
șefa Filialei „Târgoviște”*

1. Când am intrat în oraș, el se cufunda în noapte. Felinare galbene, clădiri asemeni unor cutioare fosforescente, magazine cu vitrine ochioase descriau o lume magnifică care își făcea loc pe retina ochilor și mi se așeza cu freamăt în suflet. Să privești prin geamul autobuzului la orașul clipocind în noapte, era precum ai privi bolta cerească prin telescop.

Dimineața străzile orașului se umpluse de o larmă plăcută, troleibuzele lunecau pe fire, semafoarele își demonstau năvalnic culorile, răzoarele de trandafiri își răspândeau parfumul. Oameni frumoși, eleganți se grăbeau undeva, unii dintre ei țineau în mână plase din care se vedeau franzele, lapte în sticle cu capac argintiu. Pe băncile din grădina cu cărări labirintice (Grădina Publică) ședeau tineri, mame cu copii, bătrâni cu părul cărunt care-și lecturau cu interes ziarul.

...Deși vizitasem orașul Chișinău la vârsta de cinci ani, vedeam atâtea lucruri pentru prima oară. Aveam 13 ani, venisem cu familia în ospetie la sora tatei. De atunci, a trecut ceva timp, dar acea primă percepție a rămas să dăinuie prin ani.

Orașul s-a schimbat, s-a priment și reprezintă o simbioză dintre trecut și prezent. Clădirile cu arhitectură eclectică, pline de istorie, pecetluiesc imaginea orașului, alături de edificii în stil modern, înalte, impunătoare. Chișinăul – orașul verde, invadat de publicitate stradală și mult transport, cu parcuri frumoase, monumente demne de admirat, cafenele nostime, teatre, centre comerciale, Teatrul de Operă și Balet „Maria Bieșu”, Palatul Național „Nicolae Sulac”, Sala cu orgă, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” cu cele 27 de filiale – este o citadelă cu alură europeană.

2. Străjuită de platan, cântată de Anastasia Lazariuc, *Pe strada Creangă* se găsește Biblioteca „Târgoviște”, filială BM „B.P. Hasdeu”. Aici, o perdea roz, de culoarea viselor romantice, a devenit cortină mov, păpușile au prins viață în Teatrul de păpuși „Bibliopicii”, textele literar-artistice se lipesc de suflet prin teatralizare; cei mari și

cei mici ascultă frumoase povești; *Micii europeni* descoperă Marea Familie Europeană; simple narațiuni devin pelicule cinematografice / povești digitale; lectura este consilier, cartea – o valoare de împărtășit prin *Ecolectură*.

Strada *Ion Creangă*, unde creez, inovez, mă reinventez, este strada cu valoare afectivă și intelectuală.

Tot la Buiucani locuiesc, deci, pot spune că este locul plin de povești și visuri.

3. Imaginea orașului Chișinău stă adânc impregnată în minte, spre el mi se îndreaptă năzuințele și buna intenție, mi-l doresc curat, prosper, înfloritor. Mă bucură tot ce se întâmplă bun, de la un nou edificiu, parc renovat, spații salubrizate, copaci cu coroană verde de-a lungul străzilor, afișe publicitare corect și frumos elaborate, până la vorba frumoasă în stradă, turiștii care fotografiază, excursii prin oraș, cititori care frecventează biblioteci, spectatori grăbiți la spectacole, galerii de pictură, filme documentare de popularizare a istoriei și a culturii acestei urbe.

Aș defini sintagma „Chișinăul meu” în felul următor: *Orașul gândurilor mele, unde coabitează amintirea, dorul și viitorul.*

Maria PILCHIN,
scriitoare

1. La Chișinău am venit pe la 12 ani. Tatăl meu locuia aici și verile, uneori, îi făceam vizite. Mi-a părut mereu un oraș frumos. Îl găsesc și acum așa. Este urbea mea. Odată, atunci la 12 ani, am mers cu o prietenă, una din copiii cu care mă jucam în curte, ne-am dus să vedem Cimitirul evreiesc de la Buiucani. Tata locuia prin preajmă. Ceea ce m-a surprins în acel *țintirim* iudaic a fost faptul că e o necropolă scrisă. Umblam printre morminte și citeam inscripțiile de pe stelele mortuare. Cred că era, în primul rând, fascinația diferenței pe care o transmitea fiecare mormânt sau criptă. Eram într-un cimitir-biblioteca. O bibliotecă a memoriei, a amintirilor, a aducerii-aminte de strămoși. Aleile labirintice ne îndemnau, pe noi copiii, să o luăm la pas. Surprinzător, dar nu ne era frică. Era un muzeu în aer liber în care învățam lecții de istorie, exemplare modele de atitudine filologică față de viață și moarte, destin, descopeream mici istorii de familie. Era un Chișinău vechi, uitat. Învățam acolo despre dănuire.

2. Mă simt foarte bine în inima Chișinăului. Am locuit cu Ivan 4 ani pe strada pietonală. Mirosul de tei, în luna mai, e memorabil de fiecare dată acolo. E și catedrala în preajmă, cele două parcuri centrale în care mă simt de fiecare dată minunat. Sunt despre iubirea noastră. E un confort al meu interior pe care mi-l iau din acel spațiu. Când treci dintr-un parc în altul, nu poți să ignori o clădire inedită, ciudată chiar. E Biblioteca

Pentru mine, Chișinăul e *buricul lumii mele!*

Municipală „B.P. Hasdeu”. *Ciudățenia* ei vine de la o „estetică a vechiului”, cum formula Benedetto Croce, e sta-

rea vetustă a edificiului, a coloanelor și a decorațiilor arhitectonice care stau să cadă, pe de o parte, și de la faptul că, așa dărăpănată cum este, biblioteca se impune printr-un fel al său de a domina acea răscruce din fața monumentului domnitorului. E autoritatea cărții și a culturii. Mai sus e strada Kogălniceanu. Acolo am predat timp de 13 ani la USM literatură universală. Orașul acesta e mereu un labirint de stări și amintiri. Și asta mă face să fiu fericită.

3. „Chișinăul meu” sunt locurile și oamenii care m-au definit, m-au ajutat să devin, să mă transform mereu. Chișinăul este locul în care l-am întâlnit pe Ivan și l-am născut pe Mihai, aici locuiește tatăl meu. Aici am debutat, aici mi-au apărut primele cărți. Pentru mine, Chișinăul e *buricul lumii mele!*

Elena PRUS,
dr. hab., prof. univ., critic și istoric literar

1. La zece ani, părinții m-au trimis în excursie cu clasa la Chișinău, mama mea dându-mi și poruncă de închinare la Ștefan cel Mare și la Eminescu. Așa se construia spiritualitatea românească.

Arhitectural vorbind, din „Orașul vechi”, Chișinăul s-a transformat în cel imperial al instituțiilor în centru și spații minimaliste personale la periferie din epoca sovietică, care s-a preschimbat ulterior în spațiile eterogene de astăzi.

Chișinăul a avut și are, în comparație cu alte orașe de aceeași scară, aerul unei capitale, fie că era de nivel unional în URSS, fie că e a unui stat cvasi-independent. Respectiv, are instituțiile care ne leagă cu rețelele internaționale, care, în timp, și-au diversificat anvergura, semnificațiile și dialogul cu lumea.

Global vorbind, capitalele au devenit astăzi multiculturale, ele sunt acum mai puțin reprezentative pentru țara lor. Și totuși, fiecare dintre ele poate trece în revistă cultureme și identiteme specifice originale.

2. Ar fi mai multe de consemnat, mă voi referi la Aleea Clasicilor, care se compune din două axe, sunt ca două maluri ale Prutului... Iar situarea lor în parcul Pușkin, trecerea pe lângă bustul acestuia, contextualizează la fel de metaforic eterogenitatea noastră geoculturală. Cine nu a avut parte de stări poetice când și-a dat întâlnire la Eminescu, a venit la sărbătorile de poezie care se organizează aici? Aleea Clasicilor este un punct nodal al românității. Am putea spune despre ea ceea ce Marcel Proust notează în *Contre Sainte-Beuve* despre castelul

Guermantes: timpul a luat aici forma spațiului, iar cuvântul – forma tăcerii. De mare actualitate a fost deschiderea după 1991 a noii aripi cu busturile caracterologice ale lui Blaga, Coșbuc, Stănescu, Vieru și alți scriitori români din dreapta și stânga Prutului, multe

„Chișinăul meu” este un spațiu al intelectualilor care generează o energie de schimbare și contribuie la redefinirea, regândirea, reîmprospătarea și reinventarea patrimoniului intelectual al urbei.

dintre care au fost stilizate post-modernist de sculptori renumiți. Aceste busturi valorizează dimensiunea unificatoare a spiritualității noastre într-un mod original. Au ceva din profunzimea și imensitatea monumentelor lui Balzac și Eminescu de la Paris. În astfel de locuri, spațiul arhitectural devine spațiu simbolic.

3. În aspect de umanitate, Chișinăul este pentru mine un dialog cu persoane/personalități din generațiile cu care contactez: al generației părinților mei (născuți în România Mare), al generației mele (născute în URSS) și al generației copiilor noștri (născuți în RM). Deosebindu-se ca opțiuni ideatice și valorice, în sfera „Chișinăului meu” intră cei cu care mă asociez preponderent în spiritul românității și europeismului. Realist vorbind, acest dialog care relevă cum am fi putut fi și acum am putea deveni, nu a avut/nu are doar semnele progresului, dar și ale regresului intelectual, moral și democratic.

Parafrazând, aș putea spune: *Fiecare oraș este un roman*, plin de locuri de memorie, de evenimente și de sensuri, astăzi cu o anumită doză de teatralitate post-modernă.

În concluzie, **„Chișinăul meu” este un spațiu al intelectualilor care generează o energie de schimbare și contribuie la**

redefinirea, regândirea, reîmprospătarea și reinventarea patrimoniului intelectual al urbei.

*Moni STĂNILĂ,
scriitoare*

1. Pare aproape poveste, dar în 2008, când am ajuns prima dată la Chișinău, am venit să citesc la Biblioteca Centrală, la cenaclul de atunci al lui Dumitru Crudu. Percepția s-a schimbat doar sub anumite aspecte. Să zicem că acum mă simt mult mai în siguranță seara și noaptea pe străzile din Chișinău, dar am rămas la fel de îndrăgostită de oraș. Mulți se plâng că are un aer provincial. Și cred că are, dar tocmai aerul acesta de oraș de provincie, cu case mici și străzi înguste, cu un centru ușor de străbătut la pas, cu armata de copaci, mi-a furat inima din prima zi.

2. Acum, de o vreme, cel mai bine mă simt acasă. Tocmai fiindcă, unde locuiesc acum, am o priveliște minunată care îmi așa-ză înainte aproape întregul oraș. Străzile cele mai dragi mie sunt cele cuprinse între Kogălniceanu și 31 august. Mi se par imaginea Chișinăului istoric, clădiri cu cel mult două nivele, cu bun gust, cu plopul secular de pe Eminescu. Când am musafiri, îi plimb pe aceste străzi între Eminescu și Lazo. Încă din prima zi. A doua zi – neapărat în parcul Dendrariu, am câteva locuri de suflet acolo. Desigur, ca tuturor, îmi place foarte mult și în Valea Morilor.

Acum, din câte îmi dau seama, „Chișinăul meu” e marcat de bibliotecile în care am organizat cenaclul Republica, fiindcă mulțumită acestui cenaclu am ajuns să îmi fac prieteni, să mă leg sufletește nu doar de pietrele orașului.

E un loc, un vârf cu pini, deasupra de Izvorul Tamarei, se poate ajunge și de pe strada Pietrarilor acolo, care oferă o panoramă incredibilă a „orașului alb”.

Cred că mă simt bine în foarte multe locuri, mi-e mai ușor să spun unde nu mă simt bine. Nu suport Piața Centrală, chiar dacă anumiți prieteni de ai mei, de exemplu Ion Buzu, alege mereu să își plimbe musafirii pe acolo,

convins că acolo e păstrat cel mai bine spiritul orașului.

3. Cred că dacă aș părăsi pentru câțiva ani orașul, l-aș putea defini mult mai bine. Sunt aspecte pe care doar dorul le scoate în evidență. Și știu asta după modul în care aș defini acum sintagma „Timișoara mea”. Înainte să plec din Timișoara nu realizasem

niciodată că are un miros propriu, de care mi-e dor. Credeam că marile nostalgii vor fi legate de Complexul studentesc, de universitate, de cartierele istorice, nu de superbele piețe timișorene (Unirii, Victoriei) sau de catedrală. Acum, din câte îmi dau seama, „Chișinăul meu” e marcat de bibliotecile în care am organizat cenaclul Republica, fiindcă mulțumită acestui cenaclu am ajuns să îmi fac prieteni, să mă leg sufletește nu doar de pietrele orașului. Dar „Chișinăul meu” e, cu siguranță, și cafeaua din zilele calde băută cu soțul la balconul nostru (de acum în special, dar și la balconul de dinainte, unde îl aveam alături pe Dumitraș, porumbelul din poemele lui Alexandru).

*Elena TARAGAN,
Secția Studii și cercetări, BM „B.P. Hasdeu”*

1. Fără să vreau, mintea mă duce în acele locuri în care am simțit o emoție aparte, fiind copilă, alături de părinții mei. E vorba despre cercul din Chișinău, despre spectacolul „Cei trei purceluși” văzut la Teatrul „Guguță”, despre Piața „Alioșina”, unde nu mă puteam hotărî ce pereche de pantofiori să aleg (pe roșu sau pe alb), despre primul prânz luat la McDonald’s, despre Muzeul Tehnicii Militare unde ne-a dus tata când eram mici. De-a lungul timpului, experiențele s-au îmbogățit, am adunat noi amintiri, alături de colegi, prieteni. Dar, lucru pe care aș vrea să-l subliniez, în mare parte, oamenii alături de care am petrecut ore din viață „au sfințit locurile”, dându-le acea valoare afectivă care le-a înveșnicit în memoria mea. Cu toate acestea, am văzut întotdeauna Chișinăul, aproape în întregime, drept un oraș frumos, bogat în caracterul său divers, un oraș în care să te pierzi, în care să revii mereu, un oraș plin de artă, de un spirit poet, de tandrețe și lumină, un oraș al oamenilor frumoși.

2. În Chișinău mă simt bine în parcuri, la universitate, în cafenele, în bibliotecă, la concertele și spectacolele la care merg, la Palatul Național, la Teatrul „Lucașfărul”, „Mihai Eminescu”, „A.P. Cehov” sau „Eugène Ionesco”, în curtea blocului unde trăiesc. Dar, pe parcursul vieții, câteva locuri s-au format drept repere existențiale pentru mine. Este vorba despre Școala „V. Poleakov” unde am studiat actoria, de Casa Radio unde am lucrat ca tânăr jurnalist, când eram liceană, despre Biblioteca Municipală, care este astăzi

locul meu de muncă. O valoare aparte reprezintă pentru mine Piața Marii Adunări Naționale, monumentul impunător Arca de Triumf și catedrala. Aș mai adăuga faptul că mă simt bine pe străzile Chișinăului atunci când mă plimb, pentru că mi se produce impresia că trăiesc într-un oraș plin de istorie, bogat în personalități remarcabile, un oraș „așezat”, prea puțin zgomotos, unde toate

Avem toate motivele să iubim Chișinăul, dar să nu uităm faptul că, așa cum se întâmplă în iubire, e necesar să oferim pentru a primi, înzecit, înapoi.

sunt la locul lor și făcute cu cap și cu metodă. Orașul este o oglindă, o reflecție destoinică a noastră, o destinație pentru a fi recomandată călătorilor străini. Este foarte important să observăm aceste lucruri, care trebuie privite cu un ochi atent, pentru că doar astfel

vom descoperi fapte ce ne vor face cu adevărat mândri.

3. Atunci când rostim sintagma „Chișinăul meu” avem în vedere orașul iubit, orașul amintirilor, al prietenilor și al acțiunilor memorabile. Te identifici cu orașul natal din motivul că te-ai născut aici, dar și datorită unei dragoste ce a crescut de-a lungul timpului. Avem toate motivele să iubim Chișinăul, dar să nu uităm faptul că, așa cum se întâmplă în iubire, e necesar să oferim pentru a primi, înzecit, înapoi.

*Nelly ȚURCAN,
dr. hab., prof. univ., șefa Campusului competențelor
al BM „B.P. Hasdeu”*

1. Prima amintire legată de Chișinău este fragmentară. A fost o vizită împreună cu părinții mei pe când aveam vreo 5-6 ani (~ a. 1965-1966). Țin minte că mergeam seara, pe un drum pavat (cu piatră de granit), pe ambele părți ale drumului erau foarte mulți copaci și mirosea a tei. Nu știu exact în ce zonă a orașului era, posibil nu departe de blocurile USMF (în centrul orașului). Mergeam la mătușa mea, care locuia într-un cămin al Universității de Medicină. De atunci au trecut foarte mulți ani, dar și acum țin minte acea mireasmă de tei. Dacă orașele au miros, cred că aroma de tei este mirosul Chișinăului.

După acea vizită am fost de mai multe ori la Chișinău, inclusiv în excursie împreună cu clasa (cred că eram în clasa a 5-a). Atunci am vizitat niște muzee, ne-am plimbat prin oraș, dar cel

mai mult m-a impresionat piața de pe str. Armenească și bunătățile care puteam să le cumpăr pe banii primiți de la părinți. Când am fost admisă la Universitate, am devenit practic locuitoare permanentă a Chișinăului. După absolvirea USM, am rămas să lucrez la Chișinău. De fiecare dată după plecările temporare la studii sau delegații, reveneam cu mult drag acasă, la Chișinăul mult dorit.

Dacă orașele au miros, cred că aroma de tei este mirosul Chișinăului.

Cea mai mare schimbare în timp, pe care o constat (și nu e cea mai bună, deși sunt și schimbări pozitive): orașul a fost mult mai verde, mai spațios și mai curat.

2. Nu cred că am foarte multe locuri concrete în Chișinău, care sunt pentru mine foarte deosebite. La Botanica, Buiucani, Sculeni și Petricani am fost foarte rar. Anumite sentimente mă leagă de locurile, unde am locuit în anumite perioade ale vieții. Evident, nu pot uita căminul USM, care se afla peste drum de Memorial, și zona din apropiere. De sectorul Râșcani din Chișinău mă leagă amintiri frumoase, când am început activitatea profesională la Biblioteca USM, facultatea de Economie. Am locuit în acest sector aproape 10 ani. Locuiam într-un apartament la etajul 10, de unde se vedea orașul ca pe palmă, foarte frumos, verde și cu clădiri albe. Cred că Râșcani este unul din cele mai frumoase sectoare ale orașului. Îmi place și Ciocana, un sector nou, dar cu aer mult mai curat ca în celelalte zone ale orașului.

Bănuiesc că nu voi fi originală, dacă voi menționa parcul Catedralei, parcul Ștefan cel Mare și parcul de la Valea Morilor (fostul lac Comsomolist), unde ne plimbam foarte des în perioada studenției. Îmi plăcea să mă plimb în centrul orașului, unde erau clădiri vechi (astăzi multe din ele dispărute sau într-o stare dezastruoasă, inclusiv clădirea BM sau fosta clădire a societății „Знание” pe str. București, sau vila Herța de pe bl. Ștefan cel Mare ș.a.).

Îmi pare rău că aceste clădiri dispar și dispăre acel farmec pe care-l avea orașul.

3. Pentru mine „Chișinăul meu” este, în primul rând, Chișinăul oamenilor care locuiesc și muncesc în acest oraș, de care mă leagă sentimente deosebite de afecțiune: dragoste, prietenie, simpatie. Când revin la Chișinău după o perioadă, revin nu doar la anumite locuri dragi sau apropiate din oraș, la istoriile și amintirile mele, dar, în primul rând, revin la oamenii dragi.

*Elena UNGUREANU,
dr. hab., șefa Secției Studii și cercetări, BM „B.P. Hasdeu”*

1. Nu știu dacă prima, dar printre primele mele amintiri legate de Chișinău se numără parcul, treptele și lacul de la Valea Trandafirilor (Dolina Roz). Copii fiind (13-15 ani), veneam în fiecare vară la Chișinău, la o rudă de pe tată, stabilită în capitală. Veneam cu treabă, să ne cumpărăm, eu și cu soră-mea, genți pentru școală și câte-o haină pentru zilele mai friguroase.

Chișinăul mi se părea o metropolă cam mare și nu înțelegeam nici unde începe, nici unde se sfârșește. La oraș era orice, doar că trebuia să știi unde. Noroc de verișoara noastră, născută în capitală, care ne-a purtat atât cât a știut ea, pe la cinematografe, la zoo, în troleibuze cu călătoria de la un capăt la celălalt al orașului cu doar 5 copeici, troleibuze care coborau de pe str. Tolbuhin în vale cu un sunet nefiresc pentru urechile țărănuțelor de la Nisporeni; apoi, prin parcuri, pe la concerte, la izvoare, la roata dracului, la alte caruseluri, la fiecare colț unde se vindea înghețată, la UNIVERMAG, unde căscam gura după tot felul de mărfuri care nu se găseau în hozmagurile de la țară, la Palatul Național sau la Palatul Sindicatelor, unde s-au dat câteva concerte pentru copii cu corul Radioteleviziunii, unde cânta și verișoara noastră. Amintirea de neuitat (pe care am repetat-o și cu copiii mei) a fost vizitarea Muzeului de Etnografie (Kraevedceskiy Muzei), unde am rămas holbată la oasele extratemporale ale unui dinozaur incredibil. După câte-o săptămână de voiaj, reveneam fericite acasă, de parcă am fi vizitat Parisul. Era sfârșitul anilor '70 – începutul anilor '80.

2. Mă simt bine și într-un restaurant de elită, și într-o piață cu vechituri.

Str. E. Coca, unde se aflau căminele Institutului „Ion Creangă”, este amintirea tinereții mele fugare de studentă. Și, bineînțeles, str. Ion Creangă, de-a lungul Dendrariului de azi. – **Alma mater, Universitatea crengiană**, cu colegi și profesori care m-au marcat. Intrarea în oraș dinspre Bucovăț, o poartă invizibilă într-o peșteră urbană. Autocarele mari și greoaie care mă aduceau luni dimineața la facultate, cu ochi îmbătați de (ne)somnul de acasă, la părinți. – **Podul de pe lacul din parcul „La izvor”** din sectorul Sculeni (ah, un fel de pod Mirabeau), unde am fost sărutată prima dată de Mihai. – **Str. Mihai Eminescu** (azi Nicolae Costin),

odăița dragostei noastre. – **Nunta la restaurantul „Butoiaș”**, din care n-a rămas azi nici măcar vrana. – **Maternitatea nr. 1 (vizavi de MallDova)**, pe lângă care trec plină de emoție de fiecare dată. – **Piața Marii Adunări Naționale**, 31 august 1989. Călin, participant la primul eveniment istoric din viața sa la doar 2 ani, îmbrăcat într-o cămașă națională de-a bunelului său Gheorghe. – **Maternitatea nr. 2** (vizavi de Teatrul „Eugène Ionesco”), rostul față cu absurdul, emoție pură. – **Academia de Științe (bd. Ștefan cel Mare, 1)** – toată viața mea profesională s-a depănat aici. Am lăsat-o fără regrete, după trei decenii de căutare de sine, și am plecat mai departe. Ca și toată independența noastră, azi, AȘM se zbate în căutarea identității. – **Editura „Știința” (str. Academiei, 3)** – 10 ani din viața mea profesională pașii m-au dus zilnic către porțile ei. Cca 70 de cărți citite și recitite, cu semnătură de redactor.

Experiență, relații, „simț enorm și văz monstruos”. – **Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale (str. Academiei, 5A)** – din 2007 am găsit acolo un colectiv tânăr de excepție, care mi-a deschis ochii la extensiile abilităților umane pe care le poate aduce tehnologia informației. Da, și riscurile ei uriașe. – **Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” (bd. Ștefan cel Mare, 148)** – instituție care mă încântă și mă decepționează, mă restartează și îmi dă speranțe.

Chișinăul meu e atât unul banal, cât și unul exploziv, atât unul cultural, cât și unul subcultural. E rusesc și românesc totodată, roșu sau galben în preajma alegerilor. Verde vara, gri în iernile fără zăpadă.

3. Sunt de mai bine de trei decenii chișinăuiancă. Sunt chișinăuiancă? **Chișinăul meu** e atât unul banal, cât și unul exploziv, atât unul cultural, cât și unul subcultural. E rusesc și românesc totodată, roșu sau galben în preajma alegerilor. Verde vara, gri în iernile fără zăpadă. **Chișinăul meu** sunt, bătătorite de picioarele și gândurile mele, aceleași drumuri dinspre Miorița pe Asachi, pe Mateevici, coborând pe Eminescu sau pe Alecsandri, da, și pe Pușkin, până la intersecția cu marele bulevard central. **Chișinăul meu** sunt oamenii cu care sunt rudă, apropiată, (ne)cunoscută sau prieten; oamenii cu care am fost și sunt colegă, cu care am lucrat la nașterea cărților, iar mai nou, oamenii cu care punem la cale, în centrul centrului urbei (loc unde se află BIBLIOTECA MUNICIPALĂ, cea din stânga monumentului lui Ștefan cel Mare, cea care mă hrănește, începând din ziua când s-a declarat pandemie) – proiecte, idei, planuri, rapoarte, cu cuțite și cu hartă – toate

legate de CARTE. Un păienjeniș de instituții și străzi care se vor culturale. **Chișinăul meu** este acest apus superb de soare pe care îl văd chiar în acest moment din geamul de la etajul III al Bibliotecii. În față stă demn și neclintit un Ștefan pe care l-am tot clădit în timp cu privirea, zidind un text despre Chișinău.

*Alexandru VAKULOVSKI,
scriitor*

1. Nu știu care e prima mea amintire legată de Chișinău. După ce am citit întrebarea, în cap mi-au apărut imagini dintr-un troleibuz în care eram pe la începutul anilor '90, uitându-mă încordat pe geam, să văd stația la care ar trebui să cobor ca să ajung la frate-meu, la căminele de la Litere și de la Jurnalism, de la Gaudeamus. Venisem la olimpiadă și după am fugit până la bădica.

Dar nu coboram prima oară acolo, am fost și când eram mai mic, cu părinții, dar când ești mic te lași dus de val, ai încredere că cei mari te duc unde trebuie, nu încerci să memorizezi drumurile. Îmi amintesc de un doctor bătrân, care mă puneă să mă uit la un bec și îmi spunea că ar trebui să fac asta și acasă, dacă vreau să văd. Mama își nota tot într-un carnețel, că doar nu eu ar trebui să țin minte!

Mulți se plâng când e vorba de Chișinău, dar e orașul nostru, e verde, e frumos și e oglinda noastră, până la urmă.

Chișinăul s-a schimbat foarte mult de când eram adolescent, când am făcut primii ani de facultate aici. Nu mai există căminele de la Litere, nu mai e piața agricolă de la Gaudeamus, cinema Gaudeamus nu mai e, cum nici Stadionul Republican nu e. Miliardul nu mai e, târând după el trei bănci și economiile statului și ale oamenilor, dar asta nu ni se întâmplă prima oară, nu i se întâmplă Chișinăului prima oară.

Ceva rămâne în Chișinău constant, cu copacii, parcurile lui, bibliotecile lui, oamenii lui, atmosfera lui, liniștea – atunci când este sau agitația și nervozitatea lui.

2. După cum spuneam, sunt legat de locurile din preajma stației Pan Halippa, chiar dacă s-a schimbat până la nerecunoaștere aproape. Dar a mai rămas Cimitirul Central acolo, pe unde mă plimbam pe vremuri, parcul Eternitate, chiar dacă e monstruos cu gardul lui urât adăugat mai târziu. Mai sunt și străzile care coboară

spre Valea Morilor, unde atunci când ajung, pot spune: uite, pe aici se plimbau părinții mei când erau studenți.

Când trec pe lângă Biblioteca Națională îmi amintesc de Alexe Rău și de multele lucruri bune pe care le-a făcut pentru cultura basarabeană. La Biblioteca Municipală și în sediile ei mă simt ca acasă, acolo facem cenaclul Republica, atât cu scriitorii din Chișinău, cât și de peste Prut. Parcă mă aștept să-l văd pe Vlad Pohilă acolo. La Terasa Uniunii Scriitorilor îmi amintesc de masa lui Nicolae Esinencu, de Bunelu (fotograful Nicolae Răileanu), care se plimba cu aparatul foto la gât și, din când în când, ne făcea câte-o poză. Ești un do-do-dobitoc!, strigă Eugen Cioclea de la altă masă.

Când trec prin Buiucani mă gândesc la porumbelul Dumitraș, mă uit în sus și îl văd pe Oleg Carp, în Râșcani mă uit după verigi și îmi amintesc de Vladimir Lorcenkov, la Ciocana îmi amintesc de Constantin Tănase și mă gândesc la Hose Pablo, Gonzo, la Unda Comună. Centrul e foarte frumos și undeva se ascunde Ghenadie Popescu! Botanica înseamnă Porțile Orașului și Telecentru înseamnă o priveliște extraordinară deasupra orașului. Mulți se plâng când e vorba de Chișinău, dar e orașul nostru, e verde, e frumos și e oglinda noastră, până la urmă.

3. E tot ce iubim din Chișinău, cu bune și cu rele, dar și tot ce facem noi pentru oraș.

DESPRE CHIȘINĂU CA PERSONAJ LITERAR

*Val BUTNARU,
scriitor*

Întotdeauna m-a fascinat relația lui Carlos Ruiz Zafón cu orașul lui natal Barcelona. Cea mai autentică declarație de dragoste scriitorul spaniol o face în tetralogia lui despre *Cimitirul cărților uitate*. Casele, străzile, piețele, tramvaiul și taxiul, cimitirele, bodegile, librăriile și, în sfârșit, oamenii din acest oraș, sunt descriși cu atâta afecțiune și patimă încât trezesc invidia oricărui alt autor citadin.

M-am născut în Chișinău și foarte mult timp m-am simțit jenat de acest fapt, considerându-l, cel puțin, insignifiant. Ba chiar mă feream să pomenesc numele așezării de pe Bâc în scrierile mele. Urbea noastră, cu aspectul ei pricăjit, fizionomia comună

și nivelul scăzut de cultură, îmi contura ideea de factor compromițător pentru biografia unui scriitor. Unde mai pui că întreaga copilărie, adolescența și chiar tinerețea toată mi-am trăit-o la Muncești. Adică, în timp ce unele odrasle de oameni aleși își duceau existența în casele acele albe, etajate și spațioase din centru, plecând la școală încălțate în mocasini, fără frica de a se îngloda pe ulițele desfundate de ploi, eu mă vedeam nevoit să suport umilința unui trai anost, undeva la coada cozilor, într-o casă rătăcită la dracu-n praznic, asfixiat de mirosul greu, insuportabil, emanat la două, trei zile de Combinatul de carne. Și nici prin gând nu-mi trecea că va veni o zi când am să văd lucrurile într-o lumină total diferită și voi considera că, de fapt, circumstanțele mi-au oferit cel mai de preț cadou – viața la Muncești, printre mahalale scufundate în ceața unui mister provincial, în poveștile păgâne spuse la gura sobei și mitologii inventate ad-hoc, necunoscute orășenilor îngâmfăți, purtând pantofi cu toc, pardesiuri catifelate și pălării de fetru.

Scriitorul care m-a pus pe gânduri cu descrierile lui a stufărișului din bălțile Munceștilor a fost George Meniuc. Eram elev la școala nr. 32, situată ceva mai sus de cea mai lungă stradă din

Ce poate fi mai frumos decât ochiul de apă înghețat iarna și vântul fluierând tânguios prin stufăriș? Cam la aceste descrieri aș putea rezuma cele câteva pagini din romanul *Manuscrisul lui Zograf* în care am încercat să immortalizez imaginea unui oraș pe care începusem să-l îndrăgesc cu atâta întârziere.

Chișinău, și am înțeles pentru prima dată că oamenii de litere sunt deosebiți de restul muritorilor tocmai din motivul că au puterea să vadă frumosul acolo unde eu deslușeam doar noroi, mocirlă și plante ridicole, inutile. Mai târziu, citindu-l pe Panait Istrati, mă voi învăța să admir bălțile din preajma Brăilei, comparându-le cu locurile copilărie mele. Ce poate fi mai frumos decât ochiul de apă înghețat iarna și vântul fluierând tânguios prin stufăriș?

Cam la aceste descrieri aș putea rezuma cele câteva pagini din romanul *Manuscrisul lui Zograf* în care am încercat să immortalizez imaginea unui oraș pe care începusem să-l îndrăgesc cu atâta întârziere. A fost ca o declarație de dragoste, aidoma lui Ruiz Zafón, păstrând, bineînțeles, proporțiile și intensitatea afecțiunii.

Cu anii, îmi voi aminti tot mai des de povestirile unui unchi de al meu despre Zaikin, legendarul luptător de pe arena circului,

care venise, nu se știe cu ce ocazie, la un gospodar din Muncești și, după ce a dat peste cap câteva căni de vin, a îndoit între degete un pitac de aramă. Drept recunoștință pentru spectacolul oferit, mulțimea entuziasmată l-a condus cu alai până la gară, locul unde întorcea tramvaiul și o lua înapoi, spre centru, urcând panta de pe Negruzzi, strada de azi.

Cel mai mult mă impresionau discuțiile despre tunelurile săpate adânc sub pământ care duceau, pe sub case, direct spre beciurile secrete din partea de jos a orașului. Unele rude de-ale noastre afirmau că un pasaj subteran își începe parcursul chiar din imensul beci al bunicilor, dar nu poate fi văzut fiindcă, de frica hoșilor, a fost zidit de nu se știe cine. Când, peste mulți ani, voi vedea cu ochii mei alte beciuri adânci din centru, continuând cu tuneluri interminabile și înspăimântătoare, voi rămâne cu convingerea că toate poveștile auzite în copilărie erau adevărate. Ba chiar mă voi referi pe larg, în romanul *Hipnotic*, la aceste catacombe enigmatice. Iar hrubele adânci, niciodată parcurse până la capăt, de sub beciul lui *Tudor Tătaru*, unde își făcuseră birourile pentru interogatorii și persecuții enkavediștii după 28 iunie 1940, au rămas fixate în paginile unui alt roman, *Cartea nomazilor din B.*

Distracția supremă a copiilor din Muncești era să coboare la linia ferată și să întâmpine sau să petreacă trenurile trecând în viteză pe alături. Mă uitam la pasagerii de la geamurile luminate și mi imaginam viața nemaipomenit de frumoasă spre care îi ducea locomotiva masivă. De atunci, am îndrăgit călătoriile cu trenul.

Peste calea ferată, dacă o traversai pe lângă *Izvorul lui Serafim*, neajungând la triaj, exista o platformă betonată pe care erau parcate pe noapte *furele* venite din Bulgaria. Șoferii din țara prietenă ne vindeau, pe întuneric, ascunși în cabină, blugi contrafăcuți bulgărești la preț de Levi's original.

Partea incredibilă a poveștii ar fi, poate, faptul că eu, considerându-mă orășean, habar nu aveam ce se întâmplă în orașul propriu-zis. Escapadele mele, elev în clasele superioare la școala nr. 32, se limitau la un itinerar fix – cinematograful *Iskra*, ringul de dans *Iunosti* și restaurantul de lemn, în formă circulară din preajma cinematografului pe care îl numeam *Șaiba*. Abia în anii studenției, am aflat că la periferiile Chișinăului au apărut *micro-raioane*, adevărate orașe-satelit, eclipsând prin atractivitate centrul urbei de pe Bâc.

Și totuși, există un loc, o stradă mai exact, care a exercitat mereu asupra mea o senzație de vrajă, un efect magic, de beatitudine patriarhală. Vorbesc de strada *Alexie Mateevici*, care pe parcursul istoriei a schimbat vreo patru-cinci denumiri, acestea perindându-se în funcție de contextele istorice.

Distracția supremă a copiilor din Muncești era să coboare la linia ferată și să întâmpine sau să petreacă trenurile trecând în viteză pe alături. Mă uitam la pasagerii de la geamurile luminate și-mi imaginam viața nemaipomenit de frumoasă spre care îi ducea locomotiva masivă. De atunci am îndrăgit călătoriile cu trenul.

Curată, întinsă pe o linie dreaptă, cu case cochete, vile construite în anii interbelici sau conace decente, dantelate cu piatră albă, – cu un deosebit simț al timpului, numai al ei, curgând cumva diferit de restul arterelor din jur. Strada încă se mai opune tăvălugului distrugerilor monumentelor istorice, se împotrivește să încapă în buzunarele oligarhilor, mintea cărora în materie de construcții se limitează doar la super-marketuri, benzinării și farmacii.

În ultimul meu roman, *Patimile după Iov*, anume această stradă devine un personaj important în acțiunea propriu-zisă.

În finalul acestor note, nu pot să nu amintesc de una dintre cele mai mari tragedii ale Chișinăului – aruncarea în aer a Clopotniței în noaptea de 22 decembrie 1962. Acum 35 de ani, pe când munceam la revista *Columna*, am scris un reportaj-investigație, din care îmi permit să citez două alineate de la început:

„...Ștefan Tănase, maistru la trustul „Injdorstroi”, auzise de dimineață vorbindu-se de niște autocamioane ce urmau să fie trimise la căratul molozului din centrul Chișinăului. Se zvonea că va fi dărâmată *Clopotnița*, el însă, nu dădu crezare vorbelor, își văzu de treabă, și, revenind seara la casa lui din Durlești, uită de zvonuri. Noaptea fu trezit din somn de o bubuitură năprasnică. Cei ai casei se treziră speriați, dar Ștefan îi liniști cum putu. *Clopotnița*, și-a zis cutremurat.

...Cam pe la aceeași oră, ziaristul Nicolae Stuart, se întorcea acasă de la un amic. Vrând să treacă prin *Parcul Catedralei*, fu oprit de un milițian. La câțiva metri depărtare, se afla un alt milițian. Ceva mai departe se mai deslușea o siluetă a unui om în uniformă. Stuart s-a strecurat, totuși, dincolo de cordonul de milițieni și s-a apropiat de un grup de muncitori ce trebăluiau lângă un compresor. Ziaristul urmărea cu uimire cum găureau ei pereții *Clopotniței* și plasau dinamita. Individul care a răspuns la vocativul „șefu” l-a

sfătuit să părăsească de urgență teritoriul parcului. Ei au ordin de sus, și vor arunca în aer *Clopotnița*, orice s-ar întâmpla. Nicolae Stuart ieși în grabă din parc, traversă strada Pușkin în căutarea unui aparat de telefon.”

Astăzi, mă gândesc tot mai mult la *Clopotnița* și nu întâmplător. Terminând *Patimile după Iov* în care există și pagini cu descrierea Chișinăului aruncat în aer de sovietici în 1941, am tras concluzia că orașul are o istorie pe care n-ar trebui s-o neglijăm. Fie că e vorba de ideea mitropolitului Bănulescu-Bodoni de înălțare a Catedralei Mitropolitane, implicit a Clopotniței, fie că citim eseurile lui George Meniuc despre Muncești – totul se leagă în istoria noastră și ne ține cu mintea trează și cu spiritul neîmpăcat.

CHIȘINĂU. UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND ARHEOLOGIA URBANĂ

Sergiu MUSTEAȚĂ,
Dumitrița EFREMOV

Introducere

Arheologia urbană este o ramură a științei arheologice care se preocupă preponderent de trecutul istoric al orașelor. Chiar dacă orașele au jucat rolul cel mai important în formarea și dezvoltarea civilizațiilor, credem că succesul respectiv ar fi fost imposibil fără mediul rural. În acest context, ne putem întreba dacă putem discuta și despre o *arheologie rurală*? Sigur că putem [2, p. 19], mai ales că fiecare urbe are la bază una sau mai multe așezări rurale. Arheologia urbană s-a evidențiat prin bogăția și diversitatea urmelor de locuire din zonele urbane în comparație cu cele rurale. Astăzi, fiecare oraș își caută urmele sale vechi pentru a reconstitui istoria, tradiția, modul de viață, specificul și spiritul locului. În contextul industrializării și urbanizării rapide, în special după cel de-al Doilea Război Mondial, arheologia urbană a devenit o modalitate de a salva, cerceta și integra urmele arheologice în planurile de dezvoltare ale orașelor [9, p. 701].

Arheologia urbană la Chișinău

Studii și cercetări în sec. XX

Cercetările arheologice instituționalizate au început în RSS Moldovenească în anii '50 ai secolului al XX-lea. Astfel, odată cu inițierea activităților de inventariere a urmelor arheologice dintre Prut și Nistru, au fost realizate investigații de suprafață și în zona Chișinăului. În anii 1950-1970, la suprafața solului, au fost atestate vestigii arheologice din diverse epoci istorice: din paleolitic și până în Evul Mediu târziu. Deși a fost atestat un număr impresionant de urme de locuire, săpăturile arheologice au fost realizate doar sporadic. Astfel, în primele două decenii postbelice, au fost efectuate săpături arheologice în două situri – Chișinău I și Chișinău

V. În 1952, G.B. Sergheev a descoperit urmele așezării hallstatiene, cunoscute sub denumirea de *Chișinău I* (sec. XII-X a. Hr.), în zona carierei *Pruncul*, unde au fost realizate săpături arheologice în anii 1955, 1956 și 1961 [6, pp. 47-67]. Așezarea *Chișinău V* face parte din arealul Culturii Sântana de Mureș-Cerniakov, amplasată în valea *Iluzia* din preajma Universității Agrare din Moldova și Șoseaua Poltava, și a fost cercetată în anii 1956, 1959, 1969 și 1975 de către A.A. Rikman.

Astăzi, fiecare oraș își caută urmele sale vechi pentru a reconstitui istoria, tradiția, modul de viață, specificul și spiritul locului. În contextul industrializării și urbanizării rapide, în special după cel de-al Doilea Război Mondial, arheologia urbană a devenit o modalitate de a salva, cerceta și integra urmele arheologice în planurile de dezvoltare ale orașelor.

În anii '80 ai sec. XX, s-au descoperit noi urme arheologice pe teritoriul

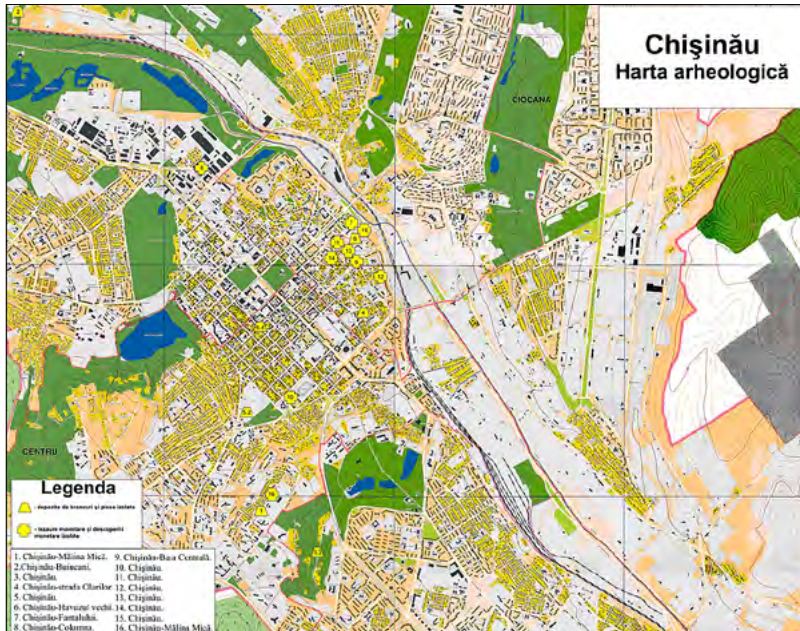
Chișinăului și a localităților megieșe, unele dintre ele beneficiind și de săpături. În 1982, în rezultatul unor activități de construcție, a fost descoperită așezarea *Buiucanii Vechi* și colectat material getic [19, pp. 105-107]. În 1985, de către Gh. Postică, a fost descoperită așezarea *Durlești – Valea Babei*, care a fost cercetată prin săpături în anii 1986-1988 de către I. Tentiuc [12, pp. 255-258]. În anul 1986, de către M. Tkaciuk, au fost descoperite așezările *Durlești – La vie și Durlești IX*. În același an, s-au realizat săpături de salvare de către E. Abâzova și I. Tentiuc [22, pp. 223-237; 21, pp. 84-85]. Din păcate, acestea sunt singurele cercetări arheologice din perioada sovietică de pe teritoriul orașului și al suburbiilor Chișinăului.

În anii '90 și la începutul anilor 2000, investigațiile arheologice au fost mai mult de ordin „întâmplător”. Spre exemplu, în anul 1994, în zona *Colina Pușkin* localnicii au descoperit vestigii arheologice atribuite culturilor: *Cucuteni-Tripolie*, *Chișinău-Corlăteni*, *Getică*, *Sântana de Mureș- Cerniakov*, *Evul Mediu Moldovenesc* (construcție masivă din piatră). Deși Institutul de Arheologie și Etnografie al AȘM a fost informat despre aceste descoperiri, instituția nu a inițiat măsuri de cercetare. O altă descoperire a fost pe str. Cornești 7, unde, în rezultatul unor lucrări gospodărești, au apărut urmele unor morminte medievale, fiind cercetate 2 morminte din sec. XVII-XVIII [1, pp. 61-65].

Studii și cercetări în sec. XXI

În procesul lucrărilor de curățare a lacului *Valea Morilor*, au fost descoperite importante urme arheologice [3, pp. 120-121]. În acest sit au fost descoperite urmele unei stațiuni paleolitice și resturile unor schelete de mamuți (a cel puțin șase exemplare) [8, p. 139; 20, pp. 96-107]. Totodată, au fost cercetate vestigii care provin din mai multe culturi arheologice: *Precucuteni III* (începutul mileniului V a. Hr.) și *Cucuteni-Tripolie AB2* (mijlocul mileniului V a. Hr.), gropi menajere din epoca bronzului târziu (cultura *Noua*) și din perioada Hallstattului tracic aparținând culturii *Chișinău-Corlăteni* (secolele XII-X a. Hr.), resturi de locuințe din epoca romană (cultura *Sântana de Mureș-Cerniakov*, secolele III-IV d. Hr.); două locuințe din Evul Mediu timpuriu aparținând culturii *Lozna-Dodești-Hansca* (= *Protodridu*) din secolele VII-VIII d. Hr. și straturi culturale din sec. XVII-XVIII [13, pp. 20-28].

În anul 2010, au fost efectuate săpături arheologice de salvare în centrul istoric al Chișinăului, lângă Biserica Măzărache, care au avut drept obiectiv descărcarea de sarcină arheologică a perimetrului afectat de lucrările de construcție a Sediului Dispeceratului de avariere gaze a municipiului Chișinău. Lipsa de responsabilitate a executorilor proiectului de construcție a condus la distrugerea stratului cultural și a unui șir de complexe gospodărești și de locuire de la poalele Colinei Măzărache. În zona fundației noii clădiri au fost atestate galerii subterane, zidite din cărămizi arse, unite cu mortar de var și având partea superioară arcuită. Arheologii au reușit să cerceteze parțial un complex format din trei galerii dispuse paralel, prevăzute cu boltă și intersectate de alte patru canale dispuse perpendicular. Cel mai probabil, au fost părți componente

Harta 2. Depozite de bronzuri și piese izolate;
tezaure monetare și descoperiri monetare izolate.

ale „uzinei de apă” din sec. XIX [16, pp. 281-328]. În același an, arheologii de la Muzeul Național de Istorie a Moldovei au reușit să cerceteze o suprafață de circa 80 m² din preajma Bisericii Măzărache, unde au fost descoperite 8 gropi și 52 de morminte cu un bogat inventar funerar, care sunt doar o parte marginală a cimitirului din sec. XV – începutul sec. XIX, în mare parte distrus de construcțiile moderne [14, pp. 301-309; 15, pp. 18-34].

În anul 2012, arheologii Muzeului Național de Istorie a Moldovei au realizat săpături arheologice de salvare și supraveghere în zona *Pieței Vechi* din centrul istoric al Chișinăului, unde au fost descoperite urmele mai multor construcții din perioada Evului Mediu [13, pp. 21-28]. În același an, Agenția Națională Arheologică a cercetat urmele unui colector subteran de apă uzată din prima jumătate a sec. XIX, apeduct din Chișinău de pe str. Căpriana nr. 54 [10, pp. 159-168]. În anii 2014 și 2016, arheologii de la ANA au studiat trei cămine ale vechiului apeduct urban de la finele sec. XIX – începutul sec. XX: primul la intersecția bd. Ștefan cel Mare și Sfânt cu str. Armenească, al doilea – la intersecția bd. Ștefan cel Mare și Sfânt cu str. Bulgară și al treilea se află în zona vechiului Turn de Apă, distrus după cel de-al Doilea Război Mondial, la circa 3 m nord-vest de drumul asfaltat Vasile

Alecsandri, la 24 m de colțul nord-estic al imobilului de pe str. Veronica Micle nr. 5, și la 20,9 m de unghiul nord-estic al clădirii Teatrului Republican „Luceafărul” de pe str. Veronica Micle [11, pp. 22-32].

În ultimii ani, au mai fost realizate două investigații arheologice importante în spațiul istoric al Chișinăului. Astfel, în anul 2018, au fost descoperite în curtea Bisericii Armenești urme de locuire și activități umane din sec. XVIII-XIX [18]. În anul 2019, au fost re-

Majoritatea bunurilor arheologice descoperite pe teritoriul municipiului Chișinău se păstrează în depozitele Muzeului Național de Istorie a Moldovei. Unele dintre ele ar putea face parte din expoziții organizate de acest muzeu și din alte activități ce ar mări vizibilitatea lor și accesul la datele arheologice privind trecutul municipiului Chișinău.

alizate cercetări arheologice în galeria subterană de sub clădirea Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău, care au permis cercetarea parțială a acestor construcții și stabilirea funcționalității lor [7, pp. 55-65].

În toamna anului 2021, au fost inițiate cercetări arheologice în zona *Soborului Vechi*, unde au fost descoperite urmele clădirii muzeului bisericesc, în care, după toate probabilitățile, la începutul sec. al XIX-lea, a locuit mitropolitul

Basarabiei Gr. Bănulescu-Bodoni. Investigațiile arheologice vor fi reluate în primăvara anului 2022.

Majoritatea bunurilor arheologice descoperite pe teritoriul municipiului Chișinău se păstrează în depozitele Muzeului Național de Istorie a Moldovei. Unele dintre ele ar putea face parte din expoziții organizate de acest muzeu și din alte activități ce ar mări vizibilitatea lor și accesul la datele arheologice privind trecutul municipiului Chișinău.

Probleme și limitări privind conservarea siturilor arheologice în Chișinău

Domeniul arheologiei este unul care duce lipsă cronică de finanțare. Prin urmare, majoritatea cercetărilor sunt punctuale și au drept scop realizarea „descărcării arheologice”. După cum s-a menționat anterior, în Chișinău nu există exemple de conservare și prezentare *in situ* a vestigiilor arheologice, procedura standard fiind de excavare, translare a artefactelor spre păstrare în muzeu și ulterior eliberarea autorizației de construcție pe teritoriul sitului arheologic. Această practică a condus la pierderea multor situri valoroase din interiorul orașului. *Principala sugestie în acest sens*

este respectarea Recomandărilor Salalah și aplicarea lor în practica arheologică.

Lipsa cercetărilor arheologice sistematice, accesul limitat la informație și lipsa unei conlucrări eficiente între diferite instituții ale statului constituie, la rândul lor, un impediment. Cercetarea și conservarea urbană, în special a patrimoniului arheologic, este un domeniu foarte specializat și puțin cunoscut publicului larg. Majoritatea săpăturilor arheologice sunt punctuale, în multe cazuri determinate de descoperirile spontane ale ruinelor în timpul lucrărilor de construcție. În ultimii 15 ani, au fost făcute săpături ocazionale în perimetrul centrului istoric și în timpul curățării lacului Valea Morilor.

Chișinăul s-a dezvoltat prin suprapunerea straturilor culturale din diferite epoci, noile construcții le-au înlocuit pe cele vechi, în timp ce vatra orașului a rămas aceeași. Vestigiile arheologice sunt situate sub pământ, sub noile construcții, pe terenuri private. Acest fapt constituie o piedică în procesul de cercetare și conservare arheologică.

În final, menționăm că una dintre cele mai grave probleme ale domeniului este nivelul de conștientizare și vizibilitate scăzut. Astfel, ruinele și vestigiile care ar trebui să constituie o parte integrantă a vieții culturale a orașului sunt văzute, de obicei, ca piedici împotriva dezvoltării.

Integrare cu domeniile conexe

După cum am menționat mai sus, în Chișinău nu există exemple de amenajare și expunere a vestigiilor arheologice *in situ* pentru cercetare și informarea vizitatorilor. În acest context, nu se poate discuta despre integrarea lor cu politicile din domeniile conexe, cum ar fi mobilitatea urbană și turismul local și regional.

În prezent, autoritățile locale lucrează la elaborarea Planului de mobilitate urbană în Chișinău, document strategic ce presupune dezvoltarea infrastructurii rutiere și pietonale, transportului public și privat, organizarea parcarilor și crearea infrastructurii pentru bicicliști. Așa cum lucrările anterioare de infrastructură

Chișinăul s-a dezvoltat prin suprapunerea straturilor culturale din diferite epoci, noile construcții le-au înlocuit pe cele vechi, în timp ce vatra orașului a rămas aceeași. Vestigiile arheologice sunt situate sub pământ, sub noile construcții, pe terenuri private. Acest fapt constituie o piedică în procesul de cercetare și conservare arheologică.

de transport și edilitară nu au ținut cont de prezența siturilor cu potențial arheologic, multe dintre acestea au fost afectate sau distruse (cazul tumulilor preistorici). Din acest motiv, este necesar ca atunci când sunt elaborate aceste planuri, să fie consultată harta siturilor arheologice din Chișinău pentru a preveni distrugerea lor.

În aceeași ordine de idei, siturile arheologice relevante, ce urmează a fi expuse pentru prezentare, necesită acces și amenajare corespunzătoare. Aceasta presupune că ele ar trebui să beneficieze de o infrastructură de transport „blând” și să fie protejate de căi de circulație cu trafic greu.

Concluzii și recomandări

Cadrul legislativ local și național

Republica Moldova a semnat și a ratificat mai multe tratate internaționale, printre care și 11 convenții în domeniul protecției patrimoniului cultural, dintre care 6 europene și 5 internaționale. Deși legislația Republicii Moldova acordă prioritate tratatelor internaționale atunci când acestea au fost semnate și ratificate, procesul de armonizare a legislației naționale la prevederile convențiilor internaționale este destul de lent. Dacă legislația națională în domeniul arheologic cuprinde, în mare parte, prevederile tratatelor internaționale, legislația în domeniul patrimoniului construit are mari deficiențe la acest capitol. În contextul în care procesul de armonizare a diferitor acte normative este extrem de dificil și de durată, recomandarea generală în acest sens este **respectarea priorităților prevederilor tratatelor internaționale**. Suplimentar, recomandăm următoarele modificări:

- ajustarea și corelarea actelor normative din domeniul protecției patrimoniului cultural și natural; respectarea subordinii normative în procesul de luare a deciziilor;
- actualizarea și completarea acestor acte normative cu cele mai recente prevederi ale convențiilor europene și internaționale și a documentelor doctrinare elaborate de ICOMOS; în special, „Recomandările Salalah” (2015), ale Memorandumului de la Viena privind Managementul Peisajului istoric urban (2005) și ale Convenției Faro (2005);
- elaborarea regulamentelor locale pentru conservarea patrimoniului cultural și natural;
- actualizarea Registrului Monumentelor Locale ale orașului Chișinău cu includerea siturilor arheologice.

Managementul patrimoniului arheologic

În Republica Moldova, implicit în Chișinău, nu sunt dezvoltate și implementate rezervațiile și parcurile arheologice, care sunt prevăzute ca teritorii importante din punct de vedere arheologic, unde sunt interzise construcțiile și alte activități invazive și care trebuie întreținute intacte pentru generațiile viitoare. În plus, încurajarea accesului public la siturile arheologice este doar parțial implementat, fapt justificat de costurile ridicate pentru amenajarea siturilor arheologice. În acest sens, o recomandare generală este elaborarea și formularea unor criterii universale și solide pentru procesele de evaluare în scopul de a selecta doar anumite situri pentru prezentare și acces public, evitând astfel risipirea resurselor asupra unui număr prea mare de situri ce nu vor avea ulterior succes la public. Recomandări pentru creșterea eficienței managementului sitului de patrimoniu cultural, în special arheologic:

- elaborarea și aprobarea *Ghidului pentru conservarea/managementul parcurilor arheologice*;
- înființarea, în cadrul Primăriei Municipiului Chișinău, a Direcției Patrimoniu Cultural, subordonată Primarului, în care va fi cel puțin un specialist din domeniul arheologiei și care va gestiona domeniul patrimoniului cultural imobil;
- selecția siturilor arheologice prioritare ce urmează a fi conservate și amenajate pentru prezentare și turism; sugestii pentru selecție: Cimitirul și biserica Visterniceni, construcțiile subterane ale Chișinăului, tumulii din albia Bâcului, Colina Măzărache (inclusiv, vechiul apeduct), zona Teatrului „Eugène Ionesco” (vechea Mitropolie), zona Valea Morilor, Cetățuia getică Durlăști, zona de litoral al or. Vadul lui Vodă, zona Chișinăului medieval;
- implementarea mai eficientă a instrumentelor digitale și a conceptelor emergente din domeniul arheologiei: arheologie virtuală, restaurare virtuală, anastiloză virtuală, reconstrucție virtuală, re-creare virtuală etc.;
- intensificarea colaborării interinstituționale pentru a asigura o comunicare eficientă și o protecție reală a patrimoniului cultural urban.

Integrare cu politicile și instrumentele de planificare

Deși majoritatea documentelor normative strategice prevăd protejarea patrimoniului cultural, aceste prevederi nu sunt

implementate în practică. Unul dintre aspectele ce ar trebui luate în considerație este punerea în valoare a siturilor arheologice, pe lângă simpla protecție a acestora. Ceea ce presupune că eventuale dezvoltări trebuie să asigure integritatea vizuală a peisajului, accesul liber și amenajarea corespunzătoare a acestor situri. În particular, ar trebui definite politici clare pentru:

- dezvoltarea și punerea în valoare prin asigurarea panoramelor și a integrității peisajelor în care se află situl respectiv;
- căi de acces pietonale, protejare de infrastructuri pentru transportul greu și poluant;
- reglementarea privind soiurile de plantații acceptate în cadrul sitului și în vecinătatea sa.

Administrația publică locală și responsabilii de planificarea urbană și amenajarea teritoriului trebuie să țină cont de legislația națională și de convențiile internaționale ratificate de Republica Moldova, care menționează expres că patrimoniul arheologic aparține umanității.

În final, considerăm că administrația publică locală și responsabilii de planificarea urbană și amenajarea teritoriului trebuie să țină cont de legislația națională și de convențiile internaționale ratificate de Republica Moldova, care menționează expres că patrimoniul arheologic aparține umanității, iar acolo unde nu există procedurile de control administrativ, științific și de protecție a patrimoniului arheologic în

contextul politicilor de amenajare urbană și rurală și de dezvoltare culturală, să se introducă astfel de proceduri. Cu atât mai mult cu cât primăria Chișinăului și-a asumat, în fața cetățenilor și a partenerilor externi, un șir de angajamente de a proteja și reabilita patrimoniul cultural, în general [4], și centrul istoric, în special¹.

Referințe bibliografice

1. AGULNICOV, S., Chișinăul arheologic. Repertoriul siturilor arheologice. In: MUSTAȚĂ, S., CORDUNEANU, A. (Ed.), *Identitățile Chișinăului: arheologie urbană*. Culegere de studii, Seria IDN, C10, Chișinău, Bons Offices, 2022, pp. 61-65.
2. *Archaeology and planning. Architectural heritage reports and studies*. Report of the Florence colloquy (22-25 October 1994), Strasbourg, Strasbourg, 1987.
3. BODEAN, S. Cercetări arheologice în așezarea Chișinău Valea-Morilor. In: *Academos*. 2010, nr. 3 (18), pp. 120-121.

¹ Primăria Chișinău a semnat, în anul 2008, Declarația de la Verona privind reabilitarea integrată a centrelor istorice urbane.

4. Convenția Europeană pentru protecția patrimoniului arheologic (revizuită), Valletta, 16 ianuarie 1992, ratificată de Republica Moldova prin Legea nr. 533-XV din 11.10.2001. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2011, nr. 136-138.
5. LARINA, O. *Repertoriul monumentelor arheologice din orașul Chișinău*. Manuscris păstrat în Arhiva Muzeului Național de Istorie a Moldovei. Chișinău, 1993, număr de inventar 13.
6. LEVIȚKI, O., SÎRBU, Gh., SÎRBU, L. Așezarea hallstattiană timpurie Chișinău. Considerații privind stadiul actual și prioritățile cercetării culturii Chișinău-Corlăteni (sec. XII-X a. Chr.). In: *Revista Arheologică*. 2015, vol. XI, nr. 1-2, pp. 47-67.
7. MUSTEAȚĂ, S., CIOCANU, S. Galeria subterană de sub clădirea Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău. In: MUSTEAȚĂ, S., CORDUNEANU, A. et al. *Identitățile Chișinăului: orașul subteran*. Materialele Conferinței Internaționale „Identitățile Chișinăului”, ediția a VI-a, 24-25 octombrie 2019, Chișinău, Republica Moldova: Culegere de studii, seria IDN, C 9. Chișinău: Editura ARC, 2020, pp. 55-65.
8. OBADĂ, T., PLICHT, Johannes van der. The Valea Morilor layer (Chișinău, Republic of Moldova), a new station of mammoth hunters / Le gisement Valea Morilor (Chisinau, Republic Moldova), une nouvelle station de chasseurs de mammoths. In: *Quaternaire. International Journal of the French Quaternary Associations (Paris)*. 2010, nr. 3, p. 139.
9. PUPEZĂ, Luca-Paul. Arheologia urbană în România. De la orașul antic la orașul contemporan. In: POP H., BĂCUEȚ-CRIȘAN S., BĂCUEȚ-CRIȘAN D. et al. *Identități culturale locale și regionale în context european. Studii de arheologie și antropologie istorică: In memoriam Alexandri V. Matei*. Cluj-Napoca: Mega și Porolissum, 2010, p. 701.
10. TABUNCIC, S. Un colector de ape reziduale descoperit în centrul istoric al Chișinăului. In: *Arheologia Preventivă în Republica Moldova*. 2014, vol. I, nr. 1-2, pp. 159-168.
11. TABUNCIC, S., VORNIC, V., CIOBANU, I. *Date istorice și arheologice referitoare la vechiul apeduct al orașului Chișinău*. In: MUSTEAȚĂ, S., CORDUNEANU, A. et al. *Identitățile Chișinăului*. Ediția a III-a. Materialele conferinței internaționale *Identitățile Chișinăului*, 1-2 octombrie 2015, Chișinău: Culegere de studii, Seria IDN, C6. Chișinău: Editura ARC, 2016, pp. 22-32.
12. TENTIUC, I. Cercetări arheologice în așezarea Durlești-Valea Babei. In: *Arheologia Moldovei* 1994, nr. XVII, pp. 255-258.
13. TENTIUC, I. Chișinăul în lumina noilor descoperiri arheologice. In: MUSTEAȚĂ, S., CORDUNEANU, A. et al. *Identitățile Chișinăului*. Ediția a II-a. Materialele conferințelor internaționale: *Identitățile Chișinăului*, 1-2 octombrie 2013, Chișinău; Patrimoniul cultural al Chișinăului vs. Dezvoltarea urbanistică,

- 25 iunie 2014: Culegere de studii, Seria IDN, C4. Chișinău: ARC, 2015, pp. 21-28.
14. TENTIUC, I., BUBULICI, V. Descoperiri monetare în cimitirul medieval al Bisericii Măzărache din Chișinău (săpăturile din anul 2010). In: *Tyragetia*. 2011, vol. V, nr. 1, pp. 301-309.
 15. TENTIUC, I., BUBULICI, V., VASILACHE, M., SÎRBU, L. Despre investigațiile arheologice de la Biserica Măzărache din Chișinău în anul 2010. In: MUSTAȚĂ, S., CORDUNEANU, A. et al. *Identitățile Chișinăului*. Materialele conferinței, 12-13 septembrie 2011 (Chisinau's Identities. Conference proceedings, September 12-13, 2011): Culegere de studii, Seria IDN, C2. Chișinău: Pontos, 2012, pp. 18-34.
 16. TENTIUC, I., BUBULICI, V., VASILACHE, M., SÎRBU, L. Rezultatele investigațiilor arheologice de la Biserica Măzărache din Chișinău în anul 2010. In: *Tyragetia*. 2012, vol. VI, nr. 1, pp. 281-328.
 17. TENTIUC, Ion, VASILACHE, Mariana. Contribuții la istoria arheologică a Chișinăului (Catalogul monumentelor arheologice). In: *Tyragetia*. 2011, vol. V, nr. 1, pp. 333-352.
 18. ТКАЧИУК, Mark. S-a produs întâlnirea cu orașul Chișinău absolut necunoscut de noi, 16 iulie 2018 [online] [citât 18.05.2022]. Disponibil: <https://noi.md/md/interviuri/mark-tkaciuk-a-avut-loc-intilnirea-cu-orasul-chisinau-absolute-necunoscut-de-catre-noi>
 19. АГУЛЬНИКОВ, С.М., ТКАЧУК, М.Е. Находки раннего железного века с пос. Старые Буюканы. In: *Археологические исследования молодых ученых Молдавии*. Кишинев, 1990, с. 105-107.
 20. ОБАДЭ, Т., КОВАЛЕНКО, С., БУРЛАКУ, В., ПЛИХТ, Й. ван дер. Стоянка верхнего палеолита Валя Морилор в центральной части Молдовы. In: *Revista Arheologică*. 2011, vol. VII, nr. 1-2, pp. 96-107.
 21. ТЕНТЮК, И.С. Раскопки поселений у с. Дурлешты. In: *СПДПМ*. Кишинев, 1988, с. 84-85.
 22. ТЕНТЮК, И.С., АБЫЗОВА, Е.Н. Раскопки производственных комплексов на памятнике Ла Вие близ Дурлешты. In: *Археологические исследования в Молдове в 1986 г.* Кишинев, 1992, с. 223-237.
 23. ХЫНКУ, И. *Археологические памятники города Кишинева*. Кишинев: Штиинца, 1987.

POVEȘTILE ORAȘULUI: JURNAL URBAN

*Maria PILCHIN,
scriitoare*

Chișinăul mi-a provocat mereu mai multe discuții interioare, așa cum în călătoriile mele dese trăisem un fel de detașare de acest spațiu apropiat pe care îl populez. Chișinăul mereu mă atrage înapoi, spre el revin, în el mă refac, prin el mă fac.

De ce Godot s-a răzgândit?

O cultură se constituie atunci când își are orașele – acest produs civilizațional. O literatură este matură atunci când construiește etajele de literatură citadină spre care urcă literatura populară, rustică, cea religioasă, mistică etc. Or, orașul, în pofida oricăror deziderate semănătoriste, poporaniste, pășuniste sau regionale (a se vedea regionalismul din literatura spaniolă ca mișcare literară), este un vârf al unei culturi și civilizații. În acest sens, cultura orășenească funcționează ca o cetate de apărare a întregii infrastructuri culturale. A nu se uita că muzeul etnografic, muzeul satului, muzeul țăranului, al agriculturii etc., de obicei, se află în capitala țării. Or, spre oraș converg toate celelalte.

Orașul Chișinău este unicul spațiu urban dintre Nistru și Prut, care poate rezista în fața mai multor exigențe de urbanitate (nici pe departe în fața întregului set de evaluare a unui spațiu citadin). Constatam mereu, uimită, că urbea mea nu prea are povești, acele mituri ale cetății pe care se ține o comunitate orășenească, din care trăiește turismul urban și viața culturală. Aici mă gândesc la spațiile urbane care lipsesc, acele spații-molecule ale orașului: un pod, o sculptură reprezentând cotidianul, bagatela orașului, nu doar elementul monumental, istoric, în sensul unei memorii înmărmurite, o casă cu istoriile ei știute de toți etc. Un oraș-erou, cu (anti)eroii săi sculptați deja îl avem (deși este nevoie de revenit și la această dimensiune), dar nu este suficient, mereu simțim necesitatea unor povești și, respectiv, a unor povestitori. Și aceștia există! Doar că noi nu știm să valorificăm acest capital „narativ”. Elementar, ne lipsesc sculpturile-personaje literare. Și acestea nu este neapărat să fie metaforice, patetice. Există o mulțime de personaje literare în literatura română, oriunde s-ar scrie aceasta, care ar putea constitui o prezență de divertisment, de amuzament (mă refer atât la literatura pentru copii, cât și la cea pentru cititorul major și „vaccinat”).

Totodată, mă gândesc la un eventual proiect cultural. Să ne imaginăm casele de pe artera principală a orașului care „ne povestesc” orașul. Câte o placă pe fiecare clădire ne „istorisește” urbea: un mic text poetic sau în proză despre Chișinău (acestea există într-un număr impunător în literele basarabene, dar și în cele de

Orașul Chișinău este unicul spațiu urban dintre Nistru și Prut, care poate rezista în fața mai multor exigențe de urbanitate (nici pe departe în fața întregului set de evaluare a unui spațiu citadin). Constatam mereu, uimită, că urbea mea nu prea are povești, acele mituri ale cetății pe care se ține o comunitate orășenească, din care trăiește turismul urban și viața culturală.

peste Prut; mă gândesc, mai ales, la clădirile care se află lângă Piața Marii Adunări Naționale – un corpus copleșitor de texte). Un proiect relativ „ieftin”, dar cu impact sigur. Troleibuzele și microbuzele nu ar putea oare să ne declame, să ne „povestească” literar orașul? Un fel de publicitate de promovare artistică a orașului nu poate fi văzută pe panouri publicitare? Industriile creative au venit parcă și în orașul de pe Bâc...

Ce obținem cu aceasta?! Un oraș mai atractiv, mai personalizat, o literatură promovată și altfel, o ieșire a literaturii în stradă, un *escape* complementar în arhitectura exterioară din academii, universități, redacții, biblioteci și uniuni de creație, pentru a reveni acolo mai bogați.

De ce încă nu știm să ne istorisim, să ne fabulăm orașul?! Unele voci vor afirma că este din cauza sărăciei. Eu cred că de vină este, în primul rând, inerția instituțională, lipsa de inițiative private, comoditatea osificării și un fel de lene metafizică, care plutește peste spațiul interriversan. Mai așteptăm un Mesia: politic, economic și, respectiv, cultural. Îl așteptăm pe Godot. Suntem marii maeștri ai expectației și ai lamentării. Godot, însă, plictisit de toate acestea a abandonat orice idee de a ne vizita. Mai nou, este și el selectiv...

Castelul de apă

Când scriu aceste „Povești...”, mă gândesc la cititorul meu, la felul cum le găsește, cum mă citește, de altfel. Mi-l închipui așa un lector ideal, unul absolut, aproape omniscient, un adevărat lector de povești, care însă preferă să și asculte ghidat de câte ceva, care uneori iese din pagină și parcurge străzi, case, răspântii.

Mi s-a întâmplat să petrec mai mult timp în sălile de curs. Predarea literaturii necesită un ritm aparte. Am înțeles acum câțiva

ani faptul că profesorii de literatură trebuie să fie în primul rând niște artiști, nu atât actori, cât mai degrabă un fel de show-meni, care să știe să fascineze o sală, să o prindă, să o țină măcar pentru o clipă așa înmărmurită. Cum i se întâmplă unui jazzman, care pune mâna pe instrumentele acelea clasice și face altceva – aceleași instrumente, aceleași note, dar e altceva. Înmărmurirea. Este lungimea unei clipe în care nu încap nici măcar un oftat sau un ha-ha amuzat. Nu că aș fi eu o mare artistă în ale predatului, dar unii zic că îmi reușește câte ceva. Am avut însă nevoie de toate acestea doar pentru a ne apropia topografic de o poveste adevărată a orașului nostru, pe care îl populez eu și el, probabil, cititorul meu.

Lângă Universitatea de Stat din Moldova, la intersecția străzii Mitropolit G. Bănulescu-Bodoni cu strada Alexei Mateevici, la colț, așa deodată, brusc, dai de o construcție inedită, numită Turnul de apă. Un alt nume al acesteia este Castelul de apă. Cred că e vorba de unicul castel-muzeu din Basarabia. Altele nu există, din câte știu, cum nu există multe alte lucruri pe aici. Între zidurile acestea poți afla găzduit Muzeul Orașului Chișinău.

Un turn de apă marca Alexandru Bernardazzi în orașul de pe Bâc. Ți poate lua ani înainte să înțelegi că a existat și că mai

există. Îl poți vedea zilnic, poți trece pe lângă el de câteva ori pe zi, dar vei începe să îl vezi mult mai târziu. Or, sunt lucruri care îți iau ceva timp pentru a fi observate și înțelese. Turnul acesta de apă e rupt de toate celelalte care există în Chișinău. A mai existat încă unul, dar nu mai e. Desigur, dimensiunea utilitaristă pe care a avut-o cândva nu mai contează, deși este amintirea unui moment civilizator pentru oraș, similar celui când a apărut apeductul la Roma.

Semnificația acvatică a numelui te scoate, te extrage însă din acest târg aproape sec, spălat stingher de Bâc (un mit, o superstiție și acesta, de altfel), așa cum Chișinăul (în pofida etimologiei sale acvatice care se trage de la izvorul acela legendar, Chișla Nouă) nu este un oraș pe ape, cu ape, lângă ape. Și deodată acest castel, acest turn de apă. Îl poți vedea, îl poți ignora mergând pe alături. Important, chiar esențial, este să ți-l poți imagina, căci stând în fața lui doar imaginația îți poate produce adevărata lui istorie care vine din epoca în care numele Carol Schmidt, primarul de altă dată, ținea de cotidianul urbei.

Un turn de apă este, în primul rând, o poveste. Te poate tenta aproape ca un turn de fildeș sau, poate, ca un castel kafkian. Un castel de apă este o dublă poveste. Important este să o simți, să vezi dincolo de firma muzeului o lume trecută, uitată de cea de azi în care cultura pare să fie plecată în cruciade, istoria e în paragină și doar câte un castel de apă ca un turn de pază mai poate aminti de faptul că suntem o specie gânditoare...

Cetatea de carte: Biblioteca Municipală

Când cobori pe strada Mitropolit G. Bănulescu-Bodoni, imediat cum treci de statuia lui Ștefan cel Mare, traversezi bulevardul care îi poartă numele, treci pe zebra și dai, așa deodată, de o clădire veche, cu un exterior vizibil degradat, cu niște coloane dărăpănate. Este sediul central al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. O tristețe profundă te cuprinde. Tragi de ușă, pășești în interior și rămâi uimit!

O sală luminată, albă, spațioasă te primește în mijlocul ei. Un spațiu prietenos, un spațiu dotat cu de toate cele necesare unei biblioteci. Sala Coloanelor albe este fascinantă! Utilizatorii stau pe la mese, în laboratorul IT, în Sala engleză, la etaj, în Sala germană. E zumzăitul sănătos și plăcut al unei biblioteci moderne, cum alta nu există în Republica Moldova. Uimește, desigur, acest contrast

dintre exterior și interior. Dă de gândit. Un fel de Cenușăreasă care ascunde adevăratele sale virtuți.

Raftul virtual, biblioteca digitală, catalogul electronic, jocurile kinetice – PlayStation 4, laboratorul de calculatoare, eReader-ele, jocurile de societate, jocurile și cărțile pentru copii și adolescenți din Biblioteca Urbană, volumele din colecția Bibliotecii Centrale în română, rusă, engleză, germană, franceză etc., toate te fac să înțelegi că bibliotecile nu dorm, nu rămân cu ziua de ieri, ci merg înainte, de multe ori anticipând timpurile și nevoile viitorului. Totodată, Secția de Carte Veche și Rară nu te face să crezi că ești la muzeu. Ești într-un spațiu în care vechiul și noul coexistă, în care vechiul e tradiție, noul e ziua de mâine. Și această coexistență a trecutului, prezentului și viitorului induce o stare de bine.

Există în această clădire o atmosferă de cetate. Deși e totul deschis, accesibil, la vedere. Reperezi aerul unui asediu. Este asediul ignoranței. Și bibliotecarii îl cunosc, încearcă să scape de el, așa cum

O sală luminată, albă, spațioasă te primește în mijlocul ei. Un spațiu prietenos, un spațiu dotat cu de toate cele necesare unei biblioteci. Sala Coloanelor albe este fascinantă! Utilizatorii stau pe la mese, în laboratorul IT, în Sala engleză, la etaj, în Sala germană. E zumzăitul sănătos și plăcut al unei biblioteci moderne, cum alta nu există în Republica Moldova. Uimește, desigur, acest contrast dintre exterior și interior. Dă de gândit.

gospodinele încearcă să alunge aerul greu din încăperi. Este ignoranța față de carte, față de produsele culturale, față de instituțiile infodocumentare, față de patrimoniul cultural material, față de memorie. Bibliotecarii, ca niște furnici, mereu aduc tot ce e mai bun. Bibliotecarii, ca niște albine, produc miere, ceară, propolis etc. E o mișcare de du-te-vino, e trepădatul cărților și al cărturarilor.

Utilizatorii, vizitatorii, publicul care vine la evenimentele și serviciile furnizate de Biblioteca Centrală – toți demult s-au deprins cu acest contrast dintre formă și fond. E și o metaforă acest exterior. E metafora rezistenței și dăinuirii. E dârzenia unei cetăți, o Cetate a Cărții, o fortăreață a culturalilor orașului și țării.

Homer cel ambulat sau urbanitatea noastră pedestră

Urmând aceste episoade chișinăuiene, rămânem în zona urbanului, doar că de la șerpuirea apei (din Bâc) trecem la unduirea străzilor, niște râuri și ele ale pasului nostru. De ce există străzi pietonale?! Cred că răspunsul ar fi unul multiplu, dar ar fi suficientă pentru noi ideea că în epoca speed-rally-ului de tot felul, a merge la pas înseamnă aproape a opri timpul în loc, un fel de zăbovire blagiană în fața lucrurilor și chiar în fața ta. Umblatul pedestru se transformă astăzi într-un soi de meditație, o proiectare filosofică în lume – azi, când șofează aproape toți. Umblatul pe jos devine o formă de ascetism urban, fie iertată această exagerare intenționată a termenilor.

Patru ani am trăit pe strada Alexandru Diordiță din Chișinău. Patru ani frumoși. Poate, cei mai frumoși din viața mea. Da, cei mai frumoși, o știu, indiferent de ce mi s-ar mai întâmpla ulterior.

Doar că acolo nu aveam balcon și ne-am mutat... Mai nou, este unica stradă pietonală din Chișinău. Este așa cum este. Cu bunele și relele ei. Cu speculațiile electorale și politice făcute pe seama ei. Zilele acestea a fost dezamorsată teza suprarealistă a unui cotidian „comsomolist” chișinăuian precum că pavajul ar fi fost pus invers, deși nu ne-ar fi mirat o astfel de întâmplare a rocilor stradale. La Chișinău totul este posibil, așa cum aici asistăm la aplicarea metodică a hazardului în tot ce se face (sau nu se face). Desigur, nu aceasta ne interesează aici. Ne întrebam la ce bun o stradă pietonală? De ce există ea în multe orașe ale lumii?

Nu este ea oare antidotul cetății moderne, vaccinul ei, dacă vrei (un rău pavat până la urmă)?! Este acea posibilitate a opririi, a plimbării la pas încet, a întâlnirii cu ceilalți. Acel spațiu favorabil deschiderilor umane, așa cum larva claxoanelor este ceva mai departe de omul dialogotrop. Este locul bun pentru diferite manifestări artistice stradale, al marșurilor, al carnavalurilor etc. Spațiu al pasului, al acelui pas cu pas, al omului pedestru, al omului în perpetuă devenire.

O altă dimensiune a temei alese de noi este denumirea acestei străzi. Cine a fost Alexandru Diordiță? Președinte al Secției de Finanțe și Comerț a Sovietului Comisarului Poporului din RSSA Moldovenească, vice-comisar al poporului pentru finanțe al RSSM Moldovenești, președinte al Sovietului de Miniștri al RSSM Moldovenești

(1958-1970), ministru al afacerilor externe (1958-1970), deputat în Sovietul Suprem al URSS în perioada 1954-1970. Un CV exhaustiv! Or, este vorba de cineva care trezește dezaprobarea la modul moral și nu numai. Și nu ne frecventează acum idei de natură politică, departe de noi acestea. Argumentele sunt de ordin etic, o etică a empatizării cu ceea ce suntem și cu ceea ce ni s-a întâmplat în ultimele două secole (nu mai invoc patetica și uzată sintagmă „demnitate națională”, de care nu ne putem lipsi, în pofida inflației semantice pe care a suferit-o în multe contexte). Ne întrebăm: de ce Colegiul financiar-bancar „a refuzat”, în 2014, să poarte numele acestui politician al socialismului moldovenesc „înfloritor”, iar strada nu o face?! Demersurile făcute

Nu o dată am constatat că suntem o țară-răspântie în care se cam confundă harta cu teritoriul, or, ceea ce este conținut între cele două râuri este mai degrabă un timp spațializat, iar Chișinăul, orașul acesta paradoxal de frumos, un oraș orizontal ca proiecție, până la urmă, este un „bonsai” al Basarabiei în toate manifestările ei.

în acest sens sunt mai mult decât necesare. Și ne bucură faptul că ele se fac.

Nu o dată am constatat că suntem o țară-răspântie în care se cam confundă harta cu teritoriul, or, ceea ce este conținut între cele două râuri este mai degrabă un timp spațializat, iar Chișinăul, orașul acesta paradoxal de frumos, un oraș orizontal ca proiecție, până la urmă, este un „bonsai” al Basarabiei în toate manifestările ei. Probabil că și marile schimbări tot aici trebuie făcute, pe un eșantion mai mic, care poate fi extins asupra întregului spațiu interriversan.

Ieri am trecut pe strada Diordiță. Era un tip la colțul străzii, i-am dat niște lei, l-am întrebat ce face. Mi-a răspuns într-o greacă veche învățată de mine doar un an la facultate, nu prea am înțeles, pronunța diferit, dar am intuit ce mi-a zis, ceva de felul: homerizii umblau pe jos... Am coborât și eu la vale. Pavajul era abraziv ca și viața noastră nomadă (cu istoria și prezentul ei deșezădăcinat). De ce încă nu știm să ne trăim odiseea noastră mare și nici pe cea mică, adică cea pietonală?!

Ulise, când era mic, se juca cu ceva numit *perpetuum mobile*... I l-au cumpărat părinții într-un mall, într-o duminică după prânz. Caut și eu unul pentru fiul meu. Dacă cineva știe unde poate fi găsit, vă rog să mă anunțați!

Noli tangere circulos meos!

Dacă cobori la vale, pe Bulevardul Grigore Vieru, dai de râul Bâc despre care am mai vorbit în poveștile noastre. Este un pod deloc futurist peste râu, un semn al unui trecut industrial prin care am trecut acum cincizeci de ani. Treci râul și la prima stație, în partea stângă, vezi o clădire a cărei grandoare amintește de femeile care au fost cândva frumoase. Scările deteriorate îți dau impresia că mergi spre Colosseum. Buruienile din jurul clădirii și gunoaiile te readuc din lumea antichității și te plasează în mizeria prezentului.

Cu un an înainte de a mă naște eu, în 1981, la Chișinău, era lansat un grandios proiect cultural și arhitectural – Circul din Chișinău (cu doi ani mai mare ca „Cirque du Soleil”, care, spre deosebire de circurile sovietice, reformata arta spectacolelor de arenă). Desigur, al nostru venea în siajul promovării circului sovietic ca instituție, ca vitrină a unei țări puternice în care poporul cerea ca toate popoarele, din toate imperiile, *panem et circenses*.

La momentul construcției lui, era cel mai frumos și mai spațios circ din URSS, așa încât arhitecții S. Șoihet și A. Kirilenko, inginerii T. Goriunova și M. Șein, brigadierul A. Parsin, electro-sudorul-montor M. Postolache, muncitorul-marmurist N. Startev au fost distinși cu Premiul de Stat al RSSM. Un proiect ambițios cu o sală de spectacole în formă de amfiteatru cu o capacitate de aproape 2000 de locuri (*Circus Maximus* la Roma avea 380 de mii de locuri!) și cu o arenă ce are un diametru de 13 metri (conform standardelor moderne). Or, este vorba de un edificiu al culturii creat după principiul *big is beautiful* (principiu aplicat construirii tuturor circurilor din lagărul socialist, a se vedea și Circul de Stat din București), în spiritul arhitecturii moderne, dar și cu vădite amprente ale socialismului înfloritor din mințile oamenilor acelor timpuri. S. Șoihet este un nume al arhitecturii socialiste moldovenești: a proiectat mai multe clădiri în republica socialistă, inclusiv clădirea Liceului „Gheorghe Asachi” și cea a Băncii Naționale. Este autorul proiectării monumentului Deținuților ghetoului din Chișinău, proiect realizat după căderea landului sovietic.

Din 2004, circul a fost închis. Ca un monument apus al unei lumi trecute, a unui regim dispărut. Acum doi ani a fost redeschis, mai bine zis o parte din mărețul edificiu de cândva – sala mică, care are o capacitate de 300 de locuri și cu un diametru de 9,51 metri. Se intră pe o ușă laterală, de parcă în capodopera arhitecturii sovietice târzii nu mai există intrare centrală. Adică ea există, dar simptomatic amintește de un fel de ruine care induc privitorului un soi de tristețe, un soi de melancolie, chiar *spleen* pe care îl simți când privești plutind la vale bușteni mari de arbori. Circul

din Chișinău reprezintă un tablou dezolant, este ca un ciob dintr-o oglindă veche. Mă întreb dacă revenirea circului chișinăuian este posibilă, astăzi în plină concurență cu divertismentul TV și cel on-line?!

Cerculă o legendă urbană: cică în subsolurile clădirii se aude plânsetul unui copil. Oamenii explică acest fapt prin aceea că cercul este construit pe locul unde cândva a fost un cimitir al orașului. O practică sovietică des întâlnită – construirea edificiilor pe oase. De altfel, întregul imperiu de la Prut la Kamceatka a fost ridicat pe oase în sensul direct și figurat al cuvântului.

Îmi amintesc de mine în sala circului, aveam vreo unsprezece ani. Îmi amintesc fascinația care mă cuprinsese. Mult mai târziu, am înțeles-o. Mi-a explicat-o întemeietorul circului american, Phineas Taylor Barnum, care menționa în memoriile sale că oamenii vor să fie convinși a crede, pentru o clipă, în ceea ce știu foarte bine că nu este adevărat. Îmi amintesc de acrobatul care zbura în jos și noi, copiii, am rămas cu răsuflarea întretăiată de acel *salto mortale*, ca să vedem în ultimul moment că era legat de o funie care îl oprise locului la câțiva centimetri de dușumeaua arenei...

Astăzi vom merge cu Mihaela la circ. Este ca o excursie la muzeu. În ultimul timp copilul nostru de șase ani mă tot întreabă despre Moldova, deja știe despre URSS, despre anexări și războaie transnistrene. O curiozitate ciudată, dar pe care i-o satisfacem. Astăzi mergem în una din bisericile trecutului nostru socialist. Dar o vom face fără resentiment. Nu poți avea resentimente față de istorie. Căci istoria pare să zică: *noli tangere circulos meos!* Istoria e circulară?!

*Foto: din arhiva Secției
„Memoria Chișinăului” a BM „B.P. Hasdeu”*

CAROL SCHMIDT ÎN AGENDA EVENIMENTELOR BIBLIOTECII MUNICIPALE „B.P. HASDEU” (2011-2021)

*Taisia FOIU, Andrei VEREBCEAN,
Secția „Memoria Chișinăului”*

Carol Schmidt – cel mai longeviv primar al Chișinăului (1877-1903) din toate timpurile, despre care unul dintre contemporani scria: „orașul nostru n-a avut niciodată un primar ca neîntrecutul Carol Schmidt” [5, p. 10], – a fost permanent pe agenda evenimentelor culturale organizate de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” în perioada anilor 2011-2021.

Este considerat unul dintre cei mai buni primari ai Chișinăului, care a contribuit în mod semnificativ la modernizarea orașului. Moștenirea lui Carol Schmidt este foarte vastă, incluzând edificii care și până în ziua de azi sunt considerate simboluri ale orașului Chișinău [2]. Rolul și importanța lui Carol Schmidt în istoria Chișinăului depășesc orice imaginație, el fiind primarul care practic a transformat Chișinăul dintr-un târg provincial într-un oraș cu aspect european.

Personalitatea lui Carol Schmidt prezintă un mare interes pentru BM „B.P. Hasdeu”. Și acest lucru nu este întâmplător. Carol Schmidt, pe lângă calitățile sale de om erudit, alături de reformele

economice, a acordat o atenție deosebită dezvoltării învățământului și culturii orașului. Una dintre primele realizări ale lui Carol Schmidt în calitate de primar a fost deschiderea Bibliotecii publice orășenești, în 1877. A fost membru al Consiliului Bibliotecilor cu săli de lectură gratuite, Biblioteca publică orășenească (actuala Bibliotecă Municipală „B.P. Hasdeu”) fiind considerată una dintre cele mai bune din Rusia țarista.

Grație autorității lui Carol Schmidt și sprijinului oferit de acesta inițiativelor fostului director Daria Harjevschi, care a ocupat această funcție timp de 40 de ani, biblioteca a devenit una dintre din cele mai valoroase instituții culturale din Chișinău.

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” aduce un omagiu remarcabilului primar Carol Schmidt prin diferite activități organizate cu scopul de a comemora fostul primar al Chișinăului.

Primul eveniment de anvergură legat de comemorarea primarului Carol Schmidt a fost organizat în 2011, când s-a desfășurat conferința „Carol Schmidt – primarul orașului: 1877-1903”, consacrată aniversării a 165 de ani de la nașterea celui mai longeviv primar al Chișinăului.

Pentru această conferință, colaboratorii Secției „Memoria Chișinăului” au realizat o serie de cercetări, care au completat bibliografia despre primar cu noi referințe inedite, descoperite în dosarele din Arhiva Națională a Republicii Moldova. Au fost identificate, în premieră, 42 edificii construite în perioada când

Carol Schmidt a deținut funcția de primar, care au fost prezentate în broșura aniversară, elaborată concomitent cu o mulțime de materiale promoționale (postere, pliante, breloc jubiliar etc.), expoziții de cărți, documente de arhivă, fotografii. Un aport deosebit la organizarea acestui eveniment a constituit colaborarea cu Arhiva Națională a Republicii Moldova, Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a AȘM, Centrul de Cultură Germană Hoffnung.

Conferința, moderată de directorul general al BM „B.P. Hasdeu”, Lidia Kulikovski, și cercetătorul Iurie Colesnic, a avut drept invitați speciali pe primarul general Dorin Chirtoacă, Tamara Nesterov (dr. în studiul artelor, AȘM) și reprezentantul Ambasadei Germane la Chișinău Linus Heraid.

Totodată, în cadrul acestei conferințe, a fost invocată propunerea de a reveni la numele vechi al străzii unde a locuit fostul primar – propunere tacit acceptată de fostul primar general Dorin Chirtoacă. Regretabil, dar chiar și după 10 ani, această propunere așa și nu a fost implementată.

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, în parteneriat cu Asociația Națională a Tinerilor Istorici din Moldova și Primăria Municipiului Chișinău, a participat, în anul 2014, la conferința internațională cu genericul „Patrimoniul cultural al Chișinăului vs.

Dezvoltarea urbanistică”, desfășurată în cadrul Muzeului orașului Chișinău, cu organizarea unei expoziției de cărți, timbre și cărți poștale, precum și alte materiale cu genericul „Carol Schmidt și Chișinăul timpurilor sale” [1].

Tot în același an, cu ocazia marcării aniversării de 200 de ani de la stabilirea nemților în Basarabia, biblioteca a participat la conferința științifică „Urme germane în Republica Moldova – tradiție și modernizare. 1814-2014”, care s-a desfășurat la Academia de Științe a Moldovei.

O altă conferință cu genericul „Carol Schmidt: un primar al culturii, un primar european” [3] dedicată aniversării a 170 de ani de la nașterea primarului Carol Schmidt, a fost organizată în anul 2016. Conferința, moderată de directorul general al BM dr. Mariana Harjevschi și de cercetătorul Iurie Colesnic, a început cu depunerea de flori la bustul lui Carol Schmidt, la care au participat ambasadorul Republicii Federale Germane – Ulrike Knotz, și Ambasadorul Republicii Polone – Artur Michalski, fiind urmată de lansarea în premieră a videoclipului „Un primar al Chișinăului readus în actualitate: moștenirea lui Carol Schmidt”, elaborat de colaboratorii secției „Memoria Chișinăului”. La conferință au fost invitați și au prezentat comunicări istorice și cercetători, pentru care personalitatea lui Carol Schmidt a constituit o temă de cercetări și studii: dr. în istorie Gheorghe Postică, vice-ministru al

Culturii din Republica Moldova, dr. în istorie Sergiu Musteață, dr. în istorie Lucia Sava, dr. în istorie Dinu Poștarencu, colab. șt. Ana Grițco, colab. șt. Olga Garusov, membrii Comunității germanilor „Einigkeit” din municipiul Chișinău [4].

O surpriză plăcută a acestei conferințe a fost prezența în sală a Tatiane Ianușevskaia, fiica finei de botez a Tatiane Schmidt – fiica lui Carol Schmidt.

Participanții la ambele conferințe s-au delectat cu momente muzicale susținute de voluntarii Centrului de Cultură Germană Hoffnung, laureați ai concursurilor naționale și internaționale, și de elevii Liceului Republican de Muzică „S. Rahmaninov”.

În cadrul conferinței, s-a propus crearea Muzeului lui Carol Schmidt și iarăși a fost pusă în discuție problema reîntoarcerii numelui lui Carol Schmidt străzii pe care a locuit fostul primar al Chișinăului.

Carol Schmidt a fost o personalitate foarte cunoscută în perioada țaristă și interbelică, însă după includerea Basarabiei în componența URSS, numele fostului primar, practic, a fost dat uitării, fiindcă Carol Schmidt nu era agreat de cenzura sovietică. În anul 1944, strada Carol Schmidt a fost redenumită.

Participanții la aceste conferințe științifice au elucidat diferite aspecte ale vieții și activității lui Carol Schmidt. Printre problemele puse în discuție au fost: dimensiunea culturală a capitalei în epoca lui Carol-Schmidt, tandemul dintre Carol Schmidt și Alexandru Bernardazzi, reformele lui Carol Schmidt, viața și

activitatea tatălui lui Carol Schmidt, învățământul din Chișinău în perioada când Carol Schmidt a condus orașul și reflectarea activității fostului primar în manualele școlare etc.

După 1993, interesul pentru viața și activitatea lui Carol Schmidt a început iarăși să crească. Drept urmare, au apărut articole, studii, monografii care au elucidat aspecte din habitatul urban de la sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX și momente din viața „celui mai vestit primar”. Volumul *Carol Schmidt – un primar cu urme în legendă* include 110 surse: cărți, articole în limbile română și rusă, dintre care 99 sunt prezentate cu texte integrale și câteva înregistrări video.

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” deține blogul „Chișinău, orașul meu” (<https://chisinaucapitala.wordpress.com/>) pentru care au fost scrise mai mult de 16 articole despre Carol Schmidt.

Carol Schmidt a lăsat o filă aparte în istoria urbei, devenind o legendă adevărată. El își propusese să facă din Chișinău unul dintre cele mai frumoase orașe, lucru care, în mare parte, i-a reușit.

Nicolae Iorga spunea că cea mai bună dovadă a meritelor este cea a faptelor. Scos din anonim, Carol Schmidt se poate mândri cu faptul că opera lui există și astăzi...

Referințe bibliografice:

1. Carol Schmidt – 168 de ani de la naștere [online] [cit. 18.05.2022]. Disponibil: <https://chisinaucapitala.wordpress.com/2014/06/25/carol-schmidt-168-de-ani-de-la-nastere/>
2. Carol Schmidt – „cel mai vestit primar al Chișinăului” [online] [cit. 18.05.2022]. Disponibil: <https://chisinaucapitala.wordpress.com/2017/06/25/carol-schmidt-cel-mai-vestit-primar-al-chisinaului/>
3. Comemorare de suflet la Biblioteca Municipală: Conferința omagială Carol Schmidt: un primar al culturii, un primar european [online] [cit. 18.05.2022]. Disponibil: <https://chisinaucapitala.wordpress.com/2016/07/05/comemorare-de-suflet-la-biblioteca-municipala-conferinta-omagiala-carol-schmidt-un-primar-al-culturii-un-primar-european/>
4. Conferința aniversară dedicată primarului Carol Schmidt [online] [cit. 18.05.2022]. Disponibil: <https://chisinaucapitala.wordpress.com/2016/06/24/conferinta-aniversara-carol-schmidt-un-primar-al-culturii-un-primar-european-170-de-ani-de-la-nastere/>
5. CUZMINSCHI, Pavel. Amintirile unui moșneag basarabean. In: *Viața Basarabiei*. 1934, nr. 9, pp. 9-12.

CĂRȚI NOI DESPRE CHIȘINĂU ȘI CHIȘINĂUIENI

*Irina COJOCARU,
Irina CEBAN,
Secția „Memoria Chișinăului”*

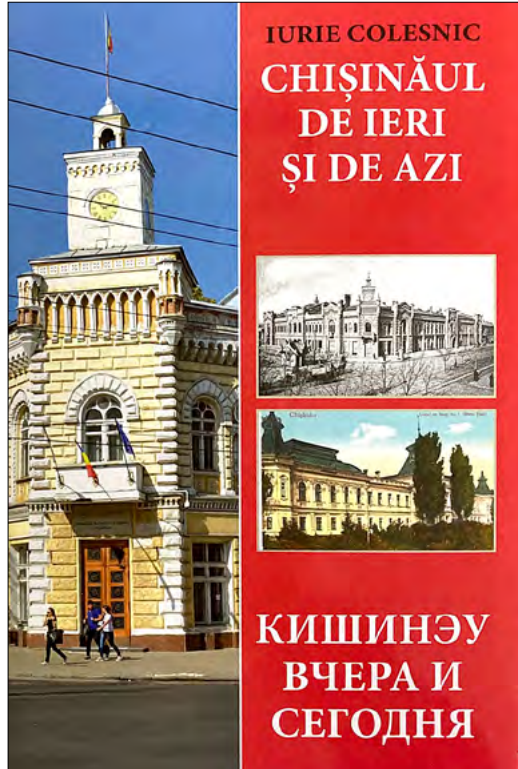
Chișinăul de ieri și de azi
= **Кишинэу вчера и сегодня**
/ Iurie Colesnic ; traducere în
limba rusă: Miroslava Met-
leaeva. – Chișinău : Print-Caro,
2020. – 244 p. : fot. – ISBN
978-9975-56-779-4.

Chișinăul de ieri și de azi
este o lucrare scrisă în limbile
română și rusă și are ca subiect
istoria diferitor monumente ar-
hitecturale vechi din Chișinău.
Sunt descrise clădiri de patri-
moniu, monumente și parcuri,
aparținând în principal seco-
lului al XIX-lea și începutului
secolului al XX-lea, până la cel
de-Al Doilea Război Mondial.

Cartea cuprinde câteva
zeci de articole care descriu
operele arhitecturale din ve-
chiul Chișinău. Lucrarea este

foarte utilă celor care sunt interesați de aspectul arhitectural și
urbanistic al orașului de altă dată. Din clădirile descrise putem
menționa: Circul, Casa Herța, Mitropolia Basarabiei, Primăria
Chișinăului, Biserica Luterană, Hotelul „Londra”, Casa Catargi și
altele. Totodată, se reflectă istoria monumentelor care au devenit
victimele circumstanțelor istorice, precum monumentul Regelui
Ferdinand I, Bustul lui B.P. Hasdeu și clădiri precum Turnul de apă
de pe strada Veronica Micle. Tramvaiul din Chișinău, la fel, și-a
găsit locul în această carte.

Pe lângă caracterizarea arhitecturii Chișinăului de altă dată, ci-
titorul va găsi biografia personalităților marcante care au avut un

puternic impact de-a lungul istoriei orașului, cum ar fi Alexandru Plămădeală („Alexandru Plămădeală și monumentul Unirii”), Toma Ciorbă („Un ctitor al medicinei basarabene”), Iulia Gheiking („Un pedagog desăvârșit – Iulia Gheiking”) ș.a.

Lucrarea ne permite să simțim farmecul Chișinăului Vechi, imaginea căruia mai persistă doar în amintiri și fotografii. Iurie Colesnic demonstrează cât de important este să păstrăm ceea ce ne-a mai rămas din istoria orașului. Autorul menționează: „Chișinăul vechi, urbea de ieri, se topește sub ochii noștri, fiind înghițit de orașul nou, urbea de azi. Și s-ar părea că nu există forță în stare să se opună acestui proces inevitabil”.

Cartea include o serie de tablouri și fotografii inedite de epocă. Astfel, cititorul poate efectua o călătorie imaginară prin Chișinăul secolului XIX și a primei jumătăți a secolului XX.

Colesnic, Iurie. Alexandru Plămădeală și lecția de veșnicie / Iurie Colesnic. Ed. I. – [Chișinău]: Cartier, 2021. – 380 p.: fot. – (C(art)ier / colecție coordonată de Vitalie Coroban). – ISBN 978-9975-79-947-8.

Publicat în 2021, volumul *Alexandru Plămădeală și lecția de veșnicie* este o lucrare dedicată personalității și creației marelui sculptor Alexandru Plămădeală, cuprinzând o descriere detaliată a biografiei sale, activității sale artistice, precum și valorificarea aportului său adus patrimoniului cultural din Basarabia.

Cartea începe cu relatarea copilăriei sculptorului, descriindui-se anii săi de școală. Un capitol aparte, „Vladimir Okuško, un profesor de neuitat”, prezintă personalitatea lui Vladimir Okuško, profesorul lui Alexandru Plămădeală, care i-a descoperit talentul și dragostea pentru artă. Totodată, capitolul „Școala de Arte Frumoase din Chișinău și directorul ei neliniștit” cuprinde informații despre creațiile plastice ale sculptorului, inclusiv despre opera care i-a încununat

activitatea – Monumentul lui Ștefan cel Mare. Mai mult decât atât, în lucrare se regăsește un capitol aparte despre opera lui Plămădeală dispărută sau distrusă în urma războiului: „Opera lui Alexandru Plămădeală, dispărută în anonim”.

Pentru a confirma influența enormă a personalității lui Alexandru Plămădeală asupra culturii și viitoarelor generații de artiști plastici, autorul lucrării descrie o listă impresionantă de pictori și sculptori, discipoli ai artistului și absolvenți ai Societății de Belle-Arte din Basarabia, al cărei fondator a fost însuși Alexandru Plămădeală. Astfel, cititorul va găsi biografiile lui Pavel Bespoiasnii („Artistul și epoca sa”), Vasile Blinov („Născut la Moldova și atașat numai de Chișinău...”), Iurie Bulat („Avangarda noastră”), Liubomir Sobolevski („Artistul celor trei epoci”) ș.a. De asemenea, cartea include date despre viața și activitatea celor apropiați sculptorului, cum ar fi soția lui Olga Plămădeală („Artistul și muza”), Vasile Cijevski, Gheorghe Pojedaev, Ion Minulescu și alții („Oamenii din inima lui”).

Grati, Aliona. Chișinău. Morile timpului. Eseu de imagologie literară / Aliona Grati; copertă: Sergiu Stanciu. – [Chișinău]: Prut International, 2020. – 368 p.: fot., il. – ISBN 978-9975-54-508-2.

Volumul *Chișinău. Morile timpului*, scris de Aliona Grati, critic și istoric literar, dr. habilitat în filologie, prof. univ., are ca scop studierea aspectului mitopoetic al orașului Chișinău. Cartea cuprinde 368 de pagini, este structurată în două părți („Chișinăul celui-lalt” și „Orașul în palimpsest”) și cuprinde șapte capitole, având ca subiect Chișinăul și locuitorii săi, așa cum apăreau ei în imaginarul vizitatorilor, pe parcursul istoriei.

În lucrare sunt prezentate și analizate relațiile diferitor

oameni care au vizitat Chișinăul pe parcursul secolelor, din epoca medievală și până în zilele noastre. Textele folosite în lucrare (note de călătorie, reportaje, jurnale, memorii și rapoarte diplomatice) redau un tablou al reprezentărilor memorabile, al imaginilor și poveștilor acestei localități. Este important să menționăm că în carte sunt prezentate mărturisirile oamenilor ce posedau cultură, erau dotați cu sensibilitate și talent literar și puteau transmite anumite impresii. Printre vizitatorii Chișinăului putem enumera personalități precum Alexandr Pușkin, Lev Tolstoi, Onisifor Ghibu, Romulus Cioflec ș.a. Identitatea și renumele unui oraș depind în mare parte de poveștile acumulate în memoria colectivă.

Cartea *Chișinăul. Morile timpului* ne oferă posibilitatea să redescoperim farmecul Chișinăului prin prisma percepției oamenilor cultivați ce au vizitat orașul nostru și ne permite să studiem *identitatea* orașului în diferite perioade istorice. În această lucrare sunt analizate minuțios atât relatările prezentate, cât și contextul istoric în care au apărut. Totodată, cititorul poate vedea și analiza fotografii vechi care, cu siguranță, vor provoca interes. Trebuie

să menționăm că și sub aspect poligrafic volumul *Chișinăul. Morile timpului* este un produs de calitate înaltă.

Dănilă, Aurelian. Scrieri despre operă: articole, interviuri, lexicon / Aurelian Dănilă. – Chișinău: Epigraf, 2019. – 320 p.: fot. – ISBN 978-9975-60-342-6.

Publicată în 2019, lucrarea *Scrieri despre operă* reprezintă o culegere de articole și interviuri ale scriitorului Aurelian Dănilă, fostul președinte al Uniunii Teatrale din Moldova, în prezent – membru al Academiei Europene de Științe și Arte.

Cartea începe cu „Preludiu” – o reflecție a autorului asupra

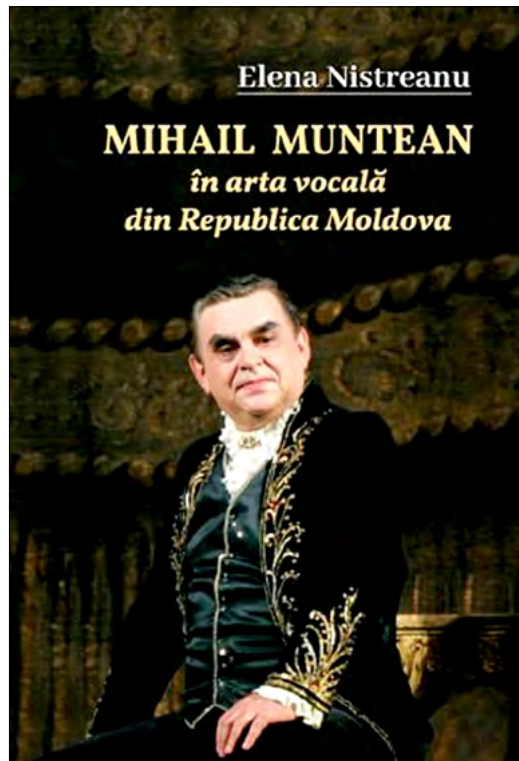

trecutului Teatrului de Operă și Balet din Chișinău și anume din momentul numirii sale în funcție de director al Teatrului (1981). Aici, se relatează despre debutul dirijorului Alexandru Samoilă în sfera teatrului, precum și despre frumoasele colaborări cu marii interpreți de operă: Maria Bieșu, Mihail Muntean, regizoarea Eleonora Constantinova și alți exponenți ai artei teatrale. Urmează o secțiune intitulată „Rădăcinile...”, în care Aurelian Dănilă analizează o serie de evenimente culturale care denotă tradițiile muzical-teatrale în spațiul dintre Prut și Nistru și nivelul artistic la care s-a ajuns de la momentul creării la Chișinău a unei trupe de operă. În cel de-al treilea capitol, „Constituirea trupei, primele spectacole de operă”, autorul meditează despre evoluția teatrului particular de operă, de la primele încercări de acest gen și până în prezent.

Lucrarea cuprinde articole despre marii artiști ai teatrului de operă: Maria Bieșu, Nicolae Bașcatov, Eugeniu Ureche, Alexei Stârcea, Gheorghe Mustea, dirijorul Nicolae Dohotaru, Alexandru Samoilă, Anastasia Dicescu. Totodată, articole precum „Studioul de operă la Chișinău”, „Dragoste și devotament” (80 de ani de la primul spectacol al Operei din Chișinău), „Rădăcinile prezentului. Teatrul liric din Chișinău” valorifică istoria și receptarea teatrului autohton de operă de-a lungul deceniilor.

Un capitol aparte este dedicat interviurilor cu maestrul Mihail Muntean și Valentina Savițcaia, dialoguri consemnate de Aurelian Dănilă.

Nistreanu, Elena. Mihail Muntean în arta vocală din Republica Moldova : Monografie / Elena Nistreanu; red. șt.: Svetlana Țircunova ; cop.: Liubovi Ceban ; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice. – Chișinău : Pontos, 2020. – 296 p. – ISBN: 978-9975-72-510-1.

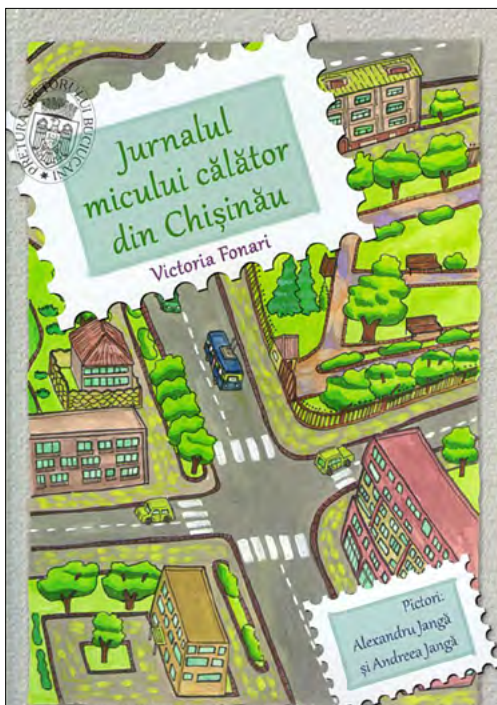
Prezenta monografie este o cercetare inedită și complexă în știința muzicală autohtonă, consacrată studierii procesului artistic și a problemelor tehnico-vocale în realizarea rolurilor centrale din diverse opere create de tenorul Mihail Muntean. Publicată în 2020, lucrarea are drept scop evaluarea contribuției maestrului Mihail Muntean la dezvoltarea artei vocale de operă în Republica Moldova pe baza analizei partidelor vocale centrale din lucrările lirice ale compozitorilor vest-europeni, ruși și autohtoni. Astfel, cititorul va interacționa cu un material amplu ce vizează repertoriul interpretului, parteneri, dirijori, regizori, cu care a colaborat în turnee, mărturii documentare și extrase din publicațiile periodice.

Lucrarea este alcătuită din patru părți: „Rolul artei interpretative a lui Mihail Muntean în dezvoltarea culturii muzicale naționale”, „Manifestările lirice ale lui Mihail Muntean în opera vest-europeană”, „Realizările lui Mihail Muntean în domeniul operei ruse (prin prisma operelor lui P. Ceaikovski)”, precum și „Prestațiile lui Mihail Muntean în opera națională”. La finalul acestor capitole, cititorul va găsi anexele, care includ tabelul rolurilor interpretate de M. Muntean și o serie de fotografii ce reprezintă secvențe din opere în care maestrul a jucat rolul lui Riccardo (*Bal mascat* de G.

Verdi), Lenski (*Evgheeni Oneghin* de P. Ceaikovski) ș.a.

Pentru confirmarea noutății și originalității științifice ale monogramei, cartea cuprinde o secțiunea „În oglinda criticii”, unde se regăsesc recenzii ale personalităților notorii precum Aurelian Dănilă, Anastasia Buruiian, Viorel Munteanu, Gheorghe Mustea, Nicolae Dohotaru, Ion Gagim, Eleonora Constantinova, Elena Mironenco.

Fonari, Victoria. Jurnalul micului călător din Chișinău / Victoria Fonari ; pictori: Alexandru Jangă, Andreea Jangă. – Chișinău : Pontos, 2020. – 60 p. : des. color. – ISBN: 978-9975-72-487-6.

Publicat în 2020, *Jurnalul micului călător din Chișinău* este o carte pentru copii, în care se relatează despre viața de zi cu zi a unui pici din Chișinău. Este vorba despre Cezar, un băiețel de 4 ani care locuiește în sectorul Buiucani și căruia îi place foarte mult să-și cunoască orașul alături de bunica și prietenii lui. Deseori, se distrează cu amicii săi în parcul Dendrariu, iar de fiecare dată când merge cu troleibuzul, este interesat să afle cât mai multe despre denumirile stațiilor. Fiind un copil cuminte și curios, îi place să meargă des la Biblioteca „Târgoviște” din Buiucani, unde se implică în diverse activități interactive, cum ar fi programul „Micii Europeni”.

Lucrarea este alcătuită din 9 fragmente: „Copilul din Chișinău”, „Pirații”, „Sunt mai înalt”, „În troleibuz”, „O întâlnire neașteptată”, „Lacul”, „Fântâna credinței”, „Biblioteca” și „Micii Europeni”, mărimea textului fiind adaptată pentru copiii care învață să citească. Fragmentele sunt însoțite de imagini colorate care atrag atenția micului cititor.

Fonari, Victoria. Olimp & Hades / Victoria Fonari. – Onești : Magic Print, 2020. – 148 p. – ISBN: 978-606-622-508-3.

Apărută de curând la o editură din România, cartea de buzunar *Olimp & Hades* funcționează ca un caleidoscop în care se reflectă, una în alta, aspecte ale călătoriilor autoarei. Conceptul cărții constă în îmbinarea dintre fotografie și text (de tip haiku în formă liberă), rezultatul fiind un experiment poetic și un jurnal de călătorie mai puțin obișnuit. Astfel, cititorul va regăsi gândurile autoarei însoțite de fotografii din călătoriile sale în orașe precum Düsseldorf și München (Germania), Leptokaria (Grecia), Toledo (Spania), Odessa (Ucraina), Varșovia (Polonia), Paris (Franța).

Totuși, trebuie de menționat faptul că personajul principal al lucrării este Chișinăul, pentru

care sunt dedicate majoritatea poeziilor din carte. Orașul, în aceste călătorii, este prezentat adesea în registru patetic, fotografiile arhitecturii sale, a monumentelor motivând și susținând forma și mesajul textual. În total, sunt prezentate 61 de obiecte-locuri, dintre care cele din Chișinău sunt: Gara Feroviară, Muzeul orașului, Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu”, Strada Alba Iulia ș. a.

[Irina COJOCARU]

Тарнакин, Владимир Павлович. Дворянский род Кристи / В.П. Тарнакин, Зинаида Матей; обл.: Д.А. Топал. – Кишинэу : Stratum Plus, 2019. – 304 p. – ISBN 978-9975-3198-6-7.

Книга известных кишиневских краеведов Вл. Тарнакина и З. Матей посвящена истории бессарабского дворянского рода Кристи, одного из крупнейших помещичьих семейств, игравших видную роль в Бессарабии XIX – середины XX вв. Из его рядов вышли крупнейшие земские деятели, его члены занимали посты от московского губернатора до румынского министра. Сквозь призму жизни и деятельности четверых представителей благородного рода Кристи авторы пред-

ставляют публике историю всего региона. Особенно подробно рассматривается роль рода Кристи в становлении бессарабского виноделия, история которого мало известна широкой публике, а также влияние семейства Кристи на развитие города Кишинева. Один из представителей рода Кристи, Владимир Григорьевич, был мэром Кишинева в период с 1938 по 1940 гг. Его деятельность на благо города была весьма плодотворной: водоканал и электростанция выделены как самостоятельные единицы; построены три моста через реку Бык; в разных секторах муниципия были

заасфальтированы тротуары, сделан ремонт дорожного покрытия и произведено мощение дорог, укреплены берега реки Бык в пригороде Скуляны; обновлены здания мэрии и театра «Орфеум»; построена общественная баня; в зимний период жители города были обеспечены дровами. Владимир Кристи разрешил конфликт между Бельгийским трамвайным обществом и мэрией; добился выплаты кредита Муниципальному банку в размере трех миллионов леев.

В книге приводятся уникальные данные из Национального Архива Республики Молдова, из отдела «Редкая книга» Национальной библиотеки РМ, российских архивов, частных коллекций, газетных статей и Интернет-ресурсов; многие персональные фотографии и документы опубликованы впервые (в т. ч. из Отдела кинофото документов Национального Архива Республики Молдова, Государственного Архива Российской Федерации, Центрального государственного военно-исторического архива, а также из частных коллекций). В книге представлен богатый справочный аппарат: Примечания, Библиография, Список сокращений, а также Указатель имен и Указатель географических названий. Завершает книгу статья доктора истории Теодора Канду: *O pagină din istoria Basarabiei: prin viața și activitatea neamului de boieri nobili Cristea.*

Книга предназначена для специалистов по истории Бессарабии XIX – середины XX вв., студентов, учащихся, а также для всех, кто интересуется историей.

[Irina CEBAN]

REVISTELE ELECTRONICE ELABORATE LA BIBLIOTECA MUNICIPALĂ CU PRILEJUL ANIVERSĂRII CHIȘINĂULUI LA 585 DE ANI DE LA FONDARE

*Corina REZNEAC,
șefa Secției Comunicare și promovare, BM*

M-am gândit la o cronică de reviste. Demult nu am avut așa satisfacție intelectuală și morală. Revistele electronice create în anul 2021 de rețeaua de filiale a BM „B.P. Hasdeu” – la început, cu prilejul Săptămânii Creativității și Inovației (15-21 aprilie), apoi devenite o activitate semestrială sau lunară – fac parte dintr-un proiect inedit și inovativ. Marca BM „B.P. Hasdeu”. De Zilele Chișinăului și cu ocazia împlinirii a 585 de ani de la fondare a Capitalei, Biblioteca Municipală a decis să uimească prin reviste electronice dedicate orașului nostru drag. Și, mai interesant, mă gândeam înainte de a lucra la BM că doar unii cercetători și tineri activiști, istorici, muzeografi mai sunt interesați de orașul Chișinău, îndeosebi de istoria sa.

La ce bun e o revistă? Te (in)formează, te inspiră, te relaxează și te minunează. Așa mi se întâmplă când iau o revistă în mână și uit de toate.

Am citit în Revista *Chișinău – oraș de viitor* (apărută chiar în iulie 2021, de rând cu alte 19 reviste dedicate Chișinăului), o inițiativă a Bibliotecii „Maramureș”, că „biblioteca este locul care ne păstrează amintirile”. Bun. Mi s-a făcut dor de bibliotecă și mie și am multe amintiri. Însă textul este chiar revelator, pentru că utilizatorii acestei biblioteci au spus de ce le place anume aici. Mi s-a părut curios că o cititoare

Biblioteca Municipală „Bogdan Petriceicu Hasdeu”

CHIȘINĂU 585

BOTANICA

Sectorul Botanica constituie o parte componentă a municipiului Chișinău, fiind amplasat în partea de sud-est a orașului și având o populație estimată de 220.000 de locuitori. A fost fondat în 25 martie 1977

ORIZONTURI

CHIȘINĂU - 585

Revistă de dialog cultural
Nr. 4 / 2021

Pă copertă: Orașul vechi - acoperișuri de Florian Țințu

Str. Alba Iulia nr. 202 | albatula199@gmail.com |
<https://www.facebook.com/alba.iulia.98/> |
<https://bibliotecaibataliablug.wordpress.com/> |
[*https://www.youtube.com/channel/UC1oFp0V2DU4ef2C3y_c26cA](https://www.youtube.com/channel/UC1oFp0V2DU4ef2C3y_c26cA)

CC +

CAMPUSUL COMPETENȚELOR
BIBLIOTECA CARE ÎNVĂȚĂ

NR. ANIVERSAR
585 CHIȘINĂU

INSTRUIRE COLABORARE ORGANIZARE

10 IULIE 2021

Biblioteca Municipală „Bogdan Petriceicu Hasdeu”

CHIȘINĂU - ORAȘ CU VIITOR

Ziar semestrial al Filialei „Maramureș”

Întâlnire cu scriitorul, publicistul și profesorul de limbă și literatură română - Ion Iachim, mureu îndrăgostit de carte și copii.

Un popas la biblioteca „Maramureș”

Biblioteca „Maramureș” este locul unde poți face o călătorie interesantă prin lumea simțitoare a cărților, să participi și să inventăm împreună jocuri interactive, să descoperi diversitatea cărților din bibliotecă, să cunoști personaje din poveste, să înverzești povești, să desenăm, să decupăm și colorăm, să vizionăm filme educative și distractive, să ascuțim mișcă de calitate, să explorăm lumea tehnologiilor noi, să redescoperim farmecul Chișinăului de altădată.

CUPRINS

- Un popas la biblioteca „Maramureș”, p. 1
- Vara - anotimpul viselor colorate, p. 2
- Plecăciune în lăta cărții, p. 4
- Biblioteca este locul care ne păstrează amintirile, p. 4

fidelă a menționat că aici a vorbit „multe și de toate” cu amici noi, de la Bibliotecă.

Filiala „Ițic Mangher” a adus un omagiu artistului Nicolae Gribincea și artistei Aristida Maiolea, a prezentat desene ale copiilor cu cele mai recognoscibile monumente din capitală – toate în cadrul Ziarului independent, bilingv *Dimineața capitalei* («Утро столицы»).

Campusul Competențelor a scris un text despre cum contribuie la promovarea Chișinăului: „În acest an, o activitate inedită a fost Proiectul „BiblioTur – descoperim Chișinăul altfel” (2016). Proiectul a prevăzut însușirea și practicarea de către bibliotecari a profesiei de ghid turistic prin Chișinău”. Mi-s a părut deodată că sunt soră cu toți bibliotecarii noștri, pentru că și eu sunt un ghid neformal (dar informat) al orașului Chișinău.

Ziarul *Urme poloneze* ne intrigă și informează despre urmele polonezilor la Chișinău. Texte mici, însoțite de imagini sugestive, sunt dedicate dinastiei de moșieri Kovalskii, academicianului dr. în științe fizico-matematice Tadeucz Malinowski, arhitectului Valentin Voițehovski, autorul multor proiecte de edificii din Capitală, dar și fostului primar al Chișinăului – Carol Schmidt.

Secția „Memoria Chișinăului” a intrigat în mod deosebit prin rubrica Ziarului *Memoria Chișinăului*, afirmând, de exemplu, prin vocea unor scriitori că „Chișinăul e o tabletă de ciocolată” (Aurelia Borzin). Mi s-a părut mereu că viziunea artiștilor tineri e foarte personală și confesivă, că înainte artiștii erau foarte distanți și nu se confesau așa de sincer. Acum mă gândesc: cu ce să asemăn eu Chișinăul? Cred că e o cafea savuroasă și alături e un buchet de narcise sau liliac. Da, pentru mine Chișinăul e curat ca Învierea, cu toți înaintașii, cu toți oamenii prezentului și cu speranța în viitor.

Biblioteca „M.V. Lomonosov” a prezentat în Ziarului *Mozaic*, editat în limba rusă, lucrările-mozaic din sectorul Botanica. Toate – frumoase, interesante. Răsfoiți revista!

Biblioteca Centrală „B.P. Hasdeu” a editat un ziar foarte reușit, materialele fiind semnate de istoricul și arhivistul Alexandru Moraru, de Cătălina Cernei și Maria Bivol. Materialele prezintă Chișinăul în viziunea lui Iurie Colesnic și în amintirile Reginei Maria care a îndrăgit mult orașul, fiind publicate însemnările reginei de la prima sa vizită în Chișinău, în mai 1920. Un alt material

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”
Filiala „Hristo Botev”

**Biblio
Bulevard**

Nr. 2

Revista Bibliotecii „Hristo Botev” este preconizată publicului larg de cititori

Cuprins

Locul întemeierii orașului Chișinău2
Dimitrie Mincu 2
Liuba Dimitru – un nume necunoscut
printru poezii basarabeni 4
Болгарский след на карте Кишинева 4

Colegiul de redacție:
Olănescu Angela
Androicu Tatiana
Clisa Lidia

2021

10 IULIE 2021

Biblioteca Municipală „B.P. HASDEU”
Filiala „Hristo Botev”

Chișinău - inima Moldovei
Revista semestrială a Filialei Alexandru Doinici

„ORAȘUL MEU DIN ALBE FLORI DE PIATRĂ”

Evista o memorie a omenilor:
Dar evista și o memorie a locurilor.
A locurilor care țin miște evenimentele,
date istorice, personalități. Ulmii
dintre acestea e orașul **CHIȘINĂU**.
Targ vechi, situat în inima codrilor,
chiar în mijlocul Basarabiei de altă
dată.
Începuturile lui vin din neaguri, de
vreme, când neste oameni și-și făcut
așezare lângă un izvor, numit
Albșoara, de lângă râul Bâc.
Atestat inițial la **17 Iulie 1436**,
Chișinăul în acei secol îndepărtat, a
fost: ars de numeroase ori. Da, de
tunci, ba de litari, ba de cacaci! Dar
el a rămas în cea mai bună parte
Phoenix.

Chișinăul, inima Republicii
Moldova - orașul alb, imers în
verdele naturii-mamă, este
situat ca și Roma veche, pe
șapte coline. Pe fiecare din ele
în secolele trecute s-au ridicat
cușoarele unei bisericiuțe.

Orașele ca și oamenii au o
biografie a lor. Chișinăul are un
prezent plin de trecut și viitor.
Pe harta ei are conturul unui
inimi. Ceea ce și este, o inimă
care pulsează în ritmul acestor
vremuri pline de speranțe în
schimbare, oras al contrastelor
și al îmbinărilor culturale.

CUPRINS

Descoperă 10
curiozități mai puțin
cunoscute despre
Chișinău p.2

Ce-i de văzut la
Chișinău? Top 6
obiective turistice p.3

Programul estival
Provocarea Verii.
Cum și descoperim
Chișinăul p.4

10 IULIE 2021

Biblioteca Municipală „B.P. HASDEU”
Filiala M. Costin

**КИШИНЕВ.
РЫШКАНОВКА**

„Воск грибені!”
17 июля воспоминает 855 лет со дня
первого упоминания Кишинева. В этом
номере мы расскажем Вам об истории
возникновения одного из микрорайонов
города - Рышкановка, в котором
находится библиотека М. Костин.
Современн небольшое путешествие по
любимым местам отдыха жителей
микрорайона. Прогулка по главной
проспекту и улице, на которой находится
библиотека. Познакомим с некоторыми
интересными фактами из истории
Кишинева. Будем рады, если в этом
небольшом путешествии по Рышкановке
и Кишиневу Вам вместе с нами будет
интересно.
Прямого просмотра!

*Любимы тебе, мой милый город,
Зеленой, изумрудной, ризной.
Ты издрег, степя и бегом милого,
Зрешкой взору вешной.
На стрелке издр степля с милом,
Вешкой вешбой, чпо с красном.
Зрешкой зрелю и пеняе глеях,
Вешкой зрелю на семка колчаня.
Любимы тебе, ты так мне дорог
Сурьбы мей - вешкой зрелю,
Тыг степля тебе, степя зрелю зрелю
Изумрудной вешкой зрелю.
Степня мей зрелю степя зрелю,
Зрелю мейя и степня зрелю.
Степня степля зрелю, вешкой
милый,
Вешкой зрелю - Кишинев рорной,
Чело Пеларкир*

CUPRINS

- История Рышкановки
- Улицы Рышкановки
- Любимые места отдыха жителей Рышкановки
- Интересные факты о Кишиневе

Biblioteca Municipală „B.P. HASDEU”
Filiala „Hristo Botev”

LABook

Secția Managementul resurselor informaționale

- Areal Împărătesei Maria Alexandrovna
- Areal Adunării Nobile
- Areal de Triumf construit în cinstea lui Nicolai al II-lea
- Areal Expoziției
- Areal de Triumf de pe str. Bender
- Porțile Sfinte sau Areal Victoriei

**CHIȘINĂU...
MONUMENTE
DISPĂRUTE**

REVISTA NR. 1 (IULIE), 2021

reprezintă un interviu cu dr. Silvia Grossu, specialistă în retorică de la USM.

Biblioteca „Târgoviște”, curios și original, a numit revista *Chișinău, oraș drag* și a înfrumusețat coperta cu o poezie semnată de N. Dabija. Poezia începe așa:

O, tu oraș de farmacii,
În care tot mai bine mi-i,
În care-mi place să amân
Să fiu bolnav, să fiu bătrân.

Centrul Internațional Academic Eminescu a publicat în Ziarul *Biblioteca și vocea utilizatorului* un fel de repertoriu al denumirilor cu numele M. Eminescu, utilizate în spațiul public chișinău-ian. Astfel avem un teatru cu numele poetului național, un centru academic, un liceu, scuar, stradă, Teatrul „Luceafărul”, mai multe monumente și străzi legate de biografia poetului etc.

Biblioteca Publică de Drept a editat ziarul *Biblioteca mea* și a ales să ne uimească prin „20 de motive pentru care iubim orașul Chișinău”. Materialul este semnat de unul din partenerii BPD, Alexandrina Garuța de la youth.md. Voi din ce motive iubiți Chișinăul?

Revista *Rebreniana* este dedicată întru totul Programului estival „Provocarea verii”. Se remarcă impresiile de la întâlnirea cu scriitoarea Claudia Partole, la care au participat circa 20 de elevi, recitând poeziile semnate de poetă. În afară de minunata prezență a Claudiei Partole, au mai participat scriitoarele Lidia Grosu, Diana Sava Daranuța, Sabina Cojocar, Veronica Bumbu, Mariana Corini, Olesea Dânga.

Tot în iulie, a apărut revista *De pe culmile Râșcanilor*, frumos machetată, dar și frumos ilustrată. Așa, în paginile revistei apar diferite destinații turistice din sectorul Râșcani. Cel mai mult ne-a marcat rubrica „Ați știut că...?”, oferind curiozități despre sala de spectacole a Circului și activitatea acestei instituții, iar pe altă pagină – curiozități despre Teatrul „Eugene Ionesco”. La rubrica „Istorie pe culmi” aflăm mai multe despre Complexul în memoria militarilor căzuți în războiul din Afganistan și despre biserica Măzărache.

O ediție cu totul specială este Revista *Flora și fauna orașului Chișinău*, realizată de Biblioteca „N. Titulescu”. Cel mai mult ne-a bucurat rubrica de pe ultima pagină, intitulată „Curiozități despre flora și fauna orașului Chișinău”, din care aflăm despre mărimea

BIBLIOTECA TRANSILVANIA

INFOLABIRINTUL

REVISTA BIBLIOTECII TRANSILVANIA
„CU DRAG DE CHIȘINĂU” - 585 DE ANI

Străzile povestesc | Personalități Ciocănene | Diverse

Nr. 2, 2021

IULIE 2021

Biblioteca Municipală B.P. HASDEU

FLORA ȘI FAUNA ORAȘULUI CHIȘINĂU

Filiala „Nicolae Titulescu”

„Florile nu sunt altceva decât nodul în care natura se zămbește.”
(Anca Daniela Iatu)

Chișinău este capitala Republicii Moldova. Este un oraș plin de magie ce ascunde mai multe curiozități. Generații întregi și-au adus aportul la dezvoltarea acestuia, astfel încât acum să devină ceea ce este: casa a sute de mii de cetățeni.

Orașul Chișinău este cel mai verde din Europa, orașul cu umeri albi de piatră, inima Moldovei! De 585 de ani trăim împreună cu el bucurii și tristeți, îi sărbătorim fiecare pas spre modernizare, învățăm să fim mai buni, dar, uneori, mai și greșim, tot împreună. El este orașul cu care ne mândrim, pe care-l iubim, pentru că este al nostru, dar și din mai multe motive.

CUPRINS

- Flora
- Fauna
- Curiozități despre flora și fauna orașului Chișinău

IULIE 2021

DE PE CULMILE RÂȘCANILOR

REVISTĂ DE VACANȚĂ

RÂȘCANI - SECTOR CU IZ DE LUX

Această parte a orașului îți promite un stil de viață dinamic și aer cu iz de lux.

ISTORIE PE CULMI

Pimbă-te în orașul natal și descoperă-l ca și cum ai fi un turist.

CULTURĂ PE CULMI

Destinația cuiva nu este niciodată un loc, ci un nou mod de a vedea lucrurile.

Biblioteca Municipală B.P. HASDEU

NR.2, 2021

REBRENIANA

Revista Bibliotecii Liviu Rebreanu

spațiilor verzi din oraș, despre cel mai mare stejar în Chișinău, despre gradul de înverzire a orașului etc.

Biblioteca „Transilvania” ne miră printr-o abordare neașă a aniversării a 585 de ani ai orașului. Sunt enumerate personalitățile care locuiesc în sectorul Ciocana, istoria străzilor și, în mod surprinzător și plăcut, legenda acestui sector al capitalei.

Secția Managementul resurselor informaționale a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” ne prezintă Ziarul *LABook*, în care au apărut fotografii și materiale despre monumentele dispărute ale orașului: porțile sfinte.

Editată în limba rusă, revista *Кишинев. Рышкановка* cuprinde istoria acestui sector din Evul Mediu până în secolul XX. Redacția revistei a făcut un fel de sondaj, printre prieteni, despre cele mai îndrăgite spații de recreere din Capitală.

Revista semestrială a Bibliotecii „Al. Donici” are denumirea *Chișinău – inima Moldovei* și cuprinde curiozități despre oraș, 6 obiective turistice din urbe. Și impresii dintr-un eseu, semnat de elevul Liceului Teoretic „Ion Creangă”, în care ne invită să descoperim edificiile vechi ale capitalei. Elevul Severian Codreanu scrie că oamenii sunt cea mai mare bogăție a orașului prin bunătatea lor sufletească și ospitalitate.

Revistele Bibliotecii „Hristo Botev” sunt totdeauna axate pe valorile culturale ale grupului etnic bulgar din Republica Moldova. Și de această dată, în vizor sunt puse personalitățile de origine bulgară: Dimitrie Mincu, fost primar al orașului, și poeta Liuba Dimitriu. Amintim că, în Chișinău, actuala stradă G. Coșbuc a avut denumirea Minkovskaia/Mincu. Știam și de o cafenea cu numele „Minkovskaia”. Nu cred că greșesc. Voi căuta pe blogul ținut de Iurie Șveț.

Revista *Orizonturi* creată de Biblioteca „Alba Iulia” începe cu coperta foarte sobră – tabloul *Orașul vechi – acoperișuri* de Florentina Leancă. Aflu din sumarul pus foarte discret pe o latură a tabloului că voi putea citi ceva de Iurie Colesnic, Ianoș Țurcanu, Alexandru Ecovoiu, Grigore Chiper. Întorc foaia și dau de un text semnat de ilustrul și luminosul savant cu interese enciclopedice – Ion Dron care afirmă că originea toponimului Chișinău e românească, chiar dacă la bază au stat două termene de origine tătară. Această utilizare a unor cuvinte străine în toponime este foarte frecventă. Ion Dron desființează teza originii denumirii de la o „cișmea”.

BIBLIOTECA MEA 2021, nr 3
Iulie

Publicație periodică trilingvă

BIBLIOTECA PUBLICĂ DE DREPT

585 *La mulți ani,
Chișinău!*

MD-2001, Chișinău, str. Armeriașca, 42
Tel.: +373 22 276391, +373 22 276278
e-mail: biblioteca.pld@gmail.com
https://bibliotecapublicadedrept.wordpress.com

IULIE 2021

Biblioteca Municipală
B.P. HASDEU

BIBLIOTECA ȘI VOCEA UTILIZATORULUI!

PROVOCAREA VERII: CITIM ȘI DESCOPERIM CHIȘINĂUL

Startul campaniei Provoacă Veri, ediția a 7-a a Centrului Academic Internațional Eminescu, ca și în edițiile făcute de din urmă, începe la data 1 Iulie 2021. Provoacă Veri se desfășoară sub genericul, CHIȘINĂU-585. Timp de șase săptămâni colaboratorii CAIE au avut plăcuțe de trei grupe de copii, în număr de circa 20 de persoane în fiecare grup. Beneficiarii de asistență colaboratorilor natalia Conghența, Vera Sirbu, Rodica Cișu, Oana Bădoacă, Vera Iancu, Ștefan Sofronovici, în frunte cu directoarea Elena Ilișcu. Acești copii au petrecut timpul interesant, atrăgător și util. Informațiile despre Chișinău și chișinăuiești, în special, dar și despre R. Moldova în general, li s-au oferit copiilor în combina cu jocuri distractive și diverse activități creative. Mai întâi copiii au ascultat și au citrat titlul orașului, **585 CHIȘINĂUL**, versuri (George Vlăduț, muzica Eugeniu Dogu) după care directoarea Elena Ilișcu, de fiecare dată, la începutul grupurilor de copii, veniți în acest program estival, li îndrumă să fie activi și să înțeleagă pe rând arcurile de cunoștințe. Iar noi, membrii echipei, ne-am străduit pe parcursul acestor trei săptămâni, să de zi să ză captivăm atenția copiilor pe durata a trei ore cu un program bogat și divers, bine gândit. Iată câteva elemente din program: testul de cunoaștere Soarele cîmpănuiește fiecare participant desemnarea un soare cu altă nara, căta calități și definiții personalitate, pentru a-ți cunoaște și celălalt mai bine. Cu mare interes vizionăm și ascultăm prezentarea **Chișinăul - capitala Republicii Moldova**, din care copiii află că în anul curent, la 17 Iulie, capitala marchează 585 de ani de la prima menționare documentară. Copiii ascultă zicuri multe informații utile și interesante despre țara și orașul capitalei, numărul populației, suprafața, orașe înfrățite și locuri de viză din Chișinău. Află informații despre Grădina Publică „Ștefan cel Mare și Sfânt” cu monumentul Domnitorului și Alina Clădăreț, despre alte edificii importante, bulevardul Ștefan cel Mare și parcuri, despre primăria chișinăuiești, despre arhitectură și construcții, despre discoteca transparență și a. Pentru a ne rețea un pic, ne jucăm cu avânt, de la mla la mare. Cert este că joiurile ne ajută să ne cunoaștem mai bine și să ne împărim în între noi bibliotecarii și participanții și participanții între ei. Apoi din start lecturi în larg, citind de pe ecranul televizorului 10 conținuturi despre orașul Chișinău. Pentru a face un ritm ritmic al informațiilor normalitate despre Chișinău, copiii înlocuiesc Cartea de bine conștient Chișinău 17 Zicuri copiii participă la furnizul texturilor, citind poezii pentru copii scrise de Mihai Eminescu, diverse texte despre Chișinău și chișinăuiești. Captivitate și de folos pentru copii sunt întrebările cu personalități din Chișinău: scriitori, actori, pictori ș.a. Pentru un pic de recreare am făcut și mici concursuri și jurnale prin oraș.

Astfel, aici, la CAIE, copiii potrece zile frumoase și rodnice, zile cu sămțete, cu jăcuțuă autumare de cunoștințe și cu voie bună!

Ștefan SOFRONOVICI

CUPRINS

PROVOCAREA VERII: CITIM ȘI DESCOPERIM CHIȘINĂUL

CHIȘINĂUL EMINESCULUI

PERSONALITĂȚI ÎN VIDUL

CHIȘINĂUL, DRAG CHIȘINĂU

SECTEURUL BOTANIC AL MĂRII PETRICEICU ȘI PLIN DE TRĂI

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Filiala „Târgoviște”

Biblioteca Municipală
B.P. HASDEU

caie ta spre cunoaștere!

Chișinău, oraș drag!

CHIȘINĂU

O, tu oraș de farmacie,
în care tot mai bine mi-ai,
în care-mi place să amân
să fi bolnav, să fi bătrân.

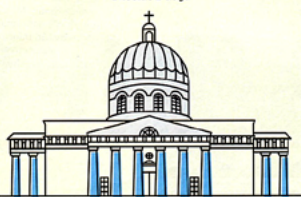
În care-mi place să mă plimb
ca Dumnezeu fără nimb
printr-un spital mahalagesc
și să mă fac că nu tușesc.

Oraș cu mil de farmacie
unde stau visele-n cutii,
dar nu găsești un leac defel:
cum să nu-ți fie dor de el.

Cum să nu fii de el bolnav
când teii înfloresc suav,
iar cerul intră-n florări!...

O, tu oraș de farmacie!...

Nicolae Dabija

CHIȘINĂU

NR. 2 19 IULIE 2021

E-BIBLIOTEC@TA

Revista virtuală a Bibliotecii Centrale

IULIE NR 3

APARE DIN APRILIE 2021

Biblioteca Municipală
B.P. HASDEU

Cuprins

„Orașul din amintiri” văzut de
Iulie Căleșanu 2

Chișinăul în memoria
Reginei Maria 3

Chișinăul de altă dată - color,
verde, cumințe și ouăleșca -
ți întâi în suflet, fără să ne întrebă 3

Echipe de realizare: Biblioteca Centrală

Tel. 023225004

LECTURA.HASDEU@GMAIL.COM

Biblioteca „Codru”, situată în depărtatul sector – Botanica Veche (așa îi zic localnicii), a dedicat revista sectorului Botanica, fondată în data de 25 martie 1977. În paginile sale găsim texte scurte și bine documentate despre Aeroportul Chișinău, Porțile orașului (construite la începutul anilor 1980), Grădina Zoologică (fondată la 9 mai 1978), Grădina Botanică (deschisă la 1 septembrie 1951).

Biblioteca „M. Ciachir” ne uimește, în revista *Chișinău, oraș drag*, cu o informație despre Vechiul aerodrom Chișinău. Curios că acest aerodrom, unde decolau și aterizau diferite nave de zbor, se afla în sectorul Râșcani și exista deja în anul 1913.

DESCOPERIM ORAȘUL PRIN EXCURSII

*Taisia FOIU,
șefa Secției „Memoria Chișinăului”*

În 2021, comunitatea chișinăuiană a sărbătorit 585 de ani de la prima atestare documentară a orașului. De aceea, pentru desfășurarea programului estival „Provocarea verii” (2021), nu ar fi putut exista un subiect mai potrivit decât „Chișinăul”. Sloganul „Citim și descoperim Chișinăul!” a fost genericul acestui program estival.

Utilizatorii BM, în vara anului 2021, au avut parte de numeroase activități oferite de bibliotecă: ateliere, întâlniri cu personalități chișinăuene, lecții publice, master-classuri, concursuri de erudiție și gale ale tinerelor talente.

Ținând cont de prima experiență din 2019, când una dintre componentele prioritare a programului a fost „Patrimoniul local – Chișinăul”, în cadrul „Provocării verii” (2021), Secția „Memoria Chișinăului” a propus, pe lângă recomandările metodice detaliate, un suport considerabil de resurse noi și creative, elaborate de către colaboratorii secției.

Atelierul profesional „Zilele Chișinăului: forme și metode de organizare a activităților”, desfășurat de Secția „Memoria Chișinăului” pentru colegii noștri, a fost dedicat activităților din cadrul Programului, fiind analizate metode și idei noi prin care se pot îmbunătăți și diversifica resursele la tema Chișinăului.

Este încurajator faptul că filialele BM au folosit pe larg materialele elaborate și livrate de Secția „Memoria Chișinăului” pentru organizarea activităților.

Una dintre cele mai populare, binevenite și impresionante activități în această vară au fost **tururile prin oraș**.

Chișinăul este un oraș cu multe locuri de interes istoric și cultural, un oraș încă nedescoperit de mulți locuitori. Excursiile, atât cele fizice cât și cele virtuale, au impresionat și au stârnit curiozitatea participanților.

Excursiile pietonale (uneori virtuale, când zilele au fost ploioase) prin orașul Chișinău le-au oferit copiilor posibilitatea de a privi cu alți ochi tradiționalele obiecte arhitecturale din oraș, de a afla informații noi, legende, curiozități despre obiectivele turistice din oraș, străzile și clădirile cunoscute.

Bibliotecarii, ghizi extraordinari, au organizat 478 de excursii, descoperind patrimoniul local al Chișinăului, vizitând 126 de locuri!

Aceste excursii au oferit diverse oportunități de cunoaștere a istoriei, arhitecturii, naturii, dar și a biografiei oamenilor orașului. Plimbările prin proximitatea bibliotecii, vizitarea muzeelor, spațiilor atractive, parcurilor chișinăuiene au incitat copiii să scrie istorii, să facă fotografii, să elaboreze puzzle-uri etc.

În cele opt săptămâni (48 de zile), copiii împreună cu bibliotecarii au descoperit lucruri interesante despre Chișinău, au vizitat locuri cu valoare istorică, culturală a Chișinăului – muzee, monumente, biserici, diferite zone ale orașului, străzi; au aflat istorii captivante despre clădiri administrative, universități, cele mai vechi biserici din oraș și multe alte lucruri interesante. Monumentele arhitecturale s-au bucurat de un interes special.

Printre obiectivele tradiționale prezente în cadrul excursiilor, găsim și obiective mai puțin obișnuite, de exemplu: instituții de stat și clădiri administrative – Primăria Municipiului Chișinău, preturile sectoarelor, Agenția Națională a Arhivelor, Compania Teleradio Moldova, Studioul Moldova-Film, Procuratura generală, „Chișinău-gaz” SRL, Școala Republicană de Hipism și Pentatlon Modern, Parcul „Valea Gâștelor” din sectorul Poșta Veche, Detașamentul Pompieri și Salvatori, uzinele „Floarea”, „Giuvaier” etc.

Copiii au făcut cunoștință cu istoria apariției clădirii Primăriei, despre Carol Schmidt, cel mai faimos primar al Chișinăului, în timpul căruia a fost construită această clădire; au fost surprinși să vadă, pentru prima dată, o mașină de scris, foi dactilografiate, manuscrise, vizitând Casa cu tei a Fundației Regale, care găzduia

Biblioteca Centrală: vizită la Muzeul Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu”.

expoziția „Vasile Vasilache, continuitate”, organizată de Muzeul Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu”; au fost impresionați și de sacrificiul și devotamentul de care au dat dovadă salvatorii din cadrul Detașamentului de Salvatori și Pompieri nr. 1 din sectorul Ciocana în timpul misiunilor lor; au intrat în discuție cu funcționarii publici de la Pretura sectorului Ciocana; au aflat fapte istorice despre cele mai cunoscute muzee din oraș și țară: Muzeul Național de Istorie, Muzeul Național de Artă al Moldovei, Muzeul de Etnografie, Muzeul de Istorie a Orașului, Muzeul Național de Literatură „M. Kogălniceanu”, Muzeul de Istorie Militară, Muzeul tehnicii de calcul, Muzeul cărții al BNRM, Muzeul Regiei Transport Electric din Chișinău, Muzeul serviciului vamal și Muzeul Pompierilor; au descoperit monumentele mari și mici din oraș; o descoperire interesantă a fost istoria transportului orașenesc și primele tramvaie din Chișinău. Iar vizita la hramul Bisericii „Sf. Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt” s-a încheiat, pe 2 iulie, cu un recital de poezie în memoria Marelui Voievod.

Copiilor le-au fost propuse și excursii tematice, de exemplu: „Urme poloneze din Chișinău”, „Ușile de epocă din Chișinău”.

Perioada de vară a oferit copiilor oportunitatea să descopere frumusețea naturii prin excursii în diferite zone verzi ale orașului: parcuri, scuaruri, alei, grădini și chiar lacuri și păduri: Parcul Catedralei, Grădina Publică „Ștefan cel Mare și Sfânt”, Parcurile „Valea Trandafirilor”, „Valea Morilor”, Grădina Botanica, Dendrariul, pădurile de la Buiucani, Telecentru, Râșcani-Ciocana, lacurile Albișoara și Victoria (cartierul Muncești). A fost vizitată și Grădina Zoologică, bibliotecarii povestind despre

istoricul acestei instituții. Nu au lipsit curiozitățile despre animalele și păsările ce trăiesc acolo, fiind completate de cunoștințele copiilor.

Participanții programului „Provocarea verii” au aflat și despre istoria cartierelor, străzilor din preajma bibliotecii. 92 din cele 478 excursii au fost dedicate străzilor capitalei. Bibliotecarii au povestit despre 28 de străzi ale orașului (mari,

Filiala „N. Costin”: vizită la Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală.

mici, cunoscute, puțin cunoscute), au găsit fapte interesante despre istoria străzilor, clădirilor, monumentelor, caselor de locuit. Bibliotecarii nu au uitat să arate copiilor și plăcile comemorative pe casele unde au locuit personalități chișinăuene: savanți, scriitori, actori, muzicieni, pictori.

Cele mai populare locuri ale Chișinăului vizitate de copii au fost Aleea Clasicilor (20 de excursii), Arcul de Triumf (14 excursii), Grădina Publică „Ștefan cel Mare și Sfânt” (15 excursii), Complexul Memorial „Feciorilor Patriei – Sfânta amintire” (Parcul Afgan) (13 excursii), Parcul Catedralei (12 excursii), Muzeul de Istorie a Orașului (10 excursii), Monumentul Ștefan cel Mare și Sfânt (10 excursii), Parcul „Valea Trandafirilor” (8 excursii).

A fost remarcat (și remarcant!) faptul că bibliotecarii noștri au devenit ghizi în această vară, iar pentru unii a fost prima experiență reușită de ghidaj. Bibliotecarele Maria Bivol, Ludmila Stoianov, Elena Dabija, Natalia Corghencea, Rodica Cîrja, Lilia Gamarța, Aliona Nosatâi, Liliana Manoilova, Maria Burcovschi s-au alăturat ghizilor cu experiență: Svetlana Gumeni, Ludmila Odobescu, Doina Vicol.

Ținem cont și de faptul că bibliotecile sunt situate în diferite locuri ale orașului: unele sunt amplasate în centrul capitalei, centrul sectorului, altele – la mare depărtare de zonele turistice ale Chișinăului. Una dintre aceste biblioteci, filiala polonă „Adam Mickiewicz”, aflată la marginea sectorului Centru, a desfășurat cele mai multe excursii – 86 la număr.

Iată câteva impresii de la colegele noastre care s-au manifestat ca unii dintre cei mai activi ghizi în cadrul „Provocării verii” (2021).

Filiala „L. Rebreanu”: vizită la Muzeul Pompierilor.

*Svetlana GUMENI,
șefa Bibliotecii „Adam Mickiewicz”*

În vara anului 2021, Chișinăul, la cei 585 de ani ai săi, s-a transformat într-un adevărat tărâm al exploratorilor.

Vacanța Mare pentru micii chișinăuieni a fost un bun prilej de a lua la pas capitala și de a-și îmbogăți lista aventurilor personale cu momente de neuitat din cadrul excursiilor.

Utilizatorii filialei polone „Adam Mickiewicz” nu au fost o excepție.

Spre marea noastră bucurie, peste 200 de copii au avut parte de o experiență inedită de a descoperi orașul Chișinău sub îndrumarea bibliotecarilor.

Timp de două luni, am reușit să realizăm 86 de excursii doar în cadrul Programului „Provocarea verii”. Astfel de obiective ca Muzeul de Științe Naturale al USM, Muzeul de Etnografie și Istorie Naturală, Parcul „Ștefan cel Mare și Sfânt”, Muzeul de Istorie a Orașului, Sediul Central al Pompierilor și Studioul Cinematografic „Moldova Film” au cucerit nu doar inimile aventurierilor, dar și cele ale părinților, care au fost martorii entuziasmului pur al copiilor după fiecare excursie.

Fiind o bibliotecă ce promovează cultura polonă, evident că din lista obiectivelor noastre turistice nu au lipsit strada Lech Kaczynski, Catedrala romano-catolică și bustul faimosului primar, Carl Schmidt. Pe parcursul întregului program, au fost realizate 10 excursii cu genericul „Urme poloneze din Chișinău”, la care au participat 184 de utilizatori.

În anul 2021, membrii comunității noastre (copiii, părinții, bunicii și voluntarii) au lăsat grijile cotidiene la o parte și s-au bucurat de o vară plină de emoții pozitive alături de filiala „Adam Mickiewicz”.

*Maria BIVOL,
șef serviciu, Biblioteca Centrală a BM*

„Provocarea verii” (2021) care s-a desfășurat cu genericul „Citește și descoperă Chișinăul!”, a făcut ca, timp de două luni, Biblioteca Centrală să devină un tărâm al descoperirilor și cunoașterii capitalei. A fost prima mea experiență de ghidaj. Aventurierii, care s-au înregistrat în tururile organizate de bibliotecă, au descoperit frumusețea Chișinăului, au cunoscut și au interacționat cu personalitățile notorii, au explorat prin fotografii istoria orașului, au scris povești despre capitală, au călătorit prin trecutul istoric al Chișinăului, au elaborat imagini ale Chișinăului din viitor și au spus „La mulți ani!” Chișinăului cu ocazia celor 585 ani de la prima atestare documentară.

Participanții au avut parte de 42 de excursii, în cadrul cărora au descoperit: străzile adiacente bibliotecii (Tricolorului, Mitropolit G. Bănulescu-Bodoni, Mitropolit Dosoftei și Stradela Teatrală); monumentele lui Ștefan cel Mare și Sfânt, Ion și Doina Aldea-Teodorovici; Piața bisericii „Sfântul Proroc Ilie”, monumentul Celor trei martiri

Basarabeni și bustul lui Carl Schmidt. Au avut loc excursii la Muzeul Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu”, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, Muzeul Orașului Chișinău „Turnul de apă”. Parcurile urbei (Catedralei, Valea Morilor, Ștefan cel Mare și Sfânt) au oferit participanților un amalgam de cunoștințe despre flora, fauna și arhitectura orașului. O experiență deosebită au fost și city-questurile care au oferit participanților posibilitatea să identifice locații în parcurile din apropierea bibliotecii. Cele patru city-questuri au inclus activități intrigante și distractive.

„Provocarea verii” (2021) la BC a fost una productivă, plină de evenimente, s-a desfășurat cu multă dedicare, implicare și satisfacție din partea fiecărui participant.

Primul meu articol, publicat în revista „BiblioPolis” (nr. 3, 2019), despre descoperirea Chișinăului în cadrul primei ediții a Programului „Provocarea verii”, s-a finalizat cu speranța că în anii care vor urma Secția „Memoria Chișinăului” și filialele BM „vor putea oferi un spectru de activități mai variate și inedite la subiectul Chișinău”. După doi ani, această speranță a fost pe deplin confirmată și chiar depășită de experiența din acest an. „Provocarea verii” (2021) a reușit și de această dată să-și îndeplinească misiunea de a-i provoca pe chișinăuieni la lectură și explorare.

CUNOAȘTEM CHIȘINĂUL PRIN ACTIVITĂȚI LUDICE

*Marina MÎNDRU,
Secția „Memoria Chișinăului”*

Biblioteca, ca entitate, e un mediu ludic prin definiție – începând de la colecție care e un amalgam de lucruri de aflat și de descoperit.

Lidia KULIKOVSKI

Anual sunt inventate forme, metode și procedee noi pentru a motiva tinerii să învețe sau să exploreze ceva nou. Și trebuie să afirmăm că nu este deloc ușor în zilele noastre să motivăm copiii. Acest rol ne-a fost încredințat nouă, Secției „Memoria Chișinăului”. Am avut sarcina să „camuflăm” informațiile acumulate despre Chișinău în activități ludice.

Jocul informativ „Monumentele Chișinăului. 10+ curiozități”.

Din 2018 și până în prezent, Secția „Memoria Chișinăului” a contribuit la dezvoltarea și implementarea materialelor ludice pentru bibliotecarii filialelor Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. În cadrul Programului „Provocarea verii”, au fost elaborate multiple activități ludice care au fost pregătite minuțios pe diverse teme: personalități chișinăuene, monumente, străzi, parcuri, etc.

Ținând cont de situația pandemică, au fost elaborate materiale nu doar pentru activitățile off-line, ci și pentru cele on-line.

Startul celei de-a III-a ediție a Programului estival „Provocarea verii”, cu genericul „Citește și descoperă Chișinăul!” a fost dat de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, în scuarul „Mihai Eminescu”, la data de 5 iunie. Activitățile ludice realizate de Secția „Memoria Chișinăului” au putut fi testate chiar din prima zi de micuții chișinăueni, care au fost, desigur, „remunerați” pentru eforturile depuse prin premii dulci. În zilele ce au urmat, Secția „Memoria Chișinăului” a pus la dispoziția filialelor toate materialele ludice, un total de aproximativ 50 de puzzle-uri, prezentări PTX, video-uri, teste, materiale promoționale și resurse tematice de pe blogul Chișinău, orașul meu.

Prin urmare, oferim câte o succintă descriere a celor mai utilizate și valorificate activități ludice ce au contribuit atât la diversitatea activităților în biblioteci, cât și la augmentarea numărului de utilizatori noi (560).

„Chișinău – carte de vizită”

În format Power Point, această activitate ludică este destinată atât copiilor, cât și maturilor, pentru a cunoaște și a descoperi

Chișinăul din toate punctele de vedere: de la simbolurile mun. Chișinău, imnul orașului, amplasarea geografică și distanțele dintre Chișinău și orașele lumii, Chișinăul în limbile europene, statistica numărului populației orașului, suprafața în raport cu orașele europene, orașele înfrățite, până la instituțiile culturale din Chișinău.

„Chișinăul la un secol distanță”

Conține ilustrații retro și din prezent ale edificiilor, monumentelor, transportului din Chișinău: Catedrala Metropolitană și Catedrala, monumentul lui Ștefan cel Mare și Sfânt, Primăria, Piața Marii Adunări Naționale, Sala cu Orgă, sediul Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Hotelul Suisse, Bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt, Gara Feroviară, tramvai și troleibuze. Copiii au șansa de a descoperi atât Chișinăul istoric, cât și pe cel din prezent.

„Chișinău. Arcul de Triumf”

Începând cu istoria proiectării și cu finisarea Arcului de Triumf în 1840, acesta rămâne a fi simbolul orașului Chișinău. Prin intermediul acestui joc informativ, micii chișinăuieni, au cunoscut istoria Arcului de Triumf și arhitectorul acestuia, curiozități, având ocazia să vizualizeze și alte orașe din întreaga lume ce sunt decorate cu arcuri.

„Monumentele Chișinăului. 10+ curiozități”

Chișinăul ar putea fi un subiect, despre care am putea discuta neconținut. Acest joc informativ, realizat în două limbi (româna și rusa), dezvăluie copiilor cele mai surprinzătoare fapte despre monumentele de atracție ale orașului, printre care: monumentul lui Ștefan cel Mare și Sfânt, monumentul lui Mihai Eminescu, bustul lui Aleksandr Pușkin, sculptura lui Guguță, sculptura Micului Prinț, monumentul lui Serghei Lazo, monumentul Lupa Capitolină (Lupoaica), monumentul lui Kotovski, Aleea Clasicilor, monumentul lui A. Mickiewicz.

„ABChișinău”

Una dintre cele mai populare activități create individual la cererea filialelor pentru micii chișinăuieni este ABChișinău (A-Z), care a fost și unul din cele mai aplicate jocuri în cadrul filialelor. În timp ce majoritatea jocurilor sunt mai complexe, destinate copiilor

Secvență din „licitație de jocuri” organizată de Secția „Memoria Chișinăului”.
În imagine: Andrei Verebcean.

de 10-14 ani, acesta este perfect pentru copiii de 5-8 ani. Prin intermediul activității, copiii numesc parcuri, monumente, edificii ce încep cu literele din alfabet.

Spre sfârșitul programului, a fost improvizat un târg al revistelor, la care filialele și secțiile BM nu au ezitat să participe. Secția „Memoria Chișinăului” a inițiat, de asemenea, o „licitație de jocuri”, obiectivul căreia era, de fapt, să primim un feedback din partea filialelor, care au evaluat cele mai populare jocuri, în funcție de complexitatea și utilizarea acestora. Astfel, fiecare participant a primit o sumă de „biblio-lei”, numărul cărora corespundea cu denumirile unor opere cunoscute: 1 (un) biblio-leu = *Un veac de singurătate* de Gabriel García Márquez; 2 (doi) biblio-lei = *Doi ochi albaștri* de Thomas Hardy; 5 (cinci) biblio-lei = *Cinci ani la Auschwitz* de Wiesław Kielar; 10 (zece) biblio-lei = *10 negri mititei* de Agatha Christie; 100 (o sută) biblio-lei = *Cei 100* de Kass Morgan; 451 biblio-lei = *Fahrenheit 451* de Ray Bradbury etc.

Totalizând, am fost surprinși să vedem că colegii noștri au apreciat munca noastră la cel mai înalt nivel. Munca echipei a fost, de asemenea, remunerată prin alte feedback-uri din partea filialelor:

- Filiala „Ovidius”: „De un real folos în realizarea activităților au fost prezentările PPT și quiz-urile primite de la Secția „Memoria Chișinăului” („Ghici edificiul după fragment!”, „Chișinăul – carte de vizită!”);
- Filiala „Lesea Ukrainka”: „Din programul elaborat și oferit de Secția „Memoria Chișinăului” noi am întrebuițat un șir de informații relevante despre Chișinău, care au dus la cunoașterea mai amănunțită a orașului”;
- Filiala „Miron Costin”: „Mulțumiri speciale Secției „Memoria Chișinăului” care a pregătit materiale excelente despre Chișinău și care ne-a ajutat în organizarea activităților consacrate aniversării orașului”;

- Filiala „Transilvania”: „Aducem mulțumiri Secției „Memoria Chișinăului” pentru aportul/suportul considerabil adus pentru realizarea mai eficientă a desfășurării activităților din cadrul Programului estival de lectură „Provocarea verii”.

Am încheiat Programul „Provocarea verii” cu realizarea obiectivului principal al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, acela de promovare și cercetare a patrimoniului local al orașului Chișinău, dar și cu noi idei de a atrage utilizatorul în comunitatea bibliotecii.

ORAȘUL CARE INSPIRĂ

*Cristina DICUSAR,
bibliograf, Secția „Memoria Chișinăului”*

În cadrul Programului estival „Provocarea verii” (2021), desfășurat cu genericul „Citește și descoperă Chișinăul!” și consacrat celor 585 de ani de la prima atestare documentară a orașului, bibliotecarii și-au încercat imaginația și curajul, organizând evenimente creative, provocându-i pe copii să deseneze, să scrie, să danseze, să gătească, să fie povestași, sculptori, detectivi – pe scurt, să devină cititori activi ai bibliotecii.

În cadrul „Provocării verii” din acest an, a fost reluată tema Chișinăului (abordată pentru prima dată în 2019), iar copiii au încercat să cunoască și să exploreze capitala nu doar prin lectură, ci și prin artă.

Activitățile artistice desfășurate au avut loc în trei forme principale: ateliere (de desen, de scriere creativă, de gătit, de sculptură ș.a.), concursuri (literare, fotografice, de desen ș.a.) și spectacole (recitaluri, reprezentări scenice). De asemenea, au existat și activități organizate în format inedit, cum ar fi: *Escape Room* (la Biblioteca „Ovidius”), sesiuni foto (poze creative lângă monumentul lui Adam Mickiewicz), karaoke (Filiala „Adam Mickiewicz”).

Ateliere

Prioritate (numerică) a avut modelul atelierului de creație. Ateliere au fost organizate de mai toate filialele, fie având maeștri (scriitori, pictori ș.a.), invitați să le conducă, fie rolul de moderator ai atelierelor revenindu-le bibliotecarilor.

Au fost populare mai ales atelierile de desen, în care copiii au pictat, au desenat, au alcătuit colaje, au învățat tehnici de pictură

Filiala „Ovidius”. „Chișinăul în viziunea tinerilor”: Anastasia Lungu, „Chișinău – cultură modernă”.

sau au utilizat aplicații pentru desen.

Filiala „Târgoviște” l-a avut ca invitat pe Alex Jangă, tânăr plastician, care a prezentat tehnica pointilismului în cadrul atelierului de creație „Chișinăul văzut de noi”. Voluntarul Sandu Harabagiu, pasionat de pictură, a fost invitat de Filiala de Arte „T. Arghezi” în cadrul unui atelier de pictură; Anatolie Gherasimov, artist plastic, profesor la Liceul Academic de Arte Plastice „Igor Vieru”, le-a demonstrat copiilor un adevărat master-class – „Pictura în Acuarelă”.

Tematica Chișinăului a fost abordată însă cu mare succes și în cadrul atelierelor de desen moderate de bibliotecari, unde s-au remarcat talentele copiilor, dar și inventivitatea bibliotecarilor. Una dintre cele mai originale abordări pentru un atelier de pictură a fost atelierul cu genericul „Fanteziile mele pe muzica lui Eugen Doga”, care s-a desfășurat la Filiala „M. Costin”. Cu succes, au fost desfășurate alte numeroase ateliere, cum ar fi: „Orașul Chișinău în culori” (Filiala „Liviu Rebreanu”), „Chișinăul în viziunea tinerilor” (Filiala „Ovidius”), „Orașul meu cel drag” (Filiala „V. Belinski”), „Un buchet de flori digitale pentru orașul meu” (Filiala „Ovidius”), „Colaje de flori pentru Chișinăul drag!”, (Filiala „M. Costin”), „Chișinăul în pictură”, „Chișinăul în culori”, „Chișinăul din imaginația ta” (Filiala „Târgoviște”).

Atelierele de scriere creativă au fost și ele la ordinea de zi. A fost organizat atelierul „Basmul fără structură” (Filiala „Ovidius”), „Atelier de scriere creativă” (invitat: Ivan Pilchin, scriitor; Biblioteca Centrală), un atelier de redactare și scriere creativă „Chișinăul ortografic” (invitată: Maria Pilchin, scriitoare; Filiala „Târgoviște”), „Atelier de scriere creativă: Eseu” (Filiala „T. Arghezi”). La sfârșitul

Filiala „V. Belinski”:
„Orașul meu cel drag”.

„Provocării verii”, copiii au avut o temă de scris: „Vreau ca în orașul meu...”, iar în urma acesteia, eseurile au fost adunate într-un volum pe care l-am dăruit primarului.

Au existat multe alte ateliere, care i-au implicat pe copii în activități de creație și explorare, dacă nu prin text și pictură sau desen, atunci prin mijloace mai puțin comune. Atelierele: „Chișinăul de plastilină”, organizat de Filiala „M. Ciachir”, atelierul de creație a mini-posterelor „Chișinăul – oraș plin de istorie” sau „Micii sculptori ai Chișinăului” (Centrul Academic Internațional Eminescu) și atelierul de colaj „Istoria transportului public din Chișinău” (Filiala „M. Costin”).

La Filiala „Liviu Rebreanu” au fost confecționate semne de carte, rame pentru fotografii și suvenire cu emblematica Chișinăului. Participanții au meșterit farfurii, suporturi-creioane prin tehnica papier mâché, pe care au fost aplicate imagini-imprimeu cu orașul Chișinău. Pe parcursul programului, la aceeași filială, au fost realizate ateliere de creație și pe alte tematici: „Omiduța poficioasă”; „Baloane cu aer cald 3D”; „Felinare serale”; „Buburuze”; „Umbreleța veselă”; „Fluturaș de la oraș”; „Animale din CD-uri” etc. La Filiala „M. Drăgan” s-au confecționat „Colaje de flori pentru Chișinăul drag!”, au fost colecționate plante pentru „Ierbarul Bibliotecii”. Multe alte activități, care i-au antrenat pe copii în explorarea nu doar a spațiului chișinăuian, ci și a propriilor talente, au fost desfășurate în cadrul Provocării verii (2021). Am numărat peste 30 de ateliere, organizate de bibliotecari în cadrul acestei provocări, un număr impunător și, judecând după rezultate, acest număr a însemnat o vară productivă pentru cei mai curioși și activi tineri utilizatori.

Concursuri

O altă formă de organizare a activităților a fost concursul. Copiii și-au manifestat aptitudinile la capitolul pictură, participând la concursurile de desene: „Chișinăul în culori”, „Chișinăul în pictură” (Filiala „M. Costin”), „Orașul viitorului” (Filiala „M. Ciachir”); concurs de desen pe asfalt: „Orașul viselor împlinite” (Filiala „M. Ciachir”); concursuri de colaj și gazete de perete: „Chișinău 585” (Filiala „M. Costin”); dar și la concursuri de eseuri: „Concurs de eseuri și poezii” (Filiala „Transilvania”), „Chișinău, orașul în care m-am născut” (Filiala „A. Donici”) ș.a.

Recitaluri și spectacole

O importantă parte a „Provocării verii” au fost spectacolele și recitalurile. A avut loc un recital de poezie la bustul scriitorului Alexandru Donici, dar și unul dedicat Chișinăului: „Orașul meu cu umeri dalbi de piatră” (Filiala „Târgoviște”). S-a organizat un recital de poezii despre Chișinău ale scriitoarei Olesia Rudeaghina (Filiala „L. Ukrainka”), iar Filiala de Arte „T. Arghezi” și Filiala „L. Rebreanu” au „încununat” această secțiune, organizând și un spectacol literar cu genericul „Te cânt în vers al meu oraș”, în care au fost antrenați toți participanții. Unii dintre ei, înzestrați cu talent, le-au propus colegilor versuri din creația proprie.

Surprize creative

Au existat și surprize creative, cu organizarea de sesiuni foto lângă monumentul lui Adam Mickiewicz (Filiala „A. Mickiewicz”) și o sesiune foto cu genericul „Surprinde prin poze frumusețea orașului” (Filiala „A. Mickiewicz”). Au fost organizate lecturi și

sesiuni de analiză ale textelor literare; expoziții fotografice în bibliotecă: „Urme poloneze în Chișinău” (Filiala „A. Mickiewicz”); karaoke „Muzette karaoke” (Filiala „A. Mickiewicz”); master-class cu Aliona Baci, proprietara brandului „MamzElle”;

Filiala „M. Ciachir”: atelier „Chișinăul de plastilină”.

Filiala „Târgoviște”: atelier
„Chișinăul văzut de noi”.

specializat în patiserie (Biblioteca Centrală), unde copiii au învățat să gătească înghețate. Un alt master-class și-a propus confecționarea unei moare din materiale reciclabile (Filiala „Târgoviște”).

Pe lângă master-classuri, Filiala „Ovidius” ne-a surprins prin creativitate, organizând un „Escape Room” chiar în bibliotecă, iar Filiala „I. Mangher” a organizat până și o lecție de dans: „Lumea dansului chișinăuian”. La Centrul Academic Internațional Eminescu au fost organizate mai multe master-classuri, cum ar fi: „Chișinăul în pictură”, realizat de către domnul Ion Jabinski (pictor, lector universitar la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, membrul Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova, membrul Clubului Artiștilor Acuareliști din România). Copiii au încercat împreună cu maestrul să facă fiecare câte o copie a picturii realizate de pictorul Vasile Movileanu, *Furtună. Chișinăul vechi*, o pictură în care sunt redați niște copaci foarte înalți ce sunt aplecați de vânt pe una dintre străzile Chișinăului vechi.

La fel, domnul Anatolie Gherasimov, artist plastic, profesor de Artă plastică la Liceul Academic de Arte Plastice „Igor Vieru”, le-a demonstrat copiilor un master-class – „Pictura în acuarelă”. Copiii au aflat care sunt culorile calde, culorile reci, ce fel de hârtie e bine de folosit, care culori se combină cel mai bine și cum se poate obține culoarea dorită. Rezultatul final a fost expoziția de desene „Chișinăul cu ochi de copil”.

În urma întâlnirii cu pictorul renumit Iurie Brașoveanu, copiii s-au avântat cu interes și veselie într-un concurs de desene „Pe patru roți prin Chișinău”. În ultima zi a programului, Centrul Academic Internațional Eminescu a

Filiala „Târgoviște”: atelier
„Simbolurile Chișinăului”.

organizat o evaluare a competențelor participanților și de motivare a talentelor și a angajaților CAIE cu genericul „Gala talentelor pentru copii” și „Miss/Mister” pentru colaboratorii CAIE.

A fost ușor de observat, urmărind activitatea filialelor din cadrul „Provocării verii”, (2021), că fiecare dintre acestea și-a adaptat programul la curiozitățile și doleanțele utilizatorilor, la vârsta și la preferințele acestora. Fiecare participant a beneficiat de atenția cuvenită și, mai important, s-a simțit bine la bibliotecă, percepend această instituție ca un spațiu deschis comunicării și provocărilor. O aventură care a reușit doar datorită unei munci dedicate și pasiunii de care au dat dovadă bibliotecarii.

„VREAU CA ÎN ORAȘUL MEU...”

*Irina COJOCARU,
bibliograf, Secția „Memoria Chișinăului”*

Lumea copiilor este una absolut specială și înglobează în sine o perspectivă novatoare asupra mediului social din care aceștia fac parte. Fără a ține cont de limite, copiii cred că e întru totul posibil transpunerea fantasticului în viața reală, iar imaginația acestora poate naște, uneori, idei geniale care să surprindă orice adult.

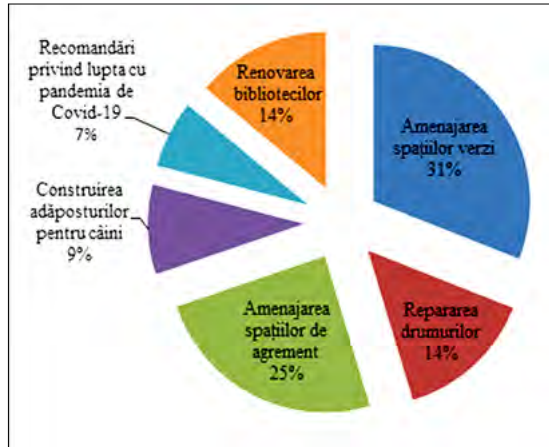
Anume cu o astfel de impresie am rămas în urma Programului „Provocarea verii”, organizat în vara anului 2021, în cadrul căruia s-a lansat ideea de a întreba micii cititorii ai filialelor Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” ce dorințe au către primarul Chișinăului. Surprinzător (sau nu), copiii au dat dovadă de o receptivitate grandioasă, acumulându-se peste 700 de dorințe adresate Primăriei capitalei. Această cifră ne face să înțelegem cât de dornici sunt copiii

chișinăuieni de a se implica activ în viața orașului, venind cu impresii, propuneri, sfaturi pentru primar și chiar mulțumiri la adresa acestuia.

De menționat este faptul că, înainte de a-și expune gândurile, utilizatorii mici au fost implicați în diverse activități de cunoaștere a Chișinăului, participând la lecturi, excursii

și jocuri interactive. În cadrul acestora, copiii au descoperit frumusețea orașului, dar și lucrurile ce ar mai trebui îmbunătățite, aspecte pe care le-au menționat în dorințele scrise. Astfel, putem explica de ce tematica majorității dorințelor coincide. Respectiv, copiii își doresc cel mai mult ca parcurile din Chișinău să fie curate și îngrijite (31% din dorințe). 25% din dorințele copiilor

țin de amenajarea terenurilor de joacă și organizarea mai multor activități de agrement pentru aceștia. Impresionant este faptul că picii sunt interesați de rezolvarea problemelor ce nu îi afectează în mod direct, cum ar fi repararea drumurilor capitalei (14%) și creșterea salariilor la părinți. De asemenea, mulți copii poartă o deosebită grijă față de câinii fără adăpost, de aceea 9% dintre ei se referă la construirea azilurilor pentru animale.

Dorințele colective sunt ajustate cu recomandările singulare inedite, care sugerează atenția sporită a copiilor acordată specificului orașului Chișinău. O fetiță de 10 ani, Nastea, cititoare a Filialei „Nicolae Titulescu”, își dorește ca în oraș să fie mai multe parcări, pentru ca mașinile să nu ocupe terenul de joacă și curtea.

Și totuși, pe lângă abordarea matură desprinsă din recomandările tinerilor cititori, nu lipsesc dorințe năstrușnice, una mai ingenioasă decât alta: „Doresc în Chișinău să fie un muzeu cu dinozauri”, „Să se facă Chișinău-land” sau „Domnule Primar, terminați Covid-19”. Ksenia de la Filiala „Traian” vrea ca în Chișinău să avem o mare, iar Anton, un băiețel de 8 ani de la Filiala „Nicolae Titulescu”, propune să se construiască un muzeu pentru câini.

Toate aceste dorințe le-am cules într-un album, care ne fascinează cu desenele și colajele făcute de tinerii cititori. Animați de provocare, copiii au dat culoare dorințelor. Astfel, găsim printre textele lor o serie de creații desenate, colorate sau decupate. Alții și-au sigilat dorințele în plicuri, pentru a ajunge în siguranță la primar. Noi, desigur, nu le-am deschis, ci le-am atașat în album.

Nu este pentru prima dată când se organizează o astfel de activitate. Prima rundă de dorințe către primar a avut loc în 2016, când Chișinăul împlinise 580 de ani. Atunci însă dorințele au fost scrise atât de copii, cât și de maturi.

PROGRAMUL ESTIVAL „PROVOCAREA VERII” (EDIȚIA 2021) ÎN EVOCĂRI

*Liliana JUC,
șefa Filialei „Târgoviște”*

În cadrul Programului estival „Provocarea verii” (ediția 2021), care s-a desfășurat cu sloganul „Citește și descoperă Chișinăul!”, am acumulat cunoștințe compuse din date, fapte, evenimente, informații despre personalități și lucruri curioase. Obiectivul acestui program estival a fost să explorăm patrimoniul istoric și cultural al capitalei noastre, care în anul 2021 a împlinit 585 ani de la prima atestare documentară.

Astfel, am investigat cartea de vizită / date generale despre oraș (simbolurile municipiului Chișinău: stema și imnul); am văzut care îi este amplasarea geografică pe harta Europei (țările vecine, distanța dintre capitale); ce instituții culturale are; care sunt cele mai cunoscute și vizitate locuri din Chișinău. Ne-am documentat despre originile orașului (prima mențiune documentară, piatra de temelie etc.), am urmărit *Chișinăul la un secol distanță*, l-am găsit *oraș cu istorie*, dar și *oraș cu viitor*. Am văzut cum arată *Chișinăul de ieri și de azi*, *Chișinăul în alb și negru*, am ascultat *Chișinăul muzical*, am admirat *Chișinăul în culori*, am sorbit din *Chișinăul literar*. Ne-au uimit flora și fauna orașului Chișinău, monumentele și locurile istorice, personalitățile chișinăuiene. Am descoperit Chișinăul din cele mai frumoase volume.

De menționat că am beneficiat pe deplin de suportul informațional – blogul „Chișinău – orașul meu” realizat de Secția „Memoria Chișinăului”, unde se găseau prezentări, teste, materiale în format video etc.

Au fost 4 runde de activități diverse, cu informare, recapitulare, dezvoltare a creativității și aplicare a celor însușite. Am descoperit Chișinăul prin emoția culorilor, am aflat care sunt

Biblioteca Municipală
B.P. HASDEU
filiala în zona metropolitană

Filiala Târgoviște

**Invitații care ne-au făcut
Provocarea mai frumoasă!**

				
OLGA PORAIKO, ofiter superior, Sectorul de Poliție nr. 3 din IP Buiucani	DANIELA CIOBANU, cercetător științific, Grădina Botanică Națională „Alexandru Clobotaru”	VIORICA COVALSCHI, scriitoare	VICTORIA FONARI, scriitoare, doctor în filologie, conf. univ. USM	
				
CRISTINA GHERASIM, doctor în istorie, cercetător științific superior, Institutul de Istorie	DIANA MAZNIUC, consultant superior în cadrul Direcției prevenirea torturii, Oficiul Avocatul Poporului	DUMITRU CRUDU, prozator și dramaturg	MARIA PILCHIN, scriitoare, critic literar, jurnalist cultural la TVM1, emisiunea „Lecturi à la carte” TVM1	
				
MARGARETA SPĂNU-CEMĂRTAN, fostă deportată în Culag, scriitoare	ANDREEA JANGĂ, tânăra plasticiană	ALINA CHIRIAC-IVAȘCU, prezentatoare Radiomatină de Weekend, RADIO MOLDOVA	ALEXANDRA MINCIUNA și ADRIANA MINCIUNA, voluntare	
				
TAMARA ROȘCA, medic rezident Obstetrică și Ginecologie, Institutul Mamei și Copilului	DORINA LEȘCO, medic rezident Obstetrică și Ginecologie, Institutul Mamei și Copilului	ALEX JANGĂ, tânăr plastician	VIOREL BOLDUMA, lector universitar, Facultatea de Filologie și Istorie, UPS „I. Creangă” din Chișinău	MONI STĂNILĂ, scriitoare și jurnalistă

Personalități care au făcut „Provocarea verii” mai frumoasă, la Filiala „Târgoviște”.

galeriile de pictură din Chișinău, ce conțin, ce reprezintă. Ghidați de tânăra plasticiană Andreea Jangă, am pictat în tehnica desenului abstract. În cadrul atelierului de creație „Chișinăul văzut de noi”, tânărul plastician Alex Jangă ne-a demonstrat tehnica de lucru – pointilismul, care presupune realizarea unei picturi prin mici pete (puncte) de diferite culori și tonuri. Astfel, participanții au punctat Chișinăul așa cum doresc să-l vadă – verde, frumos, colorat.

Alina Chiriac-Ivașcu, prezentatoarea emisiunii „Matinal de week-end”, Radio Moldova.

Ne-am delectat cu *Chișină-ul muzical*. Ședința pe ritmuri de melodii-șlagăre, în care am îmbinat armonios cunoașterea, lectura și cântecul, a fost una dintre cele mai deosebite. Pie-sele muzicale semnate de Eu-

gen Doga, Constantin Rusnac, Iurie Sadovnic, au readus Chișinăul anilor '70-'80, meritele în buna desfășurare a activității aparținând tinerelor vioriste – Adriana Minciuna și Alexandra Minciuna.

Ora cu genericul „Vacanță în siguranță!” (desfășurată în par-teneriat cu Sectorul de poliție nr. 3 din cadrul IP Buiucani, situat pe str. Ion Creangă 82/1, mun. Chișinău, invitată – Olga Poraico, ofițer superior) i-a făcut pe copii să înțeleagă care sunt riscurile și consecințele unei acțiuni nechibzuite, cât de importantă este vigi-lența și promptitudinea în toate cazurile. Membrii grupului și-au împărtășit micile experiențe de viață, și-au spus și scris impresiile despre întâlnirea cu un specialist în domeniu, au primit materiale promoționale.

Multe și interesante lucruri despre „Grădina Botanică și frumu-sețile ei” am aflat de la cercetătoarea Daniela Ciobanu (Laboratorul „Plante de teren protejat”, Grădina Botanică Națională (Institut) „Alexandru Ciubotaru”). Ne-am îmbogățit vocabularul cu noi termeni, ne-am minunat de unele proprietăți ale plantelor, am ex-clamat la vederea lor, le-am memorizat denumirile. Această oră publică, asemeni unei călătorii virtuale, a fost una foarte informa-tivă și utilă.

Am văzut orașul cu ochi de copil prin *Jurnalul micului călă-tor din Chișinău*. Am recepționat mesajele din textele semnatei Victoria Fonari pentru care mottoul „Orașul vieții mele” este unul relevant și de suflet. Ne-am întreținut în discuții înălțătoare despre poezie, motive de inspirație, sentimente. Ne-am apropiat de ope-ra acestei autoare prin lectură selectivă, folosind tehnica „lectură în ștafetă”, „lectură teatralizată” și „lectură cu pantomimă”. Astfel, cei mai mici au descoperit volumele *Abecică*, *Școala steluțelor*, *Jurnalul micului călător din Chișinău*, iar cei mai măricei – Zbor

Atelier de scriere creativă
„Chișinăul ca text”
cu scriitoarea Maria Pilchin.

în antiteză, *Aleile de corali*, *Atingeri de aripi*, *La marginea absolutului*, *Fericirea din clepsidră*, *Sarea pasiunii*. Am citit în limba română, engleză, italiană poezii din volumul *Moldova*

– o constelație din petalele universului. Analiza mesajului ideatic al poeziilor, dialogul cu scriitoarea despre copilăria petrecută în oraș, despre dorința de a-l reflecta în textele literare, ne-a îmbogățit spiritual.

Am înțeles cum se lucrează la radio, cum se creează o emisiune, care este viața dincolo de microfon, în ce constă munca unui jurnalist. Am sesizat care este diferența dintre o emisiune în direct și una indirectă grație invitatei speciale Alina Chiriac-Ivașcu, prezentatoarea emisiunii „Matinal de weekend” la Radio Moldova. Am făcut exerciții de dicție, primind sugestii de la invitata noastră pentru a avea o articulare mai bună. Am însușit cuvinte noi („a fonoteca”, „dictafon”), am exersat, folosind tehnica „interviul”, cu un reportofon adevărat, ne-am întreținut în discuții interesante vizavi de radio și munca de acolo. A fost o activitate cu vorbă frumoasă, cu pronunție desăvârșită și emoții pozitive.

Despre etimologia cuvântului *Chișinău*, vizita țarului Alexandru I la Chișinău și schimbările care s-au produs în urma acesteia, despre plantarea Grădinii publice, despre Clopotniță, Porțile Sfinte, monumentele care s-au perindat în locul monumentului lui Ștefan cel Mare etc., am aflat de la doctorul în istorie Cristina Gherasim, cercetător științific superior la Institutul de Istorie al MEC. A fost o prelegere persuasivă, care a provocat mult interesul nostru.

Cu Viorica Covalschi, autoarea cărții *Moldița-Crăița și Zimbrișor-Cornișor de pe muntele DOR*, am vorbit despre personajele din acest basm, despre drumul și frământările înainte de apariția volumului. Am lucrat în grup. Astfel, în formatul postrelor, toți au avut posibilitatea să-și manifeste curiozitatea față de cum a apărut cartea, cine a fost îndrumătorul scriitoarei, de unde vine inspirația, dar și să-și exprime părerile vizavi de carte, să-și manifeste admirația.

Inițierea în activitatea „Margareta Spânu-Cemârtan – carte vie” a fost prezidată de prezentarea filmului *Siberia din oase* (regizor – Leontina Vatamanu). În așa fel, copiii au descoperit nume de rezonanță. Istorisirile protagonistei despre „trenul morții”, viața în Siberia, lupta cu frigul, foamea, viața în orfelinate, au provocat empatia copiilor. A fost o altă formă de activitate, unde au avut în față nu doar o scriitoare, o fostă deportată în Gulag, ci o „carte vie”, care inserează între copertile inimii și memoriei unul din cele mai tragice capitole ale istoriei noastre – deportările.

Instructiv-informativă a fost lecția publică „Drepturile și obligațiile copiilor” (invitată Diana Mazniuc, consultant superior în cadrul Direcției Prevenirea Torturii, Oficiul Avocatul Poporului). Membrii grupului au aflat mai multe despre „drepturi și obligații”, despre instituția care apără drepturile copiilor, și anume Avocatul Poporului. Am analizat diferite cazuri propuse de Diana Mazniuc și, sub îndrumarea ei, am sesizat încălcări de drepturi și ignorare de obligații. Întru consolidarea materiei, cele discutate, examinate, au fost redactate grafic. Prezentarea posterelor ne-a demonstrat că participanții își cunosc nu doar drepturile la sănătate, educație, familie, nume, dar și dreptul la inocență, imagine publică. La fel și obligațiile au fost redactate foarte interesant și exact: să fie grijulii cu părinții, să ocrotească mediul înconjurător, să-și iubească țara, să respecte simbolurile, însemnele, valorile naționale. „Drepturile au generat obligațiile”, au concluzionat copii. Astfel, lucrând pe grupuri și-au definit cunoștințele, și-au dezvoltat și mai mult capacitatea de a munci în echipă. A fost o oră cu drepturi și obligații depline: obligația de a livra conștiincios materia participanților și dreptul lor de a recepționa cunoștințe cu obligația de a le însuși.

În cadrul orei „Scriitorii de pe strada bibliotecii tale: scriitorul și ecologistul Mihail Garaz”, am aflat despre militantul ecologist, pedagog și publicist, unul dintre luptătorii înflăcărați pentru unitatea românilor și pentru redeşeptarea sentimentului național. Am făcut cunoștință cu biografia acestei personalități, am lecturat din poeziile sale, am mers la casa unde a locuit, am depus flori, am lecturat și în curtea aceluiași bloc, apoi am pășit spre Troița, care a fost înălțată de către vecini în memoria scriitorului ecologist.

Memorabilă a fost întâlnirea cu scriitorul Dumitru Crudu. Participanții au purtat un dialog în baza cărții *O bătrână de unsprezece ani*, întrebându-l pe autor de ce a optat pentru personajul Maimuța, dacă mai are cărți pentru copii și de la ce vârstă vor

Întâlnirea cu scriitorul Dumitru Crudu.

putea lectura volumele pentru maturi. Scriitorul le-a răspuns ingenios la întrebări și le-a vorbit despre procedeul stilistic „metamorfoză” cu trimiteri la literatura universală. Mesajele participanților către autor, întrebările lor au generat reflecții despre meseria de scriitor. „Cum ați devenit scriitor?”, a fost una din întrebările copiilor. Și atunci scriitorul le-a readresat întrebarea: „Cine poate deveni scriitor sau ce te face să devii scriitor?” Răspunsurile au fost foarte inspirate. Activitatea a fost una interesantă, cu pauze dinamice, discuții literare, lucru în grup, reflecții inedite, incitarea la lectură și provocarea interesului pentru cartea *O bătrână de unsprezece ani* de Dumitru Crudu și întreaga sa operă.

În ziua cu genericul „Nicolae Dabija – scriitorul care a iubit Chișinăul”, am cinstit memoria marelui poet Nicolae Dabija prin lectură, recitare de versuri și melodia *Cât trăim pe acest pământ*. Am declamat poezia *Măria sa, învățătorul*, care a fost publicată în anul 1989, am narat istorii din copilăria scriitorului descoperite în cartea *Așchii de cer*. De asemenea, am lucrat în grupuri pentru a reda grafic un citat preluat din volumul sus-menționat.

Am văzut Chișinăul ca text datorită scriitoarei Maria Pilchin, care a desfășurat un atelier de scriere creativă a textelor la filiala noastră. Astfel, prin puterea imaginației, am vizualizat orașul în semne grafice, unde enunțurile simple erau stradele, frazele compuse din una-două propoziții erau străzi, frazele compuse din și mai multe enunțuri – bulevarde cu intersecții, iar tot ce se găsește pe ele, monumente, parcuri etc. – semne de punctuație. Scriitoarea Maria Pilchin i-a ajutat pe participanți să-și exprime gândurile, să evite unele sintagme, să iasă descărcăreț din unele situații cu permutarea justă a accentelor, i-a atenționat la unele ortograme etc. Discursul motivațional al scriitoarei i-a făcut pe copii să înțeleagă ce înseamnă să te îngrijești de limba pe care o vorbești, ce înseamnă context literar și de ce limba necesită mereu context și care este deosebirea dintre grai și limba literară. (Limba țărănească este ca o ie, amintește de originea limbii literare, de tradiția din ea, de începuturi, dar nu poți purta mereu ie.) Participanții la acest atelier au

scris și au redactat un eseu despre Chișinău. Patru dintre ei, pentru textele lor reușite, s-au ales cu premii-cărți din partea scriitoarei Maria Pilchin. Astfel, proba „Chișinăul văzut ca text” a ieșit una extrem de interesantă.

În cadrul orei „Sănătatea azi – o prioritate”, publicul a ascultat materialul livrat de Dorina Leșco și Tamara Roșca, medici rezidenți. Astfel, copiii au consolidat cele știute, au aflat și mai multe lucruri noi despre igiena corporală, obiectele de igienă personală, alimentația echilibrată, deprinderi sănătoase, orele de somn, regimul zilei, dar și siguranța pe internet, sănătatea psihico-emoțională. Au asistat la un master-class: „Spălarea corectă a mâinilor”.

Prin puterea imaginației, am vizualizat orașul în semne grafice, unde enunțurile simple erau stradele, frazele compuse din una-două propoziții erau străzi, frazele compuse din și mai multe enunțuri – bulevarde cu intersecții, iar tot ce se găsește pe ele, monumente, parcuri etc. – semne de punctuație.

descoperit un nou centru: Youth Clinic Moldova, care oferă gratuit, confidențial, profesionist, servicii de sănătate pentru adolescenți și tineri. La final de activitate, copiii au întrebat ce calități trebuie să aibă un medic, și-au spus impresiile despre această întâlnire, și-au exprimat admirația față de profesia de medic, au transmis frumoase mesaje de apreciere și mulțumire.

Ne-am întâlnit cu scriitoarea Moni Stănilă. Am aflat despre copilul zburdalnic, despre colibele de brad rămase undeva la margine de munți, despre copilăria petrecută în liberă mișcare prin natură, prin pădurea din Tomești, județul Timiș, parte a memoriei autoarei immortalizată în romanul *Războiul solomonarilor*. Până la sosirea invitatei noastre, participanții au fost familiarizați cu scurte date biografice, cu mici adnotări ale unor volume, ca mai apoi să treacă la realizarea unor postere, unde fiecare grup (4 la număr) a avut misiunea de a formula întrebări/mesaje pentru autoare, dar și a tălmăci câte un citat, pe care l-am selectat din volumul *Țipă cât poți*. A fost un dialog cordial, cu întrebări inspirate, cu mesaje frumos formulate, cu multă stare de spirit. Moni Stănilă ne-a mărturisit că orașul verde și frumos pe nume Chișinău îi este foarte drag.

De la lectorul universitar Viorel Bolduma am aflat ce au zis călătorii străini despre orașul Chișinău sau, mai degrabă, ce impresie a produs această urbe asupra lor; cine sunt călătorii străini, care sunt impresiile obiective sau subiective vizavi de un loc vizitat. Am înțeles că aceste mărturii ne-au oferit informații despre

Ora „Vacanță în siguranță!”, desfășurată în parteneriat cu Sectorul de poliție nr. 3 din cadrul IP Buiucani, invitată – Olga Poraico, ofițer superior.

componenta etnică și confesională, arhitectura orașului, modul de viață dintr-o anumită perioadă istorică. Domnul profesor i-a îndemnat pe copii să țină un jurnal de călătorii, să-și noteze impresiile din diverse vizite, care uneori pot deveni unicele surse de referință.

Zi de zi, am adunat informații noi. Am aflat că Centrul este cel mai vechi sector, Ciocana – cel mai nou, Botanica – cel mai mare ca suprafață, cu cel mai mare număr de locuitori, Râșcani – cel mai verde, Buiucani – cu cel mai mare număr de edificii administrative. Am descoperit că în capitală sunt peste 373 de mii de arbori, că Chișinăul este unul dintre cele mai verzi orașe din Europa; că multe străzi din Chișinău poartă nume de orașe europene și, respectiv, în multe dintre orașele europene găsim străzi cu numele de Chișinău. Am sesizat lucruri curioase despre fostul monument din fața clădirii Parlamentului – Karl Marx și Friedrich Engels; despre vestita sculptură cabalină, una din cele mai frumoase din Europa, unde Grigori Kotovski stă pe un cal regal; autorul bustului Mihai Eminescu, Lazăr Dubinovschi și-a pus amprenta pe opera sa (din spatele bustului se poate observa profilul sculptorului). Am reținut că cel mai mic monument este figurina din bronz a Micului Prinț de 11 cm din parcul Valea Morilor, cel mai înalt monument – Serghei Lazo de 7,5 m, iar statuia lui Ștefan cel Mare a fost supranumită și „monumentul călător”.

Am inventariat cunoștințele noastre prin teste, le-am consolidat prin narări interesante între *mit și adevăr*. Apoi, cele însușite le-am fixat în *Jurnalul exploratorului* și le-am redat grafic în postere. Cu titlu de argument, la o oră de recapitulare, ne-am împărțit în grupuri cu denumirile „Monumente”, „Simboluri”, „Muzeu”. Cei din grupul „Monumente” au amintit de cel mai vechi, cel mai mic, cel mai înalt monument, de „monumentul călător”. Cei din grupul „Simbolurile orașului Chișinău” au vorbit despre stemă, steag și alte obiective turistice, precum Arcul de Triumf, Catedrala, Grădina Publică „Ștefan cel Mare și Sfânt”. Grupul „Muzeu” a

La monumentul voievodului Ștefan cel Mare și Sfânt de pe strada Ion Pelivan.

venit cu informații despre Monumentul Cosmonautic, Muzeul Satului. Participanții au fost foarte cooperanți, au lucrat eficient, reproducând din memorie, consultând informații din cărți și de pe internet.

Pe lângă cele enumerate, am scris eseu „Orașul vieții mele”, am explorat virtual cele mai vizitate locuri din Chișinău, am făcut o trecere în revistă a orașelor înfrățite cu orașul Chișinău, ca mai apoi să confecționăm drapelele acestora. L-am comemorat pe voievodul Ștefan cel Mare și Sfânt la monumentul istoric de pe strada Ion Pelivan. Am descoperit cluburi de sport din orașul Chișinău, ne-am încins în competiții sportive, distracții captivante cu nisipul kinetic și jocurile de masă, am pătruns în lumea dansului chișinăuian. Cu floricele de pop-corn, ca la cinematograful, am urmărit videoclipuri care redau frumusețea orașului Chișinău.

Fiecare participant a avut misiunea de a prezenta câte o carte – „Chișinăul pe raftul bibliotecii mele”. După munca individuală, lecturi selectivă, membrii grupului au venit străduitor cu cele mai drăguțe prezentări de carte. Astfel, au fost valorificate volumele cu informații diferite despre Chișinău: *Chișinăul meu*, *Chișinăul literar*, *Chișinăul ascuns* de Lică Sainciuc, *Chișinăul din inima noastră* și *Chișinăul de ieri și de azi* de Iurie Colesnic, *Chișinău* de Amedeo Carrocci etc.

Evenimentul de finalizare (30 iunie) și celebrare a succeselor Programului estival „Provocarea verii” (ediția 2021) a constituit o retrospectivă a rundelor cu totalizări, analiză, sinteză și mesaje din partea participanților. La fel, am făcut o trecere în revistă a

personalităților, specialiștilor în domeniu, voluntarilor prezenți la activități: Andreea Jangă, Victoria Fonari, Olga Poraico, Daniela Ciobanu, Cristina Gherasim, Alina Chiriac-Ivașcu, Viorica Covalschi, Diana Mazniuc, Margareta Spânu-Cemârtan, Dumitru Crudu, Maria Pilchin, Tamara Roșca, Diana Leșco, Alex Jangă, Moni Stănilă, Viorel Bolduma. Domniile lor ne-au făcut vara și orașul mai frumos, iar acest program – unul complet și desăvârșit.

Ședințele noastre au fost atotcuprinzătoare: cu prezentări, teste, discuții facilitate, jocuri, lectură. Componenta „Citește”, desfășurată în diverse tehnici (lectură în voce, lectură în perechi, lectură în ștafetă), a fost continuată ritmic de lecturile individuale, ca mai apoi „Fișa-cronometru” să fie completată cu mândrie. Am reușit să îmbinăm lectura cu activități de explorare și creativitate. Ne-am consolidat cunoștințele atât prin concursuri de erudiție, tehnici activ-participative, narări referitoare la un subiect sau altul, cât și prin întâlniri cu personalități, lecții publice oferite de specialiști în domeniu. Ne-am făcut plinul cu lecturi teatralizate, frământări de limbă, ghicitori, jocuri cognitiv-distractive. Toate activitățile au fost garnisite cu pauze dinamice și exerciții de plasticitate a mâinilor.

Impresiile copiilor, părinților, bunicilor despre Programul estival „Provocarea verii” (ediția 2021, „Citește și descoperă Chișinăul!”) au fost cele mai pozitive, iar artefactul-copacul „Chișinău-585” a înfrunzit cu declarația „Îmi iubesc orașul!”.

CONFESIUNI DIN INIMĂ LA CEAS ANIVERSAR: UN INTERVIU CU PARASCOVIA ONCIU, DIRECTOAREA BIBLIOTECII „TRANSILVANIA”

Raia Rogac: *Nu știu alții, dar eu, când intru într-o instituție care poartă numele unei personalități sau are amplasat acolo un basorelief, personalitate care reprezintă o mare valoare pentru Neam, parcă aș simți prezența lui spirituală, gândurile mi se îndreaptă către ceea ce a fost și continuă să rămână ca un model de urmat. Cât de prezent este Traian Brad, ctitorul Bibliotecii „Transilvania” la evenimentele instituției? cât de des își amintesc de el cei care au avut onoarea și plăcerea de a-l cunoaște? Pentru Parascovia Onciu, cum rămâne în memorie acesta, în special faptele lui, care au lăsat urme palpabile în unele biblioteci ale Chișinăului, în special, cea care își marchează acum cu fast trei decenii de activitate?*

Parascovia Onciu: Povestea Bibliotecii „Transilvania” este captivantă, interesantă, istorică, fiind plăzduită cu pași rapizi, îndrăzneți, nu prin ministere, ci de la Om la Om. În primăvara anului 1991, o delegație din patru persoane de la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj-Napoca a venit în vizită de documentare la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, a ajuns și la Filiala nr. 32 de pe bulevardul Mircea cel Bătrân, nr.7, din sectorul Ciocana al Capitalei. Făceau parte din acea delegație bibliotecarii Doina Popa, Ada Kiraly, Mihai-Mircea Zeicu și Ioan Pop, scriitor-bibliotecar. Știu că la acea primă vizită nu s-a discutat despre deschiderea unei eventuale biblioteci de carte românească, dar la TVR Cluj s-a făcut un aviz cu următorul conținut: „Frații din Basarabia au nevoie de literatură cu caractere latine: donează o carte, care îți place cel mai mult, fraților basarabeni!”. Și chiar în vara aceluiași an a sosit un tir cu 10 000 de volume, însoțit de Alin-Mihai Gherman, un mare bibliofil, lector universitar, un cunoscător excelent în domeniul cărților vechi și rare, reprezentant al Filialei Academiei Române

din Cluj-Napoca. Donația a fost repartizată bibliotecii noastre. Mai târziu, a sosit la Chișinău și o echipă de bibliotecari, din componența căreia făceau parte: Ioana Rotund, Doina Banu, Minerva Răchita, Minerva Cișman. Cu drag, îmi amintesc despre munca efectuată în comun pentru inaugurarea Bibliotecii. A fost o echipă foarte bună, profesionistă, cu oameni deschiși și comunicabili. Începutul activității comune s-a remarcat prin mult entuziasm. Era în luna august. Când însă a început puciul de la Moscova, colegile de la Cluj

au devenit foarte stresate, aveau teama că se vor închide hotarele și că va fi imposibil să plece acasă, la familiile lor. Mai era și teama de a nu realiza ceea ce se dorea foarte mult – inaugurarea Bibliotecii. Nu mai puțin stresate eram și noi. Istoria ne-a oferit practici triste în acest sens. Toate însă se fac cu ajutorul Domnului și al Omului. Am avut noroc și am trecut cu bine de puci. Pe directorul Bibliotecii Județene Cluj „Octavian Goga”, Traian Brad, l-am cunoscut mai târziu. La început comunicam doar prin telefon.

La a treia zi după proclamarea Independenței Republicii Moldova, pe 29 august 1991, într-un cadru festiv, a fost inaugurată Biblioteca „Transilvania”, Filială a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Sunt fericită și mulțumită că am fost implicată, împreună cu echipa, în miezul pregătirilor pentru reorganizarea instituției și implementarea unui mare proiect în viața culturală a Republicii Moldova. Am trăit sentimente de neuitat! Lume multă, lume bună, dornică de schimbare, părea că publicul izvorăște mereu dintr-un șuvoi cristalin nesecat! Prima Bibliotecă de carte românească deschisă în Basarabia de după cel de-Al Doilea Război Mondial! În cartea lui Traian Brad *Lectura și Biblioteca Publică la Cluj* este prezentată ctitoria de suflet și de conștiință a Bibliotecii „Transilvania” din partea Bibliotecii Județene Cluj „Octavian Goga”. Personalități marcante au fost prezente la inaugurare: Mircea Druc,

prim-ministrul Republicii Moldova; Ion Ungureanu, ministrul Culturii și Cultelor; Alexandru Moșanu, președintele Parlamentului Republicii Moldova; parlamentarul Vasile Nedelciuc; mulți scriitori de pe ambele maluri ale Prutului; directori de biblioteci județene, care au pus umărul la constituirea patrimoniului Bibliotecii noastre: Teodor Ardelean, directorul BJ „Petru Dulfu”, Baia Mare; Dimitrie Poptămaș, BJ „Mureș”, Târgu-Mureș; Liana Căprineanu, BJ Turda; Gheorghe Toduș, BJ Satu Mare; Silvia Cosma, BJ Sălaj; Ioan Hentea, director-adjunct BCU „Lucian Blaga”. Societatea

Culturală „Pro Basarabia și Bucovina” a donat fiecărui participant la acest eveniment câte un exemplar al cărțuiei intitulată *Cântecele care ne-au însoțit istoria*. Aceasta include cântece patriotice care s-au cântat și se cântă la toate Zilele Bibliotecii „Transilvania”.

Traian Brad, directorul BJC „Octavian Goga”, a știut să mobilizeze colegii, prietenii, să-i molipsească de

**Am trăit sentimente de neuitat!
Lume multă, lume bună, dornică
de schimbare, părea că publicul
izvorăște mereu dintr-un șuvoi
cristalin nesecat! Prima Bibliotecă
de carte românească deschisă în
Basarabia de după cel de-Al Doilea
Război Mondial!**

„virusul” dăruirii și dorința de a reveni la Chișinău și a contribui la deschiderea de biblioteci de carte românească. Așa au apărut filialele „Onisifor Ghibu”, „Ovidius”, „Târgoviște”, „Târgu-Mureș”, „Alba Iulia”, „Maramureș” ș.a.

R.R.: Îmi amintesc că zilele de naștere Traian Brad le sărbătoream aici, cu noi, pentru că am fost nelipsită de la Zilele Bibliotecii „Transilvania”, chiar dacă m-am încetățenit în sectorul Ciocana al Capitalei din 1994... Toată lumea venea la aceste manifestări cu întreaga familie, iar pentru managerul Bibliotecii soțul și fiul mereu erau alături, constituind un mare ajutor în organizarea și desfășurarea manifestărilor

omagiale. Participanți erau mulți, făcea impresia că sunt de ordinul miilor...

P.O.: La 31 august, în fiecare an, se sărbătorește „Limba noastră cea română”, data care coincidea cu ziua de naștere a ctitorului nostru Traian Brad. Zece ani, neîntrerupt, până la moarte, a fost nelipsit de la sărbătoarea Zilele Bibliotecii „Transilvania”, cu donații impunătoare de carte, cu personalități marcante, oameni care, din respect și recunoștință, susțineau activitățile culturale de la Chișinău. Importante au fost și sunt, în continuare, cele mai impunătoare proiecte, create și derulate de el: Simpozionul „Basarabia și Transilvania: repere culturale”, care se desfășoară timp de 20 de ani; Salonul de toamnă al editurilor din Transilvania; duplexurile profesionale; vernisaje de pictură, lansări de carte ș.a.m.d. Același Traian Brad a sprijinit bibliotecarii din Republica Moldova prin stagii la BJC „Octavian Goga”. Putem spune chiar că ne-a răsfățat, oferindu-ne vizite de documentare în județele Transilvaniei: Alba, Oradea, Mureș, Baia Mare. În anul 1992, cu susținerea Ministerul Culturii din România, a organizat pentru zece bibliotecari din Moldova, care au câștigat concursul „Cel mai bun bibliotecar al anului”, un sejur în câteva județe din Transilvania. Ne-a arătat cât de frumoasă este Țara! O altă calitate

a lui Traian Brad a fost perspicacitatea și buna organizare a tot ce apuca să întreprindă. Încă nu era revenit la Cluj din Chișinău, dar deja începea pregătirea pentru vara viitoare, pentru o nouă ediție a Zilelor Bibliotecii. Era mereu grăbit să reușească să facă multe lucruri bune. Nu-i puteam percepe atunci, când era alături de noi, graba cu care voia să cuprindă necuprinsul, însoțind-o cu expresia: *e puțin timp*. De unde era să știm că la 57 de ani va pleca la cele veșnice? Urmele lui, rămase prin

fapte, sunt perpetuate de noi. El a știut să le așeze la loc luminat și prin ctitoria BJC „Octavian Goga”, ctitorie continuată, mai întâi, de directoarea Doina Popa, apoi de actuala directoară Sorina Stanca. Nu s-a întrerupt firul relațiilor noastre profesionale și de suflet, ajunse astăzi întru omagiere la aniversarea de treizeci de ani a Bibliotecii „Transilvania”. Le suntem recunoscători noi, cei 10

O altă calitate a lui Traian Brad a fost perspicacitatea și buna organizare a tot ce apuca să întreprindă. Încă nu era revenit la Cluj din Chișinău, dar deja începea pregătirea pentru vara viitoare, pentru o nouă ediție a Zilelor Bibliotecii. Era mereu grăbit să reușească să facă multe lucruri bune. Nu-i puteam percepe atunci, când era alături de noi, graba cu care voia să cuprindă necuprinsul, însoțind-o cu expresia: *e puțin timp*.

435 de utilizatori, care avem la dispoziție cele 67 258 de documente informaționale, adunate în fondul Bibliotecii noastre, în mare parte din donațiile transilvănene.

R.R.: De multe ori se spune că nimic nu este întâmplător. Nașterea Bibliotecii „Transilvania” este un exemplu concludent în acest sens. Întâlnirea, la timpul și momentul potrivit, a directorului general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” – Lidia Kulikovski cu Alexe Mare, apoi cu Traian Brad, a fost binecuvântată, decisivă și durabilă.

P.O.: Nimic nu este întâmplător, cu adevărat. Așa se face că, într-o bună zi, directorul general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, Lidia Kulikovski, a mers la Primăria Chișinăului pentru a rezolva unele probleme stringente. Acolo mai era un domn, înalt de statură, în pantaloni albi care, de asemenea, îl aștepta pe primarul Nicolae Costin. Au făcut cunoștință, domnul s-a prezentat ca avocat, spunând că se numește Alexe Mare și că locuiește în Cluj-Napoca, dar este de origine basarabean, fiul lui Gheorghe Mare, membru al „Sfatului Țării”. Din discuții s-a ajuns la motivația vizitei oaspetelui clujean și anume la dorința de a organiza și a aduce la Chișinău o mare donație de carte românească. Cu promptitudine, Lidia Kulikovski a invitat avocatul, marele iubitor de carte, la BM „B.P. Hasdeu”, chit că Sediul Central se afla în preajmă. Din acele prime discuții s-a constituit plămada Bibliotecii „Transilvania”.

Personal, consider că am legături de suflet cu Transilvania. Tatăl meu, Mihail Elisei Onciu (20.05.1909 – 27.03.1990), a fost căsătorit cu o femeie pe nume Anica, din Ardeal. Numele de familie a părinților ei nu-l cunoaștem, avem doar o poză, unde tinerii sunt în calitate de mire și mireasă. Din cele povestite de tata și după cum se vede din fotografie, Anica era o femeie frumoasă, plină de viață. Nimic nu prevestea ceva rău în viața lor. Vestea că bunelul Elisei este grav bolnav, i-a adus pe ei la casa părintească a familiei Onciu în satul Chiperceni, județul Orhei. Era în perioada interbelică. Pe neașteptate, a început cel de-Al Doilea Război Mondial, s-au închis hotarele și plecarea înapoi în Transilvania a tinerei familii nu a fost posibilă. Tata a fost înrolat în armata rusească și dus să lupte în Germania, a fost rănit la picior cu o schijă și în trenul militar a întâmpinat biruința. Venit acasă, a aflat că nu mai are soție. Ea a decedat și a fost înhumată în cimitirul satului Chiperceni. Am încercat, după 1990, să căutăm urmele acestei familii în Ardeal, dar nu am reușit să găsim rudele Anicăi.

În perioada sovietică, nu mă gândeam și nu intuiau că soarta îmi va aduce Acasă „Transilvania”, prin numirea mea pe post de director al primei biblioteci de carte românească în Basarabia. De multe ori, pe parcursul vieții și muncii la Biblioteca „Transilvania”, după proclamarea Independenței Republicii Moldova, m-au obsedat gân-

duri, de ce nu ar mai fi trăit tata măcar încă un an, ca să-l pot întreba mai multe despre locul de trai din Transilvania, ca să poată merge la casa lui din Ardeal. Mult-mult și-a dorit acest lucru, voia să se întâlnească cu rudele de acolo, care ar mai fi rămas în viață. La Chiperceni, în perioada sovietică, în familie, nu se vorbea despre România, de teamă ca noi, copiii, să nu spunem ceva interzis și să pătimească capul familiei. Tatăl meu era abonat la mai multe ziare și reviste din România, chiar și la *Scânteia*. Îmi amintesc de tata, fiind încă mică de tot, când stătea cu ziarul *Scânteia* în mână și-l citea. Culmea a fost că chiar și la acest ziar comunist, mai apoi, i-a fost interzis să se aboneze. Părinții mei așa și nu au învățat alfabetul chirilic, nici n-au dorit, felicitările de sărbători le scriau cu litere latine. Pe plicuri însă adresa noastră de la Chiperceni o completam noi, copiii, cu alfabet chirilic, când veneam la părinți acasă. A fost un mare disconfort al generațiilor, deoarece atât bunicii, cât și părinții, au scris și citit doar cu alfabet latin, noi însă cu cel chirilic, fiul meu la fel. Această situație era caracteristică pentru orice familie basarabeană. Acum, nepoții, care s-au născut după 1999, rotunjesc, vorba lui A. Mateevici, frumoșii crini latini. Iată că Istoria se repetă... Să ne dea Domnul să avem și Reunirea cu Patria mamă, măcar pentru nepoți și strănepoți!

M-au răscolit amintirile, dar să trecem la activitatea mea de la Bibliotecă. Îmi este foarte dragă „Transilvania”, munca pe care o prestez și publicul, care ne pășește pragul. Noilor generații de utilizatori le povestim despre fondarea acestei Biblioteci, despre oamenii care au pus umărul, despre activitatea noastră comună. Un loc aparte în sufletul nostru, celor care au fost de la începutul activității la „Transilvania”, îl au ctitorul ei Traian Brad,

Doina Popa și Sorina Stanca, care l-au urmat la directorat. Despre toate acestea povestim cu însuflețire la multe din manifestările Bibliotecii, o parte din proiecte fiind organizate în comun cu partenerii de la Cluj. De exemplu, „Bătălia Cărților” este acum în al șaptelea an. Celor care au fost cei mai buni la „Bătălia Cărților” le-au fost organizate excursii de către BJC. Această „Bătălie...”, *împrumutată* de la BJC „Octavian Goga”, s-a desfășurat în toate filialele Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. De la „Transilvania”, premiul „Cel mai bun cititor al anului” (pentru anul 2019), a fost câștigat de Diana Damir, o cititoare activă de la Liceul Teoretic „Gaudeamus”. Merită să amintesc, acum și aici, că chiar de la înființare, cu ajutorul colegilor clujeni, am fondat Pinacoteca încorporată în structura „Transilvaniei” și pusă la dispoziția publicului larg. Cu succes funcționează și Salonul de carte teologică, organizat din 1992. Cărțile din acest fond, fiind donate de la Cluj, Alba Iulia și Sibiu, au fost un suport temeinic pentru primii studenți de la Facultatea de Teologie, deoarece atât Facultatea, cât și majoritatea bisericilor și mănăstirilor de la noi și-au redeschis ușile pentru întreaga populație a Republicii Moldova abia după proclamarea Independenței. Mult îndrăgît de public este și Concursul „Pe aripi de cocor sosit-a Mărțișor”. Stagiunile organizate de către BJC sunt pentru noi un adevărat laborator de creație. Am beneficiat, după cum am mai menționat, și de excursii într-o țară ne cunoscută, pentru a vedea pe viu frumusețea ei. Am vizitat și Muzeul de la Ciucea, unde este locul de veci al lui Octavian Goga; de asemenea, orașul Alba Iulia, cu semnificația lui istorică, mai ales cea de la 1 decembrie 1918; Biblioteca de carte rară „Batthyaneum” de la Cetate; Câmpia Libertății – Mica Romă a lui Mihai Eminescu; baștina lui Timotei Cipariu; baștina lui Inochentie Micu Klein; Casa lui Lucian Blaga de la Lančrăm; Salina de la Turda; Muzeul istoric și Biblioteca Municipală Reghin, condusă de directorul ei Marin Șara, pe care am avut onoarea să-l cunoaștem și care a făcut o donație de trei ghitare pentru Biblioteca „Transilvania” – toate aceste momente de neuitat ne-au răscolit sufletul. Să știți că am vizitat cele mai mari biblioteci județene din Transilvania.

R.R.: *Pe lângă basorelieful lui Traian Brad din holul Bibliotecii „Transilvania”, aici a mai existat și un Cenaclu care-i purta numele, condus și moderat de regretatul Vlad Pohilă. Acesta întotdeauna își măsoară activitățile și performanțele, comparându-le cu cele ale lui Traian Brad. Acum, când ambii se află sub aureola*

stelară, aş propune continuitatea acestui Cenaclu, asumându-mi moderarea lui... Am putea stabili relații de schimb și colaborare între licee de la Cluj și din sectorul Ciocana al Chișinăului întru comemorarea și perpetuarea faptelor lui Traian Brad...

P.O.: Traian Brad nu a lipsit niciun an de la Chișinău în data de 31 august, când se sărbătorește „Limba noastră cea română” care, după cum am subliniat mai sus, era și ziua lui de naștere. Zilele Bibliotecii „Transilvania” începeau pe 29 august. Era cu noi, în familia mare a bibliotecarilor, la această Mare Sărbătoare care, de regulă, se desfășura conform unui program municipal și era destinat publicului întregii țări. Era mereu prezent la depuneri de flori la monumentul lui Ștefan cel Mare și Sfânt, la dezvelirea busturilor marilor scriitori de pe Aleea Clasicilor, în vizite la Ambasada României din Republica Moldova, la inaugurarea bibliotecilor „Ovidius”, „Târgoviște”, „Alba Iulia”, „Târgu-Mureș”, „Maramureș”, pentru care a avut o contribuție directă. Deși era sărbătoare, multe personalități notorii de pe ambele maluri ale Prutului, cărora li se alăturau mulți scriitorii și directori de biblioteci, erau prezenți la Zilele Bibliotecii „Transilvania”. Pentru a nu omite pe cineva, nu voi încerca să-i enumăr. Pilda lui Traian Brad au urmat-o și alți directori de biblioteci județene, care au deschis la Chișinău biblioteci de carte românească. O parte le-am numit deja, ultimele din această salbă minunată sunt „Ștefan cel Mare” și „Liviu Rebreanu”. Donații de carte românească au fost aduse prin intermediul lui Traian Brad și pentru multe alte biblioteci din Moldova: Biblioteca Națională a Republicii Moldova, bibliotecile universitare, Biblioteca din Florești. Cei care l-au cunoscut pe Traian Brad au devenit, în timp, prietenii lui. El nu putea să refuze

nimănu. Oricine l-ar fi rugat să ajute, el punea numaidecât umărul. Studenții basarabeni erau ajutați, când venea cu un mare autocar de la Cluj, aducându-le, la Chișinău, bagajele. Și invers, acestea mergeau spre Cluj, fiind, mai întâi, depozitate la BJC, iar studenții veneau să le ridice, devenind apoi utilizatorii activi ai instituției. Dar ce Bibliotecă mare și frumoasă a construit Traian Brad la Cluj! Proiectul ei urma să fie implementat gratis pentru noul sediu al BM „B.P. Hasdeu”. Funcționarii Primăriei de la Chișinău au promis, dar aceste promisiuni au rămas nerealizate până în prezent, din păcate!

Da, a activat pentru tinerii utilizatori Cenaclul „Traian Brad”, dirigit de bunul nostru prieten, ziarist, omul de omenie Vlad Pohilă. Mi se strânge inima la gândul că nu mai e printre noi, de mai bine de un an. Îi aud mereu cuvintele de laudă pentru Biblioteca noastră dragă, dragă și lui – „Transilvania”. Cu acest calificativ o prezenta oriunde mergea. Acest lucru mă încuraja. Mă străduiam să depun efort maxim într-o bună funcționare a „Transilvaniei”, ca lumea să se convingă că suntem apreciați și prețuiți pe merite. La ședințele Cenaclului veneau istorici, scriitori, oameni de bună credință, ca să vorbească despre însemnătatea cunoașterii limbii române, despre splendorile ei, despre evenimentele istorice importante, care au avut loc pe acest colț de pământ. O prezență activă în cadrul ședințelor o demonstau istoricii Anatol Petrencu, Mihai Tașcă, Ion Varta, scriitorii Mihai Cimpoi, Ion Hadârcă, dr. în economie și artistul-fotograf Vasile Șoimaru ș.a.

Ședințele erau interesante, dar mai ales utile pentru tineri și nu numai. Se făceau și donații de carte pentru Bibliotecă de la invitați, în special cărți de autor cu autografe. Simțim mult lipsa lui Vlad Pohilă. Propunerea dvs. e foarte bună și suntem bucuroși pentru renașterea Cenaclului, omagiind astfel cele două personalități – Traian Brad și Vlad Pohilă – într-o comemorare și perpetuare a faptelor bune.

R.R.: Știu că de la bun început ați lansat și Cartea de Onoare. Să ne amintim de câteva gânduri lăsate de Traian Brad, dar și de alte câteva a celor mai marcante personalități. Regret că nu am avut posibilitatea să merg la Traian Brad Acasă, în vizite la Cluj, deși mi s-a promis, și nu o singură dată... Poate, aș fi reușit să fac un interviu amplu cu el, nu doar din cele succinte pentru Radio Actualități, căci pe-atunci îmi desfășuram activitatea mai întâi la Radio Moldova, apoi la Agenția Moldova Press.

P.O.: Treizeci de ani este un termen de rezistență în timp. Biblioteca „Transilvania” s-a consolidat și nu a cedat poziția din topul celor mai performante instituții. Basorelieful din holul Bibliotecii ne amintește de Traian Brad, de munca lui depusă pentru noi, cei din Moldova, bibliotecarii de la prima Bibliotecă de carte românească după cel de-Al Doilea Război Mondial. Acest efort face parte din viața, munca, obstacolele pe care le-a suportat fără să spună în public despre greutățile întâlnite. Până și trecerea subită la cele veșnice, prea devreme, a fost neașteptată. Basorelieful este rodul muncii sculptorului Valeriu Doicov.

Fiind în vizită la Muzeul de la Ciucea, la locul de veci al lui Octavian Goga, în 1994, am avut ocazia să țin în mână Cartea de Onoare și să scriu un mesaj, pentru a pune în valoare străduința gazdelor și importanța instituției. Știam că ceea ce scrii cu penița nu tai cu bărdița. Astfel că am introdus și noi Cartea de Onoare, care este o sursă importantă pentru posteritate. La marile sărbători și activități ale Bibliotecii „Transilvania” rugăm oaspeții de onoare să-și înveșnicească impresiile. Cu regret, trebuie să spun că s-au găsit și niște indivizi netrebnici, care au furat prima Carte de Onoare a Bibliotecii, unde erau și mesajele ctitorului nostru, Traian Brad. Deținem doar autografele lui de pe cărțile *Panade: 700 de ani* și *Lectura și biblioteca publică la Cluj*, el fiind și autorul lor.

R.R.: *De rând cu Traian Brad și Vlad Pohilă, au plecat în eternitate și alți buni prieteni ai Bibliotecii, pe care ar trebui să-i cinstim cu un minut de reculegere, de amintire. De exemplu, dr. Tudor Colac care, de asemenea, a condus un cenaclu intitulat „Rapsozii Ciocanei”.*

P.O.: Cu regret, au plecat la cele veșnice mulți oameni dragi, prieteni ai Bibliotecii „Transilvania”. Veșnică să le fie pomenire! Urmele lor sunt peste tot în Biblioteca „Transilvania” și în amintirile noastre. Deseori organizăm activități întru comemorarea lor. 30 de ani e o perioadă lungă pentru o viață de om, dar și scurtă... Deci, să-i amintim cu drag pe cei plecați: cap de pomelnic Traian Brad, apoi Virgil Bulat, Mircea Zeicu, Teodor Tancu, Alexe Mare, Ioan Pop, Nicolae Josanu, Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi, Constantin Tănase, Alexei Rău, Vlad Pohilă, Tudor Colac, Maria Colac, Gheorghe Ghimpu, Alexandru Moșanu, Petru Cărare, Anatol Codru, Andrei Burac, Vasile Vasilache, Aureliu Busuioc, Victor Dumbrăveanu, Argentina Cupcea-Josu, Gleb Ciacovschi-Mereșanu, Efim Tarlapan, Dorina Surugiu-Negrei, Serafim Saka, Victor Teleucă, Pavel Balmuș, Lazăr Ciobanu, Nicolae Esinencu, Tudor Braga, Andrei Vartic, Ion Miloș, Ion Borș, Ion Bejenaru, Ion Proca, Anatolie Sărăcuța (pretorul nostru), Eleonora Romanescu, Glebus Sainciuc, Petru Moșnoi, Vasile Cojocar și... și... Toți cei pomeniți au fost, cu diferite ocazii, de nenumărate ori la Biblioteca „Transilvania”, reprezentând categoria personalităților marcante, care nu numai că au participat la manifestările culturale, organizate pe parcursul a trei decenii, dar au promovat, prin atitudinea și luările lor de cuvânt, limba și literatura română, lectura,

adevărul istoric, frumosul, arta, valorile inedite etc. Un cuvânt aparte de pomenire îl am pentru doctorul în etnologie, folcloristul Tudor Colac, locuitor al sectorului Ciocana, care a creat Cenaclul „Rapsozii Ciocanei”: organizator excelent, Om de omenie, de o rară cumsecădenie, cu invitați aleși pe sprânceană, astfel că la ședințe totdeauna sala era arhiplină, neîncăpătoare pentru public. În plus, a dăruit Bibliotecii o parte din cărțile din biblioteca sa personală. Ținea mult la Biblioteca „Transilvania”. Am observat că anume personalitățile marcante din diferite domenii care locuiesc la Ciocana își manifestă dragostea și generozitatea față de instituția noastră. La începutul anului 2021, Tudor Colac a decedat subit împreună cu soția sa Maria, răpuși de Covid-19. Îmi este trist pe suflet la amintirea lor. Dr. Tudor Colac mai avea multe de spus, de scris și de realizat. Lumină lină lor și tuturor celor plecați, prieteni buni ai Bibliotecii „Transilvania”.

R.R.: *Cât de mult s-ar fi bucurat Traian Brad de această aniversare! Îmi pare că au trecut de atunci câteva decenii, fără prezența lui vie. Permanentă însă e cea spirituală...*

P.O.: Da, douăzeci de ani au trecut de când Traian Brad a trecut la cele veșnice. La 29 august 2021 se împlinesc 30 de ani de la inaugurarea Bibliotecii. Manifestările festive în anul acesta au debutat la 31 august, desfășurându-se în colaborare cu Pretura sectorului Ciocana, Biblioteca Județeană Cluj „Octavian Goga”, Uniunea Scriitorilor din Moldova, Uniunea Artiștilor Plastici din Moldova, alți parteneri de colaborare – 18 la număr. Sărbătoarea „Limba noastră cea română” a fost marcată cu un program deosebit, cu invitați din România și public larg de la Chișinău. Cred că și Traian Brad a fost alături de noi, ne-a urmărit de Sus, din cer, bucurându-se de realizate noastre și de continuitatea ctitoriei Bibliotecii „Transilvania” din partea Bibliotecii Județene Cluj „Octavian Goga” de către urmașii lui – directoarele Doina Popa și Sorina Stanca.

R.R.: *Care a fost specificul actualei ediții?*

P.O.: Anul acesta „Zilele Bibliotecii” s-au desfășurat în perioada 31 august – 2 septembrie. Sărbătoarea a debutat în acordul muzical al orchestrei „Fulger” a Inspectoratului General de Poliție al MAI, completat de dansuri interpretate de ansamblul „Angels dance” de la Centrul de Creație a Copiilor „Ghiocel” de la Ciocana. După care, în prezența celor mai fideli prieteni și parteneri ai Bibliotecii „Transilvania”, au fost rostite mesaje de felicitare și au

fost înmânate Diplome de Excelență. De treizeci de ani, Biblioteca „Transilvania” împreună cu Biblioteca Județeană Cluj „Octavian Goga” desfășoară un parteneriat de invidiat, astfel realizându-se schimburi de delegații, de publicații, programe profesionale și culturale comune. De fiecare dată, colegii clujeni vin cu donații de carte, reviste și echipament deosebit de considerabile. Anul acesta numărul de volume depășește cifra de 500 de unități, fiind prezentată în prima zi a manifestărilor culturale de însăși directoarea Bibliotecii Județene Cluj „Octavian Goga”, dr. Sorina Stanca, pentru care a fost construită din partea gazdelor o ingenioasă Coloană infinită a Cărților, semnificând numărul tot mai mare și valoros al completărilor colecțiilor Bibliotecii „Transilvania”.

Tot în prima zi a aniversării a fost lansată voluminoasa și complexă monografie, intitulată *Biblioteca Transilvania: trei decenii de contribuție comunitară*, autori fiind dr. Lidia Kulikovski, director adjunct al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”; Parascovia Onciu, directoarea Bibliotecii „Transilvania”; Ludmila Capița, șef secție de la aceeași instituție. Au mai fost lansate și alte patru cărți dedicate Bibliotecii „Transilvania”: *Biblioteca din inima mea*, semnată de Parascovia Onciu; *Transilvania: treptele împlinirii mele sufletești* de Ludmila Capița; *Utilizatorul, factorul nostru dinamic* de Mila Șeremet și *Pledoarie pentru lectură* de Tatiana Donțu – colaboratoare ale bibliotecii. Prezentarea volumelor a fost făcută de coordonatoarea acestora, dr. Lidia Kulikovski. În continuare, dr. hab. Elena Prus a susținut conferința „Autoritatea limbii române la 30 de ani de Independență a Republicii Moldova: între festus și nefastus”, care s-a bucurat de o audiență numeroasă și de un mare interes din partea publicului. Activitățile din prima zi au fost întregite și de vernisarea expozițiilor de pictură și ceramică „Memorie și culoare” a artistului plastic Oleg Dobrovolschi și „Cămașa tradițională – grai și suflet strămoșesc” din partea Comunității Șezătoarea „Basarabia”, prezentată de Corina Rezneac.

Ziua a doua a fost dedicată Duplexului profesional, intitulat anul acesta „Reinventarea bibliotecii”, lucrările căruia au fost moderate, de altfel, ca și majoritatea activităților aniversare, de dr. Mariana Harjevschi, directorul general al BM „B.P. Hasdeu”. Cu acest prilej, au susținut comunicări Lidia Kulikovski, Sorina Stanca, manager al Bibliotecii Județene Cluj „Octavian Goga”, Simona Floruțău, Alexandra Moldovan, Georgeta Topan, de la aceeași instituție, dr. hab. Nelly Țurcan de la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. Au

mai fost lansate cărțile *Ludicul în activitatea bibliotecii publice*. *Vademecum pentru bibliotecari și Biblioteca interactivă*. 111 forme și metode de animație de Lidia Kulikovski; *Explorarea metodelor de cercetare în domeniul biblioteconomic și științe ale informării* de Nelly Țurcan. Maria Pilchin a venit la sărbătoare cu volumul de interviuri *Ștefan cel Mare 148. Diagonale*, iar Natalia Goian cu lucrarea *Prelucrarea informației: Manual pentru bibliotecile publice*; încheindu-se șirul cu volumul *Universul lecturii la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*, sintetizat de directorul adjunct al Bibliotecii Municipale Elena Butucel.

Ultima zi din cadrul Zilelor Bibliotecii „Transilvania” a fost consacrată partenerilor. S-au desfășurat recitaluri de poezie, a avut loc prezentarea Galeriei artelor frumoase, a Roboticii la bibliotecă, a jocurilor cinetice, s-au prezentat spectacole ale Teatrului Municipal de Păpuși „Guguță”, s-au organizat master-class-uri privind decorarea pietrei ș.a.

R.R.: *Cred că Monografia „Transilvaniei”, intitulată „Biblioteca Transilvania: trei decenii de contribuție comunitară” bate toate recordurile de până acum la acest gen. Felicitări tuturor celor implicați în această construcție de carte solidă.*

P.O.: Un compartiment important în activitatea Bibliotecii îl constituie cercetarea științifică. La aniversare va fi prezentată biobibliografia scriitorului Ianoș Turcanu, alcătuită în acest an de bibliotecara noastră Ludmila Capița, împreună cu specialiștii de la Secția Studii și cercetări, fiind dedicată aniversării scriitorului la 70 de ani. Este a treia ediție a cărții, primele tot noi le-am realizat. La acest capitol, mai avem elaborate biobibliografiile dedicate scriitorilor Leo Butnaru (două ediții), Ion Bejenaru, Petru Cărare, Renata Verejanu, Constantin Tănase, Ion Proca, Petru Zadnipru, actriței Ninela Caranfil (două ediții), dr. în economie Vasile Șoimaru. Utilizând fondurile Bibliotecii, am alcătuit și bibliografiile tematice: *Mircea Eliade – 100 de ani de la naștere*, *Dimitrie Cantemir*, *Ștefan cel Mare și Sfânt*, *Transilvania – țară de dor*. Despre activitatea Bibliotecii „Transilvania” mai avem volumele: *Cronica*

devenirii noastre. *Un CV al Bibliotecii „Transilvania” (1991-2010), Filiala „Transilvania”: Portret din cuvinte, Biblioteca „Transilvania” – 10 ani de existență (1991-2001), Repere Bibliografice, Hronicul Zilelor Bibliotecii „Transilvania” 1991-2001; cărți cu autografe: Din Colecția Bibliotecii Publice „Transilvania”; Gazeta Bibliotecarului, 2001, nr. 11 (ediție specială). Am avut și o ediție specială a revistei „BiblioPolis” („In memoriam Trăian Brad”), intitulată *Un mare absent în lumea bibliotecară*, apărută la 31 august 2005.*

R.R.: *De la Cluj, ca de obicei, a venit o delegație de oaspeți...*

P.O.: Bineînțeles, am primit cu mult drag delegația Bibliotecii Județene „Octavian Goga” din Cluj și, după cum am mai menționat, tradiționala donație de carte întru bucuria cititorilor noștri. Trebuie să subliniez că volumele aduse de colegii clujeni sunt unice de felul lor, ceea ce nu dețin alte filiale, dar și numai decît carte nou tipărită. Din componența delegației au făcut parte Sorina Stanca, managerul Bibliotecii Județene Cluj „Octavian Goga”, precum și colaboratoarele Simona Floruțău și Alexandra Moldovan.

R.R.: *Aș remarca succesul și continuitatea pe linie ascendentă a relațiilor de colaborare dintre instituțiile Biblioteca „Octavian Goga” de la Cluj și Biblioteca „Transilvania” din municipiul Chișinău, afirmație făcută de directoarea instituției tutelare, dr. Sorina Stanca, într-un interviu realizat nu demult. Acestea sunt permanente și deosebit de fructuoase. De altfel, care e rolul actualei conduceri a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, în persoana dr. Mariana Harjevschi, discipol a fostului director general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, Lidia Kulikovski, întru stimularea colaborării?*

P.O.: Colaborarea dintre BM „B.P. Hasdeu” și BJC „Octavian Goga” este una excelentă. Schimbarea managerilor nu a influențat decît în aspect pozitiv colaborarea noastră. Lanțul trăinicieii nu a fost întrerupt. Sunt relații sănătoase, prietenești, frumoase, de la om la om, cu cele mai bune rezultate. De comun acord se discută, se acceptă, se decide ce și cum e de făcut. Ambele direcții, dr. Mariana Harjevschi și dr. Sorina Stanca, au o experiență bogată de activitate în domeniul biblioteconomic. Duplexurile profesionale sunt organizate la cel mai înalt nivel cu susținerea comunicărilor bibliotecarilor din întreaga Republică Moldova, din biblioteci naționale, universitare, academice, școlare și din România, la fel, cu prezentarea celor mai noi experiențe, tehnologii informaționale din domeniu. În perioada anilor 1989-2013,

am lucrat și am învățat de la dr. Lidia Kulikovski, care deținea funcția de director general al BM „B.P. Hasdeu”. Mi-a fost interesant, am avut noroc cu un asemenea director, care are încredere mare în subalterni. Risca în unele cazuri, dar până la urmă soluționarea era pozitivă și, evident, aveam satisfacția împlinirii. Învățam multe din experiența dânzei, pe care ne-o împărtășea cu generozitate. De real folos ne erau instruirile profesionale, care se desfășurau parcă în atmosferă de sărbătoare. Cu drag mergeam la ele să aflăm multe lucruri noi. Dr. Lidia Kulikovski citește foarte mult, seara lua cartea solicitată la Biblioteca noastră și dimineața o returna. Când plecam la Cluj-Napoca, nu dorea nimic să-i aducem decât cărți de specialitate, ne dădea bani și lista cărților, pe care trebuia să le căutăm în librării. După ce le citea, le dăruia Bibliotecii noastre sau Bibliotecii Centrale ale BM „B.P. Hasdeu”, ca să le citească și alții. Este o inovatoare în tot ce face. A știut să cucerească multe cadre tinere, care nu au abandonat bibliotecile, plecând la munci peste hotare. Munca de bibliotecar niciodată nu a fost remunerată la nivelul corespunzător efortului intelectual depus. Avea putere de a convinge și de a vedea în tânărul proaspăt angajat perspectivele de dezvoltare și creștere profesională.

Dr. Mariana Harjevschi este discipolul dr. Lidiei Kulikovski. Au realizat împreună proiectul Bibliotecii Publice de Drept, fiind directoarea acestei instituții sub îndrumarea directorului de atunci Lidia Kulikovski. Ne-a ajutat la cizelarea unor proiecte de implementare în acele vremuri, având abilități bune la acest capitol. Devenind director general al BM „B.P. Hasdeu”, Mariana Harjevschi susține activitatea Filialei „Transilvania”, ajutorul și sprijinul necesar ne sunt acordate în deplină măsură.

R.R.: *Mai știu, de asemenea, că o parte din inițiativele, mai bine zis proiectele Bibliotecii „Octavian Goga” de la Cluj, au fost preluate de BM „B.P. Hasdeu”, inclusiv de „Transilvania”, și se desfășoară cu succes de mai mulți ani. Se întâmplă și invers?*

P.O.: Proiectele Bibliotecii „Octavian Goga” și BM „B.P. Hasdeu” au fost diferite. Nu aș zice că s-au copiat, fiecare avea propria viziune. Dar experiența a fost împărtășită reciproc pentru o funcționare bună a ambelor instituții. La deschiderea Filialei „Transilvania”, în Republica Moldova se practica „Clasificarea Universală”, care era mai complicată. Noi am mers după „Clasificarea Zecimală” – aranjarea la raft a documentelor după genuri literare e mult mai

comodă. În biblioteci, secțiunile pentru copii și maturi nu erau separate. Noi am organizat, după modelul Bibliotecii de la Cluj, Oficiul separat pentru copii. În Cluj, Biblioteca Județeană nu avea filiale. Ulterior, după modelul BM „B.P. Hasdeu”, în mai multe cartiere ale Clujului, partenerii au deschis filiale. În 2001, am implementat proiectul „Ludoteca”, după care a apărut și la ei acest interesant proiect pentru copii. Expoziții de pictură în anii 1991 nu se practicau în bibliotecile din Republica Moldova. Fiind în vizită de documentare la ei, am preluat această practică nu numai noi, dar și multe biblioteci din Republica Moldova. Păpușile de la Teatrul din Cluj datorate de către Nicoleta Brad au venit să bucure copii cu spectacolele poveștilor lui Ion Creangă, poveștilor populare românești, mânuite de bibliotecari și copii. Programul „Bătălia Cărților” a fost implementat de către BJC „Octavian Goga”. În anul următor s-a implementat și la BM „B.P. Hasdeu”. Toate activitățile noastre, în ansamblu, nu sunt competiții, ci conlucrare pentru binele și comoditatea utilizatorilor din ambele instituții.

R.R.: Aniversările sunt un prilej de festivitate, dar și de bilanț. Aș vrea să încheiem acest dialog cu unele exemple doveditoare...

P.O.: Aniversările cu adevărat sunt un motiv de bilanț. Noi suntem în mare parte câștigători, deoarece, la începutul anilor '90, nici o bibliotecă din Republica Moldova nu a avut ocazia de a beneficia de cărți, documente informaționale cu caractere latine, într-un număr atât de impunător. Cozile după ele erau până în stradă. Am trăit aceste clipe de neuitat, irepetabile. Documentele din domeniul istoriei erau suprasolicitate, începând de la academicieni, profesori universitari, studenți, până la liceeni, oameni simpli, interesați să cunoască istoria noastră adevărată. Și în acest an, la aniversare, colegii noștri clujeni au venit cu plinul – peste 500 de

volumे noi nouțe, pentru care le suntem recunoscători, inclusiv celor care sponsorizează aceste loturi de carte și, bineînțeles, Consiliului Județean Cluj.

R.R.: În virtutea faptului că în primii ani cozile doritorilor de a împrumuta cărți în grafia latină (o raritate pe atunci) se mențineau chiar și

după ușa de la intrare, acum situația s-a schimbat, nu și numărul utilizatorilor, grație diversificării formelor de activitate. S-ar fi părut că Internetul putea slăbi interesul, dar tocmai activitățile online l-au sporit. Deschideți aici parantezele...

P.O.: Pe parcursul acestor ani, au fost multe schimbări în bine. Cartea a venit în fiecare an la Biblioteca „Transilvania”, uneori în număr mai mare, alteori în număr mai mic. Motivul e simplu: nu deținem depozit, nu avem unde să le păstrăm. Am selectat dubletele ce erau în plus și le-am donat altor biblioteci, altor filiale. Un număr mare de cărți a fost oferit Universității din Cahul, Penitenciarului nr. 13 din Cricova (aveam chiar și o filială la Cricova). În ultimii ani, s-a mers pe completarea după solicitările utilizatorilor – carte nouă, carte selectivă, carte solicitată. Costul lor fiind mai mare, bineînțeles că astfel scade și numărul de exemplare. S-a adus foarte multă carte din domeniul psihologiei, din literatura universală actuală. Internetul are și el plusurile și minusurile sale pentru biblioteci, dar pandemia de Covid-19 a cam rărit publicul de vârstă a doua și a treia. Teama de a se infecta e mare. Copiii sunt mai prezenți, împrumută cărțile solicitate, vin la manifestări. Programul „Provocarea verii” a fost unul benefic, au fost toate sejururile aglomerate, lectura a fost pe prim plan. Unul din subiectele de vacanță a fost cunoașterea Chișinăului, care în iulie a împlinit 585 de ani de la prima atestare. În așa fel, copiii au avut prilejul de a se familiariza mai bine cu orașul în care s-au născut, cu personalitățile lui, cu semnificația numelor pe care le poartă străzile din sectorul în care locuiesc ș.a. Activitățile organizate online s-au bucurat de succes. Întâlnirile copiilor cu mai mulți scriitori i-au mobilizat să citească, să se pregătească de acestea. Interesante au fost întâlnirile cu scriitorii Ion Anton, Claudia Partole, Ianoș Țurcanu, Alina Trofim, Titus Știrbu, Leo Butnaru, Constantin Dragomir.

R.R.: ***Și fiindcă această aniversare e una deosebit de semnificativă, aș vrea să nominalizați pe toți membrii echipei care s-au implicat cu multă ardoare și dăruire în pregătirea acesteia. Evident că felicitările se îndreaptă și către coordonatorii de la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, și către partenerii de la Biblioteca „Octavian Goga” de la Cluj.***

P.O.: Aniversarea este un moment festiv și important atât pentru instituție, cât și pentru colaboratorii ei. Pentru reușita sărbătorii își pun umărul mai mult inclusiv factorii de decizie. Principalii

sunt: Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj-Napoca, personal managerul dr. Sorina Stanca; Consiliul Județean Cluj, colegii de la Bibliotecă. Pe de altă parte, echipa BM „B.P. Hasdeu”: dr. Mariana Harjevschi, dr. Lidia Kulikovski, directorii adjuncți Elena Butucel, Tatiana Coșeri, Ludmila Pânzari. De asemenea, Secțiile BM: Studii și cercetări, Resurse umane, Managementul resurselor informaționale, „Memoria Chișinăului”, Tehnologia informației, Monitorizare și evaluare, Logistică, Activitate editorială, Campusul competențelor, Promovare și comunicare, Dezvoltare servicii, Achiziții publice; Pretura Sectorului Ciocana și încă 18 parteneri.

Echipa Filialei „Transilvania” este compusă din următoarele persoane: Ludmila Capița, Mila Șeremet, Stela Russu, Tatiana Donțu, Valentina Leahu, Marius Martinenco, Margareta Crasnojon, Zinaida Gurițanu, Svetlana Rotaru, Oleg Cojocar, Victoria Vicol, Aliona Guivan. Managerul Filialei este Parascovia Onciu, adică eu în persoană.

Toți acești ani am muncit cot la cot pentru prosperitatea Bibliotecii, pentru organizarea de zi cu zi a activităților, în special pentru promovarea lecturii, pentru lansările și prezentările de carte. De asemenea, pentru organizarea expozițiilor de carte, dar și a vernisajelor de pictură. Un loc aparte îl constituie cercetarea științifică, implementarea noilor servicii la cererea publicului din comunitate, organizarea și desfășurarea activităților educaționale, elaborarea materialelor promoționale, menținerea curățeniei și ordinii în colecțiile Bibliotecii. Deviza noastră este: „Am fost și suntem totdeauna în serviciul comunității, în serviciul utilizatorilor noștri”.

R.R.: Vă mulțumesc mult pentru interviu. La mulți ani și prosperitate Bibliotecii „Transilvania”.

P.O.: Și eu vă mulțumesc pentru că sunteți mereu alături de noi.

Consemnare de Raia ROGAC

**LANSARE LA BM „B.P. HASDEU”:
TU EȘTI RUSUL CEL BUN
 DE MARIA PILCHIN
 ȘI SPINNER
 DE ARTIOM OLEACU**

Recent, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” din Chișinău a invitat publicul pasionat de poezie la o lansare a două volume poetice: *Tu ești rusul cel bun* de Maria Pilchin și *Spinner* de Artiom Oleacu. Cărțile au fost editate la editura „Pрут” în cadrul colecției „Teritorii”, fiind sprijinite financiar de Ministerului Educației, Culturii și Cercetării. Evenimentul s-a desfășurat în cadrul Cenaclului literar „Republica”, având-o în calitate de moderatoare pe președinta acestuia, scriitoarea Moni Stănilă, care a prezentat succint activitatea de creație a celor doi lansatori.

Despre prima carte detaliat a vorbit Nadejda Ivanov, cercetătoare la Institutul de Filologie „B.P. Hasdeu”, care a remarcat că a fost plăcut surprinsă după lectura volumul *Tu ești rusul cel bun*, arătând că a descoperit de data aceasta la autoare „un eu liric profund, care știe să proiecteze lumea interioară prin imagini simple”. De altfel, despre această calitate a noului volum scrie, în prefața intitulată „Două vorbe despre nevasta lui Ceapaev”, reputatul critic literar Alexandru Cistelean:

„Ca și cum ar face lucrul cel mai ușor și mai firesc își scrie Maria Pilchin poemele. Spontaneitatea lor e atât de cursivă – și cursivitatea lor atât de spontană – încât laolaltă fac dovada imediată a rafinamentului ca simplitate și a simplității ca rafinament. Se adaugă la asta o voce tonică, agreabilă numaidecât, care se implică și se detașează simultan în/și de stările construite și de evenimentele rememorate, într-un dans deopotrivă de afectuos și ironic, grav și ludic. E o tonalitate dezinvoltă, care nu s-a schimbat deloc pe parcursul volumelor și care se păstrează în toate registrele tematice, fie că e vorba de nostalgiiile copilăriei, fie că e vorba de madrigale șăgalnice ori de traumă moldavă. Trauma, prezentă la mai multe poete de peste Prut (și la poeți, desigur, dar la ei mai resentimentar), se ascunde și se relevă într-o memorie rănită de o viață / o istorie petrecută sub teroarea și fascinația casapului. Aici simbolul acestei terori istorice, sub care se înșiră toate generațiile (asumate în destinul Mariei), e vestitul Ceapaev, invocat nu doar cu resentimente, ci și cu un fel de sindrom Stockholm. E o variantă de exorcizare a istoriei care îmbină resentimentul și fascinația, lăsând drama să transpară din chiar seninătatea – ba chiar juisanța – evocării”.

Cartea e structurată în trei capitole: „sunt femeia martirului ceapaev”, „poemele mele xenologice”, „poemele mele rusești”, completate de un „ps” și „În loc de postfață”, semnată de Moni Stănilă.

Ca și majoritatea poezilor, autoarea își exteriorizează sentimentele, fie că ele sunt rele și dure, fie că sunt calde și duioase. Drept exemplu, pentru ultimele aprecieri poate servi poemul *clona*: „copilul nostru e semn că amorul s-a întrupat/ și această întruchipare este/ miracolul existenței noastre”. Sau tot aici: „nu poți să știi ce va fi mâine/ dar ziua de azi clipa în care copilul este

aici/ te face să trăiești întrupat/
și os din osul nostru să calce/
iarba acestei lumi/ și firul ei
să-și ridice capul/ spre a-l privi
cum trece”. Putem lua în sensul
de mai sus și poemul *rusul cel
bun*, care a dat și titlul volu-
mului: „tu ești rusul cel bun/
moscova fără tine e pustie/ tu
ești un rus adevărat/ rusul din
casa mea/ rusul cel frumos/ tu
ești marea mea rusie/ matușka
rusie din patul meu/ ești mai
mult decât un stat/ tu ești țara
mea/ ivan tzara/ țarul căruia îi
zic dada”.

Un exemplu de resentiment îl găsim în poemul *sunt femeia măritului ceapaev*: „o dată pe lună/ mă gândesc la ceapaev/ și armata lui roșie/ o dată pe lună/ toate femeile casei mele/ se întorc în mine și curg// de parcă ne taie ne căsăpește/ de parcă toate războaiele lumii/ coboară prin noi la vale/ de fiecare dată/ când merg cu mihu/ la pizzeria din colț/ și chelnerul ne aduce voios/ ketchupul picant/ îmi stă bucata în gât/ căci toate femeile casei mele/ mușcă odată cu mine”.

Dacă ar fi să definesc categoria în care aș plasa cartea *Tu ești rusul cel bun*, cred că aș da preferință celei de experiment. În premieră, sunt implicate unele personaje istorice, dar și dezvăluite unele momente personale care, conform tradiției, până mai ieri, erau ascunse sub zece lacăte, pe care Maria Pilchin le sfarmă și cu un simplu madrigal. E sfidare, curaj, o testare a publicului sau a criticii literare? Chiar și toate la un loc conduc către aceeași concluzie: carte experiment, care e o găselniță și pe care autoarea e în drept s-o exploreze și s-o amplifice.

Rămâne să mai completez că volumul cuprinde 26 de poeme, mai mari sau mai mici, cu referințe culturale, geografice și istorice. Cartea are o ținută grafică atrăgătoare, autorul designului copertilor este Sergiu Stanciu, iar redactarea artistică este asigurată de Roman Cătuiba.

Maria Pilchin are în palmares mai multe distincții și premii: a obținut ordinul „Meritul Cultural” în grad de Cavaler, Categoria A

„Literatura”, conferit de președintele României (2018); a mai fost distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova pentru Debut (2014) și pentru Cartea de eseu, critică și istorie literară (2018); cu Premiul „Mircea Ciobanu” pentru Poezie al Uniunii Scriitorilor din România (2016); cu Premiul Academiei de Științe a Moldovei, categoria Tineri cercetători „Pentru critică literară” ș.a. Totodată, am putea aminti și de câteva repere biografice: s-a născut în satul Răuțel, raionul Fălești, la 26 ianuarie 1982. În 2004, a absolvit Facultatea de Litere a Universității de Stat din Moldova (licență), în 2006 – Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a aceleiași instituții (masterat) și în 2012 – Facultatea de Business și Administrarea Afacerii a Academiei de Studii Economice din Moldova (licență). A publicat cărțile: *Poeme pentru Ivan Gogh* (2015), *Praguri critice: eseuri, texte critice, interviuri* (2013), *De mână cu Marele Joker. Eseuri literare* (2013), *Poezie, Eros și Putere* (2017), *Realități poetice în zigzag* (2017), *Zarathustra e femeie* (2018) ș.a.

Al doilea protagonist din cadrul lansării de la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a fost Artiom Oleacu, actorul Teatrului Național „Satiricus I.L. Caragiale” din Chișinău. Frecventând Atelierul de Scriere Creativă „Vlad Ioviță” și Cenaclul Literar „Republica”, acesta a reușit, în ultimii ani, să debuteze și să câștige premii literare. În anul 2015, la Concursul de Dramaturgie, organizat de Uniunea Teatrală din Moldova, a luat un premiu. Apoi, în 2019, a fost distins cu premiul „Alexandru Mușina” (România) pentru volumul *miere pentru toate exponatele* (București: Tracus Arte, 2019). Același volum a mai luat Premiul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, la fel, pentru debut în literatură.

Scriitorul Dumitru Crudu a fost cel care a desecat noua carte a actorului Artiom Oleacu. Referentul n-a întârziat să menționeze că *Spinner* e mai bună ca prima carte și vine să reactualizeze tradiția cărților-poem. Ea poate că se va regăsi și în cele mai bune lucrări

ale anului 2021. Subiectul se axează pe o temă și nouă, și veche – cea a tatălui, a celui tată care nu e viu în viața copilului procreat. Iată de ce, ca o concluzie, poemul se încheie cu următoarele rânduri: „serile sunt lungi și plăcute/ când poți discuta cu tatăl tău/ tata și mama nu sunt același lucru”. Poemul chiar dacă e trist, nostalgic, e un semnal că în conștiința oamenilor sunt necesare remedii de însănătoșire, iar literaturii îi revine un rol semnificativ în acest sens. Sunt sigură că lectura acestui poem va sensibiliza publicul. Tânăr fiind autorul (născut în 1986, la Chișinău), primele succese literare îi vor stimula munca creativă și îi dorim din tot sufletul ca aceasta să se întâmple.

Consemnare de Raia ROGAC

REUȘITA NE FACE SĂ FIM ÎMPLINIȚI

*Mila ȘEREMET,
șef serviciu, Filiala „Transilvania”*

Anul 2021 este anul aniversar pentru Biblioteca „Transilvania”, Filială a BM „B.P. Hasdeu”. Festivitatea omagială prilejuită celor 30 ani de la fondarea bibliotecii s-a desfășurat în zilele de 31 august – 2 septembrie 2021, în scuarul Bibliotecii „Transilvania”. Am fost onorați de prezența doamnei dr. Mariana Harjevschi, director general al BM „B.P. Hasdeu”; Olga Ursu, viceprimar al mun. Chișinău; Elena Triboi, vicepretor, Sectorul Ciocana al mun. Chișinău; Valentina Volontir, șef Direcția Cultură a mun. Chișinău; dr. Sorina Stanca, director BJC „Octavian Goga”, România; dr. Marius Ciprian Toth, ministrul plenipotențiar al Ambasadei României în Republica Moldova.

Mesaje de felicitare

Dr. Mariana Harjevschi, director general BM „B.P. Hasdeu”

„Onorat public, stimați oaspeți, prieteni, colegi-bibliotecari ai BM „B.P. Hasdeu”, dar și de la BJC „Octavian Goga”, dragi cititori, locuitori ai acestui frumos sector – Ciocana. Este minunat să constăți că ceea ce oamenii au reușit să construiască în acești 30 de ani nu se rezumă la pur și simplu „s-a întâmplat”. Este vorba de o bibliotecă care a captat efemerul datorită colegilor de la BJ „Octavian Goga” din Cluj și de BM „B.P. Hasdeu” din Chișinău. Implicarea

cu dedicație în valorificarea patrimoniului cultural, dar și deschiderea de a aduce carte românească la Chișinău a făcut, în timp, ca Biblioteca „Transilvania” să devină cu adevărat un reper al orașului Chișinău și, în mod special, al sectorului Ciocana. Desigur, ritmul acestei biblioteci confirmă profesionalismul oamenilor din interiorul ei, dar și din jurul bibliotecii care a devenit extrem de utilă și prețioasă. Când tânăra republică s-a desprins din spațiul sovietic și a fost declarată independentă cu proaspete legi privind limba de stat și revenirea la alfabetul latin, se simțea acut necesitatea unei biblioteci de carte românească. Deși fusese deschisă într-o perioadă plină de incertitudini, Biblioteca a contribuit din plin la procesul de Renaștere Națională. Ingredientele acestei Biblioteci au fost curajul ideii, încrederea, ajutorul și, bineînțeles, este vorba de tonele de carte aduse de peste Prut. Implicarea, talentul, dar și pasiunea de a vedea această idee realizată, experiențele extraordinare de bine conjugate, susținute de Traian Brad și Lidia Kulikovski, deschideau larg porțile către vechea cultură națională românească.”

Olga Ursu, viceprimar al mun. Chișinău

„Buna ziua stimați oaspeți, locatari ai sec. Ciocana! Vă felicit cu sărbătoarea „Limba noastră cea română” ce ne definește cultural și spiritual, cu cei 30 de ani de activitate prodigioasă ai Bibliotecii „Transilvania” în folosul comunității. Astăzi, la acest eveniment, avem și oaspeți din Cluj-Napoca, pe care îi mulțumim pentru susținere, și care în baza acordului de colaborare existent realizează schimburi de publicații, de specialiști și de programe culturale comune. Considerăm necesar să dezvoltăm chișinăuienilor interesul pentru lectură, să educăm tinereii generații dragostea față de carte, respect față de trecut, față de generațiile de profesori, pedagogi, scriitori care contribuie la dezvoltarea noastră spirituală. Felicit încă o dată angajații bibliotecii din numele Primarului general, din numele Primăriei mun. Chișinău cu ocazia frumosului eveniment. Vă mulțumim pentru munca și efortul depus, pentru dedicația zilnică. Primăria mun. Chișinău vă va susține în toate acțiunile și activitățile pentru dezvoltarea instituției dumneavoastră.”

Dr. Sorina Stanca, director BJC „Octavian Goga”

„Traian Brad era omul care știa să apropie semenii, să-i mobilizeze – un adevărat lider care a reușit să ne transmită dragostea față de ctitoria sa de suflet din Chișinău, această filială a BM „B.P. Hasdeu” care poartă numele „Transilvania”. Transilvania – un pământ încercat, a cărui destin a ajuns să fie pe frontispiciul bibliotecii din Chișinău, și care simbolizează toată dragostea noastră pentru românii trăitori în acest spațiu de peste Prut. Am venit cu o emoție imensă, fiindcă au trecut 30 de ani, care sunt ca o viață de om.

Cei mici nici măcar nu-și închipuie la ce ne-am gândit atunci când ne-am pornit spre Chișinău. Vorbesc acum în numele celor care au venit primii aici și vă rog să-mi dați voie să le citesc numele, fiindcă merită cinstirea noastră: Traian Brad, Ioan Pop, Teodor Ardeleanu, Ada Kiraly, Doina Popa, Dimitrie Poptâmaș, Alexe Mare, Mircea Zeicu, Virgil Bulat – oameni fără de care Biblioteca „Transilvania” era de neconceput. Aș dori, în acest moment, să-mi exprim gratitudinea pentru activitatea depusă la cultivarea limbii române. Am să ofer o diplomă pentru susținerea Bibliotecii „Transilvania” în misiunea ei de promovare a lecturii și informării, educației permanente pe parcurs a 30 de ani de la înființare. Se acordă o diplomă aniversară dnei Lidia Kulikovski, Parascovia Onciu, Preturii Sectorului Ciocana – recunoaștere a efortului depus în îndrumarea, promovarea lecturii și culturii – și parteneriei noastre de astăzi, dna Mariana Harjevschi – pentru susținerea colaborării și a parteneriatului cu BJC „Octavian Goga”. La mai mult decât 30 de ani de acum înainte împreună! În numele colegilor de la Cluj-Napoca, felicităm colegii noștri și le dorim o aniversare de suflet, fructuoasă, la care să participe lumea, fiindcă nimic nu este mai important, decât să avem alături cititorii noștri.”

Pentru întreaga comunitate a sectorului Ciocana sărbătoarea s-a desfășurat pe unda cântecelor patriotice ale Formației „Fulger” a Inspectoratului General de Poliție al MAI, a Ansamblului „Angels Dance”, Ansamblului de instrumentaliști și a Colectivului de dans modern al Centrului de Creație a Copiilor „Ghiocel”.

Expoziții

În cadrul evenimentului festiv au fost organizate două expoziții tematice: *Opriți clipa... 30 de ani în serviciul comunității* – zeci de poze/imagini au reflectat activitățile ce s-au desfășurat în sălile spațioase ale Bibliotecii „Transilvania”; expoziția *Personalități prezente în viața Bibliotecii „Transilvania”* a imortalizat personalități marcante care au vizitat Biblioteca. Aceste două expoziții au fost expuse pe instalațiile multicolore la geamuri în tehnica String Art.

Biblioteca dispune de o impunătoare colecție de carte „Transilvania Țară de dor”: o bibliografie, albume, reviste, monografii, volume de istorie, hărți turistice semnate de Ioan-Aurel Pop, Thomas Naglar, Margyari Andras, Titus Podea, Ioan Bolovan, Jean Nouzille, David Prodan, Șerban Polverejan, Laura Zmicală, Mircea Popa, Mircea Țoca, Petru Poantă; „Colecția de carte religioasă”: religie, teologie, istoria generală a bisericii.

Cercetare științifică

La acest capitol, biblioteca se bucură de remarcabile aprecieri ale publicului larg și ale colegilor de breaslă. Pe parcursul a 30 de ani de activitate, la Biblioteca „Transilvania” au fost realizate peste 30 de publicații: monografii, reviste, biobibliografii, consacrate mai multor personalități din diferite domenii de activitate. S-a depus o muncă enormă în această perioadă, bibliotecarii fiind implicați cu multă seriozitate și dedicație. Un exemplu demn de laudă și de înalt profesionalism este cel al bibliotecarei Ludmila Capița, care este autoarea celui mai mare număr de lucrări.

Ne mândrim că o parte din lucrările elaborate de Biblioteca noastră, au fost premiate în cadrul Concursului Național „Cele mai reușite lucrări în Biblioteconomie și Științe ale Informării”, organizat de către ABRM:

- **Premiul I.** *Un om al faptelor: Vasile Șoimaru: Bibliografie* (2021), Secțiunea Biobibliografii.
- **Premiul II.** *Timpul l-a scos în cale – Constantin Tănase: Biobibliografie* (2015), Secțiunea lucrări bibliografice: Bibliografii.
- **Premiul II.** *Filiala „Transilvania”: Portret din cuvinte și Cronica devenirii noastre. Un CV al Bibliotecii „Transilvania” (1991-2010)*, Secțiunea Biblioteconomie.
- **Premiul III.** *Ion Proca: Biobibliografie* (2015), Secțiunea lucrărilor bibliografice: Biobibliografii.

O realizare impresionantă a Bibliotecii „Transilvania” este și Colecția de biobibliografii a personalităților din diferite domenii de activitate: *Artista dorurilor noastre: Ninela Caranfil, Timpul l-a scos în cale: Constantin Tănase, Un om al faptelor: Vasile Șoimaru, Poetul metaforei în flăcări: Renata Verejanu* etc.

Biblioteca „Transilvania” editează revista *Infolabirint* unde își promovează reușitele, serviciile, proiectele, fondul documentar. La ceas aniversar, publicul a avut oportunitatea de a răsfoi ediția specială (nr. 4, 2021) a revistei în care sunt reflectate trei decenii de activitate și de muncă prodigioasă într-o prosperare a comunității.

Activități. Proiecte. Servicii de angajare

- Cenaclul „Perpetuum” inițiat de scriitorul Leo Butnaru – o pistă de decolare pentru un impresionant număr de poeți și prozatori.

- Serviciul „Pinacoteca” (coordonator expozițional Oleg Cojocari) și-a adus aportul în desfășurarea expozițiilor personale a unui mare număr de artiști plastici autohtoni.
- Salonul de Lectură „Ceaiul de la ora patru” (coordonator Alexandra Tănase, profesoară de limba și literatura română) – proiect dedicat lecturii și promovării literaturii române din Republica Moldova.

La loc de cinste a fost și expoziția de costume tradiționale cusute în cadrul șezătorilor organizate de Comunitatea „Șezătoare Basarabia” (mentor – etnograf Varvara Buzilă) de către împătimitice doamne Natalia Nicolaescu, Rodica Șevciuc, Natalia Miron, Diana Roșca, Cristina Dan, Liuba Eremia, Olesia Enachi, Andreea-Natalia Rusnac. Iele au fost realizate cu prilejul Centenarului Marii Uniri, cusute la două fire. Expoziția a fost un bun prilej de a ne reaminti de costumul nostru tradițional și de a afla multe lucruri uitate sau neștiute de marea majoritate dintre noi.

Admiratorii artelor frumoase au avut posibilitate să facă cunoștință și să admire lucrările din cadrul vernisajului de pictură și ceramică „Memorie și culoare” ale artistului plastic Oleg Dobrovolski, lector universitar la UTM, membrul Uniunii Artiștilor Plastici din Republica Moldova. Picii la rândul lor au vizionat spectacolul „Fata babei și fata moșneagului”, cu participarea actorilor de la Teatrul Municipal de Păpuși „Guguță”.

În cea de-a doua zi, s-a desfășurat duplexul profesional „Reinventarea bibliotecii”, cu participarea specialiștilor din domeniul biblioteconomic de pe ambele maluri ale Prutului: dr. Lidia Kulikovski, director adjunct Cercetare și Inovare; dr. Sorina Stanca, director BJC „Octavian Goga”, România; Simona Florițau, șef serviciu, BJC „Octavian Goga”; Alexandra Moldovan, bibliotecar, BJC „Octavian Goga”; Georgeta Topan, șef birou, BJC „Octavian Goga”. A fost reflectat aportul colegilor clujeni adus la dezvoltarea comunității în timpul pandemiei: reorganizarea activităților din mediul off-line în cel on-line. Astfel, Alexandra Moldovan a remarcat:

„Transferul activităților în mediul on-line ne-a solicitat la maxim cunoștințele din domeniul tehnologiei, dobândite anterior, dar și în timpul anului, împreună cu alte abilități din sfera tehnologiei. Programele desfășurate în mediul on-line au cuprins cursuri de limbi străine pentru copii și adolescenți: engleză, franceză, spaniolă; programe de lectură, în care ne întâlneam virtual cu elevii școlilor partener. Citeam împreună și apoi discutam. Sau alte tipuri de

activități interesante ca: ateliere de desen, cluburi de programare sau ateliere de dezvoltare personală și profesională. Atunci când situația pandemică ne-a permis, am organizat activități în spațiul bibliotecii, activități de care ne era atât de dor atât nouă, bibliotecarilor, cât și utilizatorilor noștri. De un real succes s-a bucurat programul de vacanță cu ateliere de creativitate, de desen, de istorie, Clubul lecturii de vacanță, când biblioteca a fost plină de copii dornici de socializare și petrecere a timpului liber într-un mod plăcut. Munca unui bibliotecar oferă foarte multe satisfacții, iar noi ne bucurăm de fiecare dată, când vedem un zâmbet pe chip de copil.”

Atât colegii, cât și oaspeții au avut posibilitatea să participe la lansările de carte editate de BM „B.P. Hasdeu” (moderator dr. Mariana Harjevschi): *Ludicul în activitatea bibliotecii publice. Vademecum pentru bibliotecari și Biblioteca interactivă. 111 forme și metode de animație* de dr. Lidia Kulikovski; *Explorarea metodelor de cercetare în domeniul biblioteconomic și științe ale informării* de Nelly Țurcan; *Ștefan cel Mare 148. Diagonale* de Maria Pilchin; *Prelucrarea informației: Manual pentru bibliotecile publice* de Natalia Goian; *Universul lecturii la BM „B.P. Hasdeu* de Elena Butucel.

Administrația BM a venit cu o surpriză inedită pentru echipa Bibliotecii „Transilvania” – patru cărți ce înglobează articolele realizate pe parcursul anilor de către membrii echipei ale bibliotecii omagiate: „*Transilvania*”, *Biblioteca din inima mea* de Parascovia Onciu; „*Transilvania*”, *trepte ale împlinirii sufletești* de Ludmila Capița; *Pledoarie pentru lectură* de Tatiana Donțu; *Utilizatorul, factorul nostru dinamic* de Mila Șeremet.

Un moment foarte așteptat de comunitatea de utilizatori a fost și deschiderea Salonului de Carte, ediția 2021. Publicul larg a avut oportunitatea de a se informa îndeaproape și de a lua cunoștință cu donația de carte expusă pe instalația „Coloana Infinitului” și prezentată de dr. Sorina Stanca.

Impresionantă și informativă a fost și conferința „Autoritatea limbii române la 30 de ani de Independență a Republicii Moldova: între festus și nefastus”, susținută de dr. hab. Elena Prus.

Ziua partenerilor a fost mai colorată datorită recitalului poetic „Odă Chișinăului” (moderator Olga Abdullaeva), urmat de activitățile realizate de serviciile Bibliotecii: „Galeria artelor frumoase” (prezentare de Oleg Cojocari); „Robotica la bibliotecă”; „Jocuri cinetice” (facilitator Marius Martinenco); spectacol „Tândală și Păcală” (Teatrul Municipal de Păpuși „Guguța”); master-class „Decorarea

pietrei” (facilitator Tatiana Miroșnicenco). Evenimentul s-a încheiat cu „Gala partenerilor”.

Aducem cordiale mulțumiri tuturor celor implicați în realizarea și buna desfășurare a evenimentului aniversar *Biblioteca „Transilvania”: trei decenii de contribuție comunitară*: administrației BM „B.P. Hasdeu” și partenerilor noștri: Pretura sec. Ciocana, Școala Profesională nr. 7, CCC „Ghiocel”, Teatrul Municipal de Păpuși „Guguță”, Comunitatea „Șezătoare Basarabia”, ctitorilor transilvăneni de la BJC „Octavian Goga” (România), Formația „Fulger” a Inspectoratului General de Poliție al MAI, Vinăria „POIANA”, moderatoarei Gabriela Lungu (maestru în arte, director al Teatrului Municipal de Păpuși „Guguță”) și instituțiilor de prestigiu din peisajul vieții noastre cotidiene.

În încheiere, venim cu un citat al dnei dr. Lidia Kulikovski:

„Biblioteca „Transilvania”, în toți acești ani, a fost mentor, facilitator și conector pentru comunitatea chișinăuienilor și, în special, pentru locuitorii sectorului Ciocana. Mulți dintre utilizatorii ei o percep ca pe un teritoriu al minții civice, teritoriul celor mai multe și eficiente servicii, care contribuie astfel, participativ, la dezvoltarea spiritului civic comunitar”.

SĂRBĂTORIM INDEPENDENȚA REPUBLICII MOLDOVA ȘI LIMBA ROMÂNĂ LA BM „B.P. HASDEU”

În frumoasa Sală cu coloane a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din Chișinău, în ultima săptămână a lunii august, s-au desfășurat două evenimente culturale complementare, consacrate celor două sărbători naționale: Ziua Independenței și Limba Noastră cea Română.

Conferința științifică cu genericul „Lumina limbii române” s-a dorit a fi un omagiu adus Limbii Române, dar și un clopoțel de alarmă întru vorbire corectă a acesteia,

protejarea și perpetuarea ei de către generațiile viitoare.

În prezența directorului general al BM „B.P. Hasdeu”, dr. Mariana Harjevschi, moderatoarea dr. Victoria Fonari a oferit cuvântul primei conferențiere – prof. univ., dr. hab. Irina Condrea de la Universitatea de Stat din Moldova, care a mărturisit că e bucuroasă să sărbătorească împreună cu publicul cititor această semnificativă dată calendaristică, prezentând în fața celor prezenți informații competente și utile, arătând că anume patriarhul lingvisticii moderne, compatriotul nostru Eugen Coșeriu, a analizat conceptul de normă și a fost primul care a abordat problema acestuia în exercițiu practic, dându-i o importanță colosală. Pentru noi toți normă este limba română literară, obligatorie în școli, instituții de învățământ superior, dar și în alte domenii.

Pe lângă prezentarea vorbitorilor, moderatoarea Victoria Fonari a susținut o comunicare cu tema „Aripile limbii române în Renașterea Națională reflectată în poezie”, referindu-se mai întâi la importanța pe care au avut-o scriitorii în perioada de renaștere națională, în special în lupta pentru limba română și grafia latină. Într-un rezumat succint, în formă poetică, V. Fonari a subliniat următoarele:

„Sacrul, frumosul, eternul – toate apar la Grigore Vieru în veșmintele rugăciunii, devine timpul și spațiul în care omul are acces la creație prin creație. Această smerenie, pioșenie constituie și putere. În cazul dat, în conceptul din perspectiva orfică se includ valorile creștine: credință (în forța cuvântului), speranță (de a dăinui în neam), dragoste (în unitate). Acestea se reflectă cu o forță combativă în vocația orfică la Nicolae Dabija. O autozidire, o dăruire de

destăinuire, de sacrificiu – trăsături care se relevă în mai multe versuri. Pe unele spiritualului, dar și cu asumările de a renaște spiritul dragostei pentru neam, constituie creația Leonidei Lari într-un dialog fratern, scindat între două lumi”.

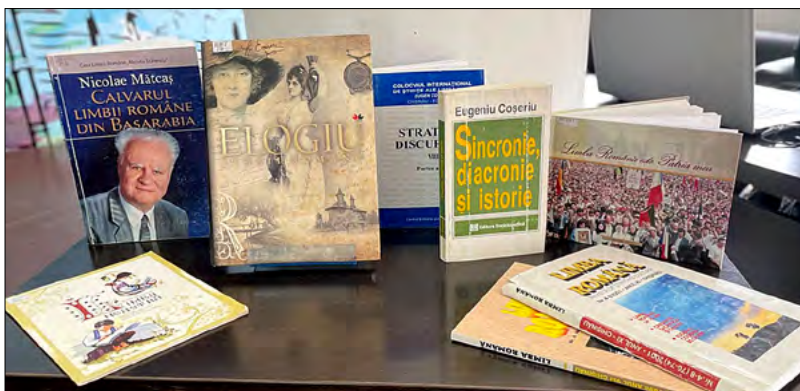
Editorul și publicistul Alexandru Bantoș, totodată redactor-șef al revistei *Limba Română* și director al Casei Limbii Române „Nichita Stănescu”, s-a referit la materialele de și despre Eugeniu Coșeriu, publicate în revista pe care o gestionează, contabilizându-le și comentându-le. Numărul lor a atins cifra de 300. Vorbitorul a ținut să amintească că revista *Limba Română* a fost fondată în 1990, la apariția căreia au contribuit enorm prof. Ion Dumeniuc și Ministrul educației Nicolae Mătcaș. Vom menționa că în sală au fost amenajate, cu mult gust estetic, panouri cu citate înaripate din creația lui Eugen Coșeriu, pregătite la aniversarea unui veac de la nașterea savantului.

Criticul și istoricul literar, dr. hab. Ana Bantoș, în același context, a relatat despre „Orizontul lingvistic coșerian: interdisciplinaritate și actualitate”.

Ultimul dintre conferențieri, Vasile Malanețchi, istoric literar și muzeograf, în prelegerea „Valentin Mândăcanu și contribuția sa la salvagardarea limbii române în Basarabia” a comunicat despre calitățile acestuia de traducător, jurnalist, filolog, lingvist, stilizator și publicist, arătând că Valentin Mândăcanu, întâi de toate, a fost un Om al Premoniției, care a luptat și a pus pe culme „veșmântul ființei noastre”. Articol cu acest titlu a fost publicat în revista *Nistru*, iar interdicerea lui a contribuit la izbucnirea primelor valuri de Renaștere Națională.

Al doilea eveniment, în exclusivitate muzical, care s-a

desfășurat în aceeași sală, a fost consacrat celor 30 de ani de Independență a Republicii Moldova și s-a intitulat „Independență, Limba Română, Demnitate Națională”. În cadrul spectacolului au evoluat elevii Milena Cojocaru, Ștefan Donea, Victoria Bradu, Nina Munteanu de la Școala de Arte „Alexei Stârcea” din Chișinău, îndrumați și acompaniați de profesoara de canto, artista de operă și muzică ușoară Adriana Spunei și pianistul Oleg Nezalzov. Repertoriul a fost alcătuit din răscolitoarele melodii *Eminescu*, *Limba noastră*, *Suveranitate* ș.a., pe versuri de Grigore Vieru și muzică de Ion Aldea-Teodorovici.

Consemnare de Raia ROGAC

RECENZII ȘI CONSEMĂRI

UN PORTRET BIBLIOGRAFIC

*Maria PILCHIN,
scriitoare*

Volumul biobibliografic *Nicolae Mătcaș: risipă și măsură* (Chișinău, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, 2020) este consacrat aniversării a 80 de ani de la naștere a distinsului pedagog, lingvist, savant, publicist, redactor, poet, om de stat și tribun al mișcării de renaștere națională a românilor basarabeni – dl prof. Nicolae Mătcaș. Bibliografia reflectă prodigioasa activitate a acestei personalități marcante și constituie rezultatul unui efort de valoroasă și aplicată cercetare bibliografică realizată la BM.

Lucrarea, elaborată în cadrul Secției „Studii și Cercetări”, este alcătuită de dr. hab. Elena Ungureanu și bibliotecara Maria Cudlenco. Redactarea bibliografică a fost realizată de Clăudia Tricolici. Dr. conf. Lidia Kulikovski este coordonatoarea proiectului de cercetare bibliografică. Proiectul editorial este îngrijit de dr. Mariana Harjevschi. Cartea a avut drept punct de reper o microbibliografie alcătuită de Maria Cudlenco cu ocazia aniversării a 70 de ani ai omului de cuvânt Nicolae Mătcaș. Publicația recentă reprezintă un concept regândit, completat și prelucrat, chiar modificat compozițional – au mai fost adăugate mai bine de 500 de surse. Biobibliografia are o structură bine îmbinată

și întregită, una care respectă criteriul cronologic de ordonare a materialului. În cadrul unui an, este respectată ordinea alfabetică a descrierilor. Trebuie să menționăm că astfel de produse editoriale scot Biblioteca Municipală din rând, anunțând faptul că aici există un atelier prolific de cercetare bibliografică, care, la nivelul spațiului românofon, servește și de școală care determină anumite direcții, în acest sens.

Cititorii sunt întâmpinați de o „Notă asupra ediției” în care află că unul din obiectivele principale ale acestei lucrări este „re-aducerea în spațiul public a imaginii învățătorului nostru Nicolae Mățaș și a întregii dumisale activități”. Tabelul cronologic înlesnește receptarea materialului care urmează, conturând o hartă mentală a spațiului și timpului – acele coordonate individuale care constituie devenirea unui om. În primul capitol, „Nicolae Mățaș – tribun și estet”, reperăm două studii biografice (semnate de cele două autoare) și un interviu (realizat de Alina Chiriac-Ivașcu și Elena Ungureanu) care configurează parcursul ideatic al intelectualului Nicolae Mățaș. „Numai în miezul limbii” este capitolul care reflectă viziunile savantului Nicolae Mățaș asupra problemei lingvistice din Basarabia. Îl putem citi și ca pe o radiografie a acelor timpuri de căutări identitare. Al treilea capitol „Microfonul 3 sau Unul între mulți” conține cele mai reprezentative articole despre activitatea de apărător consecvent al ideii naționale și al limbii române în Basarabia. Creația poetică a lui Nicolae Mățaș este analizată în capitolul „Prelat al limbii”. Apoi urmează nemijlocit „Bibliografia”, care ocupă 122 de pagini și care contribuie la creionarea unui portret complex al personalității marcante care este Nicolae Mățaș. Volumul conține și trei indexuri: de nume, de publicații periodice și de resurse electronice. În „Ultimul Laocoon” reperăm câteva aprecieri selective ale contemporanilor (Ion Ungureanu, Tudor Opriș, Silviu Berejan, Mihai Cimpoi, Alexandru Bantoș, Gheorghe A. Stroia și alții). „Engrame” adună 15 răvașe pentru prof. Nicolae Mățaș (Ion Condrea, Zinaida Condrea, Rodica Gavriliță, Aliona Zgardan-Crudu, Marcela Vâlcu-Șchiopu, Ludmila Armașu-Canțâr, Constantin Șchiopu, Maria Munteanu-Hadârcă, Ion Bârbuță ș.a.). Apoi urmează un „Adagio” semnat de Elena Dumeniuk. Se încheie bibliografia cu mulțumirile adresate tuturor celor care au contribuit la elaborarea prezentului volum.

Publicația este utilă cercetătorilor procesului lingvistic, literar și cultural, profesorilor, jurnaliștilor din domeniul cultural și educațional, bibliotecarilor, studenților, elevilor și publicului larg. Volumul vine spre un orizont de așteptare bine conturat – nevoia de a reconstitui momente și evenimente de impact din istoria noastră recentă și de a da publicului larg figuri exemplare precum este Nicolae Mățaș!

**JOZEFINA CUȘNIR:
REACTUALIZAREA CONSTANTELOR
DINAMICE ALE UMANIZĂRII MITULUI
ÎN PROZA INTELECTUALĂ
A SECOLULUI AL XX-LEA**

*Elena PRUS, dr. hab., prof. univ.,
Universitatea Liberă Internațională din Moldova*

Lucrarea dnei dr. Jozefina Cușnir *Феномен гуманизации мифа в интеллектуальной прозе XX века (Fenomenul umanizării mitului în proza intelectuală a secolului al XX-lea*. Chișinău: Pontos, 2017. – 352 p.) este un proiect investigațional care propune un demers novator spre esența relației dintre mit și literatură în constituirea sa permanentă. Lucrarea prezintă o cercetare serioasă cu deschideri și extensii noi asupra corelației dinamice ale mitului cu literatura și a perspectivelor pe care problematica dată le oferă în planul literaturii comparate. Urmărind supraviețuirea, evidentă sau mai puțin evidentă, a miturilor în actul literar contemporan, autoarea se axează pe umanizarea procesului de mitizare, pe percepția mitului înnoit și pe procesul de mitizare istorico-literară.

Actualitatea cercetării Jozefinei Cușnir este determinată de faptul că umanizarea mitului în proza intelectuală a secolului al XX-lea este pentru prima dată conceptualizată în această lucrare ca fenomen literar holistic și uniform verificabil. După cum se cunoaște, termenul „umanizarea mitului”, introdus de Thomas Mann (1942), a intrat demult în circuitul științific, corelația „mit – literatură” constituind un subiect semnificativ, recunoscut la nivel general, al gândirii științifice a secolelor XX-XXI. Examinarea acestei probleme necesita o abordare sistemică, care să ia în considerare

un complex destul de larg de realizări științifice contemporane acumulate sistematic.

Pentru asigurarea abordării sistemice necesare, autoarea utilizează pe larg componentele concepției umanizării mitului. Această concepție, elaborată de autoare, reprezentând experiența de cercetare sistemică a fenomenului omonim, se bazează pe un șir de descoperiri ale gândirii umaniste a secolului al XX-lea. Printre ele un loc special îl ocupă lucrările lui N. Frye, Cl. Geertz, M. Bahtin, V. Propp, O. Freidenberg, K. Jaspers, C.G. Jung, K. Kerényi, M. Eliade, A. Schweitzer, J. Ortega y Gasset, N. Berdiaev, Cl. Lévi-Strauss, E. Meletinsky și ale altor cercetători notorii.

În primul capitol al cercetării este analizată, din diferite perspective, situația în domeniu, sunt studiate diverse aspecte ale problematicii menționate, inclusiv esența concepției umanizării mitului și unele dintre acele componente ale ei, care sunt utilizate ulterior drept instrumentar literar comparatist. În special, pornind de la ideile lui Thomas Mann despre umanizarea mitului, realizate în tetralogia biblică despre Iosif, și bazându-se pe elaborările gândirii științifice a secolului al XX-lea, menționate mai sus, autoarea definește fenomenul literar de umanizare a mitului ca armonizare eticizantă a Universului (viziunii asupra lumii), constituită în textul literar prin intermediul structurilor mitologice prezente în el, explicit sau implicit. Fenomenul este verificat de autoare prin utilizarea dihotomiei propuse de cercetătoarea Olga Freidenberg *totem/non-totem*, extrapolate din perspectiva „timpului axial” al lui Karl Jaspers.

Identificând o serie de mitologeme antice (despre catabază ș.a.), care, în calitate de mitologeme de bază, fundamentează umanizarea mitului în proza intelectuală a secolului al XX-lea,

autoarea evidențiază mitologemele cu cel mai înalt nivel de generalizare, numindu-le „constante dinamice ale umanizării mitului”. Acestea sunt: dihotomia *totem/non-totem*, mitul despre răs, mitul despre abolirea *non-totemului* morții. Autoarea elaborează o schemă succintă a evoluției conștiinței mitologice antice, din perspectiva umanizării mitului. Înțelegerea logicii interne a acestei evoluții contribuie la identificarea și la perceperea respectivelor mitologeme de bază în textul literar, în care acestea sunt prezente, de regulă, implicit.

Pentru realizarea obiectivelor cercetării, importanța informațiilor cuprinse în primul capitol devine evidentă în următoarele cinci capitole. Fenomenul literar al umanizării mitului este valorificat contextual pe un corpus de proză intelectuală a secolului al XX-lea, incluzând nume notorii ca Th. Mann, H. Hesse, J.L. Borges, Fr. Dürrenmatt, F. Kafka, R. Akutagawa, G. Stein, A. Camus, R. Walser, M. Sebastian, V. Nabokov, D. Harms, A. Bitov ș.a. În baza exemplurilor lucrărilor lor, autoarea nu numai că identifică existența umanizării mitului în proza intelectuală ca fenomen literar holistic, verificabil prin intermediul dihotomiei *totem/non-totem*, dar și confirmă empiric ipotezele sale: despre invarianța umanizării mitului în raport cu variațiile corelării textului literar și a mitologemei de bază (identitatea/non-identitatea cronotopilor prozei intelectuale și mitologemei de bază; corespunderea liniară/non-liniară a compozițiilor lor; interferența mitologemelor de bază etc.); despre posibilitatea constituirii umanizării mitului prin intermediul constantelor sale dinamice.

Un interes particular aici îl reprezintă, probabil, invarianța umanizării mitului față de o astfel de variație a interferenței mitologemelor de bază ale textului, atunci când una dintre ele nu numai că nu constituie umanizarea mitului, ci, dimpotrivă, i se opune în mod evident.

Eficiența demersului utilizat în raport cu problematica cercetată este confirmată și prin identificarea în proza intelectuală a secolului al XX-lea a unui tip special de mitologeme de bază, pe care autoarea o efectuează în cadrul analizei literare comparatiste, legată de „teza centrală” a lui Northrop Frye, fondatorul criticii mitico-arhetipale care postula dependența literaturii de structurile mitice arhetipale, care considera mitul drept „matrice a literaturii”, iar literatura – o „mitologie deplasată”. Autoarea le numește „mitologeme de bază al căror potențial este realizat în cadrul prozei

intelectuale” și demonstrează că din ele fac parte: mitologema despre „ispitirea prin bine”; mitologema despre apocatastază în formă modificată, unde conceptul „toți” este planetar. Remarcăm faptul că ultima a fost identificată de autoare în calitate de mitologemă de bază comună a unor astfel de romane cum ar fi *Accidentul* de M. Sebastian și *Apărarea Lujin* de V. Nabokov; de altfel, în cadrul fiecăreia dintre apocatastaze „cel salvat” contextual se dovedește a fi literatul: M. Proust în romanul lui M. Sebastian; F. Dostoievski în romanul lui V. Nabokov.

Iată una dintre concluziile care rezultă din lectura cercetării date: componentele concepției umanizării mitului utilizate de către autoare constituie un instrument eficient de analiză literară, care poate fi recomandat pentru analize specializate și pentru utilizare generală.

Urmărind orizontul axiologic al ideii artistice, Jozefina Cușnir propune o formulă proprie de accesare către „axiomatică” literaturii, prin reliefarea consecventă și sistemică a constantelor ei arhetipale și mitologice reactualizate, dar și a structurilor creative libere, non-canonice proiectate în proza intelectuală contemporană.

Astfel, cunoașterea și explicarea textelor literare din perspectiva mitologică, pe de o parte, cât și tipologizarea, clasarea miturilor/mitologemelor arhaice sau noi, pe de altă parte, – ambele demersuri duc la relevarea sensurilor noi ale structurilor mitologice literare în texte studiate sau nestudiate din această perspectivă.

Lucrarea Jozefinei Cușnir, caracterizată printr-o originalitate profundă și eficientă din punct de vedere al științei literare, prezintă interes pentru un cerc larg de specialiști din domeniul socio-uman.

EXTRAS

DIN GHIDUL DE TEHNOREDACTARE A MANUSCRISELOR

Autorii, la elaborarea manuscriselor, se vor ghida de următoarele exigențe:

- Procesorul: Microsoft Word.
- Extensia: *doc*. sau *docx*.
- Textul: tipărit pe o singură față a foii de hârtie, fără spații duble sau multiple dintre litere.
- Formatul foii: A4.
- Margini: stînga – 2,5 cm, dreapta – 1,5 cm, sus – 1,5 cm, jos – 1,5 cm.
- Spațiul între rânduri: 1,5 linii.
- Fontul: textul de bază – Times New Roman (corpul literelor – 12 puncte); notele, trimiterile, referințele bibliografice – același (corpul literelor – 10 puncte).
- Numerotarea paginilor: jos, în partea dreaptă, cu cifre arabe.
- Titlul: cu litere majuscule, centrat.
- Gradul didactic, urmat de cel științific, prenumele (prima literă majusculă, celelalte – litere mici) și numele (toate literele majuscule) autorului / autorilor: la un rînd liber de la titlu, în partea dreaptă a foii, cu litere italice.
 - Funcția: în rîndul următor, precedată de virgulă, cu litere mici italice.
 - Imaginile nu vor fi introduse în manuscris, ci se vor expedia prin poșta electronică sau vor fi predate fizic pentru a fi scanate (în formatul *.jpg*); în text, se va marca locul unde va fi inserată imaginea.
 - Tabelele, graficele, schemele, diagramele, executate în formatul *.doc*, se vor plasa la locul convenit în text, iar cele executate în alte formate (*.xls*, *.ppt* etc.) se vor expedia în original.

Nota redacției:

Responsabilitatea opiniilor exprimate aparține integral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

BiblioPolis
Revistă de biblioteconomie,
științe ale informării și de cultură
Vol. 82 (2021) Nr. 3

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”,
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova
Tel. redacției: 022 210 734; e-mail: bibliopolisbm@gmail.com;
www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>

Bibliopolis

Revistă de biblioteconomie, științe ale informării și de cultură

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova
Tel./fax: (373 22) 210 734; e-mail: bibliopolisbm@gmail.com
www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>